

VAASAN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Olli Lehtonen

Pohjois-Korean diskurssit Helsingin Sanomissa Kim Jong-ilin kuoleman
aikaan

Viestintätieteiden pro gradu -tutkielma

Vaasa 2012

SISÄLLYS

TAULUKOT	2
TIIVISTELMÄ	3
1 JOHDANTO	5
1.1 Tavoite	6
1.2 Aineisto	10
1.3 Menetelmä	13
2 POHJOIS-KOREA ULKOMAANUUTISOINNISSA	15
2.1 Pohjois-Korean historia	15
2.2 Pohjois-Korean eristäytyneisyys	16
2.3 Pohjois-Korea tänään	17
2.4 Pohjois-Korea länsimaisesta näkökulmasta	18
2.5 Pohjois-Korea-uutisoinnin haasteet	19
3 UUTINEN JA JOURNALISTISEN TYÖN EHDOT	21
3.1 Uutinen	21
3.1.1 Juttutyypit	23
3.1.2 Uutiskriteerit	26
3.1.3 Uutisrutiinit	30
3.2 Ulkomaanjournalismi	32
3.2.1 Länsimaalainen ulkomaanjournalismi	32
3.2.2 Ulkomaanjournalismin tutkimus	33
4 TODELLISUUDEN RAKENTUMINEN	36
4.1 Sosiaalinen konstruktionismi	36
4.2 Diskurssianalyysi	38

4.2.1 Diskurssi ja merkityssysteemi	41
4.2.2 Diskurssikäytäntö	42
4.2.3 Toiseus	45
4.3. Maankuva	46
5 POHJOIS-KOREA HELSINGIN SANOMISSA	49
5.1 Artikkelien juttutyypit ja sijainti Helsingin Sanomissa	49
5.2. Juttujen aiheet	53
5.3 Aineiston diskurssit Pohjois-Koreasta ja pohjoiskorealaisista	55
5.3.1 Sulkeutuneisuusdiskurssi	58
5.3.2 Propagandadiskurssi	61
5.3.3 Kuolemadiskurssi	65
5.3.4 Alistamisdiskurssi	68
5.3.5 Nälänhätädiskurssi	72
5.4 Yhteenvedo	74
6 PÄÄTÄNTÖ	77
LÄHTEET	84
TAULUKOT	
Taulukko 1 Aineiston juttutyypit	49
Taulukko 2 Juttujen pääaiheet aineistossa	53
Taulukko 3 Pohjois-Koreaa ja pohjoiskorealaisia kuvaavat diskurssit	57

VAASAN YLIOPISTO
Filosofinen tiedekunta

Tekijä: Olli Lehtonen
Pro gradu -tutkielma: Pohjois-Korean diskurssit Helsingin Sanomissa Kim Jong-ilin kuoleman aikaan
Tutkinto: Filosofian maisteri
Oppiaine: Viestintätieteet
Valmistumisvuosi: 2012
Työn ohjaaja: Merja Koskela

TIIVISTELMÄ:

Tutkielman tavoitteena on selvittää, millainen kuva Pohjois-Koreasta, pohjoiskorealaisista ja sen edesmenneestä hallitsijasta Kim Jong-ilistä tuotetaan Helsingin Sanomien uutisissa Kimin kuoleman aikaan sekä millaisia Pohjois-Koreaa ja pohjoiskorealaisia representoivia diskursseja aineistosta rakentuu. Tutkielman teoreettisena viitekehyksenä toimii sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan todellisuus rakentuu koko ajan uudelleen ihmisten sosiaalisen kanssakäymisen seurauksena.

Tutkimusaineisto on kerätty Helsingin Sanomien lehtijutuista aikaväliltä 15.–31.12.2011. Sisällönanalyysissä mukana on koko aineisto, kaikkiaan 55 juttua. Diskurssianalyysissä mukana on 31 juttua, joissa oli selvästi tunnistettavissa yksi tai useampi diskurssi. Analyysin ulkopuolelle jääneet jutut olivat joko liian lyhyitä tai viittaus Pohjois-Koreaan oli vain sivulauseenomainen. Sisällönanalyysin avulla kartoitetaan, mistä aiheista teksteissä kerrottiin.

Tutkimuksen pääpaino on diskurssianalyysissä. Aineiston pohjalta muodostettiin aineistosta viisi yleisintä diskurssia, jotka teksteistä löydettiin. Muodostetut diskurssit ovat sulkeutuneisuusdiskurssi, propagandadiskurssi, kuolemadiskurssi, alistamisdiskurssi ja nälänhätädiskurssi. Sulkeutuneisuusdiskurssin kautta Pohjois-Koreasta puhutaan sulkeutuneena ja mystisen salamyhkäisenä maana, josta on vaikea saada varmaa tietoa. Propagandadiskurssi kuvaa Pohjois-Koreaa asioita tahallisesti vääristävänä valtiona. Kuolemadiskurssi esittää kuoleman aiheuttamaa surua ja hysteriaa. Alistamisdiskurssi esittää kansalaiset sorrettuina kärsijöinä ja diktatuurihallinnon uhreina ilman ihmisoikeuksia. Nälänhätädiskurssi kuvaa pohjoiskorealaisten surkeita ja köyhiä elinoloja. Valtion ja kansalaisten diskurssit olivat muutoksille alttiita ja läheisessä vaikutussuhteessa toisiinsa. Myös valtion ja sen kansalaisten diskursseilla on hyvin kiinteä suhde toisiinsa, eikä kummastakaan voi puhua tässä tutkimuksessa itsenäisenä diskurssikohteena.

AVAINSANAT: Korean kansantasavalta, uutisointi, diskurssi, representaatio

1 JOHDANTO

Korean demokraattinen kansantasavalta, epäviralliselta ja yleisesti tunnetulta kutsumanimeltään Pohjois-Korea, on maailmanpolitiikan pelätty kummajainen ja maailman ainoita edelleen suljetuiksi kutsuttuja valtioita. Maahan pääsee vuosittain vain noin 2000 turistia, eikä toimittajia tai ulkopuolisten valtioiden virkamiehiä hyväksytä kuin tietyin poikkeuksin ja hyvin tiukasti valvotuin ehdoin (ks. Reporters Without Borders 2010). Tämän ja yleisen salaperäisyytensä vuoksi varmaa tietoa maasta on vaikea saada. Länsimaat ovat esimerkiksi jatkuvasti peloissaan Pohjois-Korean salaisen ydinaseohjelman vuoksi. (Remes 1997: 225–227; Robinson, Bartlett & Whyte 2007) Varmoja totuuksia Pohjois-Koreasta tiedetään länsimaissa kovin vähän, perusteltuja arvauksia on sitäkin enemmän. Näillä pohjatiedoilla tein itse matkan maahan huhtikuussa 2011.

Pietiläinen (1998a: 71) muistuttaa maiden kokoerojen olevan hyvin merkittävä tekijä uutisten kiinnostavuuteen: pienemmän maan on otettava suurempi huomioon, ja siksi kulttuurin läheisyys onkin toissijainen tekijä maailmanpolitiikan uutistapahtumissa. Pohjois-Korealla on vahva armeija, ja siksi myös länsimaat seuraavat Pohjois-Korean tapahtumia jatkuvasti. Miesmääräisesti mitattuna 24,5 miljoonan asukkaan Pohjois-Korealla on maailman viidenneksi suurimmat asevoimat. (Central Intelligence Agency 2012)

Lehtien lukijakunta muodostuu tavallisista ihmisistä, joiden mielikuviin ja asenteisiin vaikuttavat monet asiat. Kun lukija tekee tekstien kautta itselleen tutuksi yhteiskuntaa, johon hän ei itse kuulu tai ole millään tavalla sidoksissa, muodostuu kuva puhtaasti median kautta. Lehtosen (1998: 175) mukaan lukijat lähestyvät tekstejä tietyin odotuksin. Tieto tekstin genrestä herättää jo odotuksia tulevasta ja muodostaa merkityksiä tekstejä luettaessa. Kontekstisidonnaisuus on avainasemassa merkitysten tuottajana. Teksteillä ei ole olemassa valmiita merkityksiä, vaan ne saavat merkityksensä käyttöyhteyksiensä mukaan (emt. 112).

Pohjois-Koreaa koskeva uutisointi on Suomessa ulkomaanjournalismia, jonka toimittamisesta vastaa useimmissa sanomalehdissä vieraassa maassa keskellä vierasta kulttuuria työskentelevä ulkomaantoimittaja, tutummin ulkomaankirjeenvaihtaja. Suomen Journalistiliiton (2011) *journalistin ohjeiden* hyvän journalistisen tavan mukaisesti jutun sisällön tulee olla objektiivista, ammattieettistä ja totuudenmukaista, mutta ulkomaanuutisissa on usein nähtävissä myös toimittajan omasta kulttuurista peilautuvia yleistyksiä ja omasta sosiaalisesta yhteisöstä kumpuavia stereotyyppioita (vrt. Remes 1997: 11–13).

Kuten edellä todettiin, ihmisten muodostamiin käsityksiin ja mielikuviin vaikuttavat monet asiat. Toimittamiensa juttujen kautta journalisti tarjoaa median välityksellä rakennusaineita, joiden kautta ihmiset muodostavat käsityksiään muusta maailmasta. Oma kiinnostukseni Pohjois-Koreaa kohtaan kumpuaa kattavasta Aasian-matkailukokemuksistani, minkä kautta kiinnostuin ensin aasialaisesta kulttuurista yleensä. Tuntematon Pohjois-Korea avasi minulle golfturnauksen kautta ovensa viikoksi huhtikuussa 2011. Kokemus oli pysäyttävä. Poistuin maasta hämmentyneenä ilman varmoja vastauksia. Havaittavissa kuitenkin oli se, että turistia pidetään maassa kuin häkissä, tosin kultaisessa sellaisessa. Tämän jälkeen olen tutustunut maahan aivan uudenlaisesta näkökulmasta. Suljettu valtio kiehtoo ja pelottaa samaan aikaan.

1.1 Tavoite

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, minkälaista kuvaa Korean kansantasavallasta ja sen kansalaisista välitetään Helsingin Sanomien uutisissa maata johtaneen Kim Jong-ilin kuoleman aikaan. Tässä tutkimuksessa diskurssilla tarkoitetaan tapaa representoida eli esittää jokin asia jonkinlaiseksi. Mediat pystyvät vaikuttamaan ihmisten ajattelumaailmaan ja siihen, mitkä asiat koetaan merkityksellisinä ja tärkeinä. Median tuottamat representaatiot ovat valintoja siitä, mitä asioita korostetaan ja mitkä asiat jätetään taka-alalle. (Fairclough 1997: 10–13, 76) Korean kansantasavallasta käytän jatkossa lyhyemmin nimitystä Pohjois-Korea. Pelkästään Koreasta tai korealaisista ei voida puhua, vaikka tätä adjektiivia Korean niemimaan ihmisistä joskus näkeekin

käytettävän. Koreat tulee tunnistaa kahdeksi eri valtioksi: Korean niemimaa on jakaantunut Pohjois- ja Etelä-Korean virallisesti tunnustettuihin valtioihin (Suomen Ulkoasiainministeriö 2012). Tästä syystä termi korealainen on liian epätarkka.

Tutkimukseni tarkoituksena on vastata kahteen seuraavaan tutkimuskysymykseen:

1. Miten Pohjois-Korea, maan johto ja pohjoiskorealaiset määrittellään Helsingin Sanomien uutisissa?
2. Minkälaisia tematiikkaa, diskursseja ja representaatioita Helsingin Sanomien aineistosta löytyy Pohjois-Koreasta ja pohjoiskorealaisista?

Ensimmäinen tutkimuskysymys etsii Pohjois-Koreasta, maan hallituksesta ja pohjoiskorealaisista kertovien juttujen perusteella vastauksia siihen, miten Pohjois-Korea, hallitus ja kansa määrittellään tutkimusaineistossa. Toinen tutkimuskysymys selvittää diskurssianalyysin avulla, millaisia kielellisiä keinoja Helsingin Sanomien toimittajat ovat Pohjois-Koreasta käyttäneet tai jättäneet käyttämättä. Diskurssianalyysin avulla selvitetään, millainen tematiikka kuolemauutisista rakentuu. Kielelliset valinnat määrittelevät Pohjois-Korean, maan hallituksen ja pohjoiskorealaiset tutkimusaineistossa. Kim Jong-ilin kuoleman aikaan Pohjois-Korean asiat olivat ulkomaan uutisissa näkyvästi esillä, mikä tarjoaa mielenkiintoisen tutkimusnäkökulman juuri suomalaisen median luomaan kuvaan Pohjois-Koreasta.

Ridell (1990: 2–3) näkee uutisten tutkimisen teksteinä ja diskursseina lisääntyneen selvästi 1980-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Tekstilingvistiikka määrittelee uutisen omaksi erityiseksi diskurssin muodoksi ja konstruoi uutisrakenteita kuvaavan mallin, joka selittää uutisten temaattisen tai aiherakenteen ja uutisen formaalin rakenteen vastaavuudet ja yhteydet. Birminghamin Centre of Contemporary Cultural Studies - tutkimuskeskus (CCCS) tutki niin ikään jo 1980-luvulla sitä, miten uutiset rakentavat ja tarjoavat yleisölle tietynlaista luentaa tekstin esittämästä todellisuudesta. Kyseinen tutkimus tarkasteli ideologisia merkityksiä ja yleisön omia tulkintoja.

Maankuvatutkimusta on tehty aikaisemminkin melko kattavasti, mutta ulkomaan uutisoinnista aiempaa tutkimusta on löydettävissä huomattavasti rajallisemmin, Pohjois-

Koreaa koskevaa kotimaista tutkimusta viestinnän alalta ei löytynyt. Kenties Kim Jong-ilin kuolema kirvoittaa tulevaisuudessa muitakin tutkimaan Pohjois-Koreaa. Pääosin kaikki löytyneet Pohjois-Koreaa koskevat tutkimukset olivat joko henkilökulttiin, poliittiseen tilanteeseen tai puhtaasti ydinfysiikkaan keskittyviä. Lähimpänä omaa tutkimusta on Ristilän (2009) pro gradu -tutkimus Kiinan ja kiinalaisten diskursseista. Ristilä tutki omassa työssään, millaista kuvaa Kiinasta ja kiinalaisista tuotettiin Pekingin olympialaisten aikaan sekä sitä, millaisia representoivia diskursseja aineistosta löytyi.

Ristilä (2009) muodosti aineistostaan viisi diskurssia ja piti huomionarvoisena löydöksenä sitä, että valtiosta puhuttiin paljon negatiivisemmin kuin kansalaisista. Ristilän aineiston useimmat muodostetut diskurssit olivat negatiivisia, mutta myös positiivista kuvaa muodostavia diskursseja esiintyi. Ristilän (2009) mukaan Kiinasta tuotettu kuva oli monipuolinen, mitä hän piti tärkeänä, koska Kiina on keskivertolukijalle maana melko vieras. Ristilän (2009) mukaan jotkut diskurssit ovat historialliselta arvoltaan toisia pysyvämpiä, mutta hän korostaa myös kontekstilla eli asian esiintymisympäristöllä olevan suuri merkitys.

Hieman omaa tutkimustani vastaava on myös Viitasen (2008) tekemä pro gradu -tutkimus representaation politiikasta Sudan-uutisissa kolmen maan päivälehdissä. Viitanen selvitti, miten Sudan representoitiin kolmen eri maan päivälehdissä sekä kahden suurimman uutistoimiston uutisaineistossa. Hän tutki, miten media kuvasi, jäseni ja selitti käynnissä ollutta Sudanin kriisiä. Viitasen päätelmien mukaan uutisartikkelit eivät valottaneet kontekstia riittävän laajasti. Representaatiot hän jakoi kolmeen eri kehykseen. Kaikki olivat sellaisia, jotka lukija Viitasen mukaan tunnistaa ennalta tutuiksi. Voimme siis sanoa uutisten tarjonnan tämän tutkimuksen mukaan lukijoilleen helposti lähestyttäviä ja omaksuttavia kehyksiä. Hyvänä esimerkkinä tästä oli Viitasen (2008) tuottama Afrikkaa-viite, joka etäännytti Sudanin tapahtuman lukijasta, koska uutiset esitettiin episodimaisesti ja irrallaan laajemmasta kontekstista.

Viitanen (2008) ehdottaa tutkimuksensa pohjalta, että sanomalehtien voisi olla syytä siirtyä episodimaisten väläysten sijasta asioita kattavammin taustoittavaan tema-

uutisointiin. Se voisi hänen mukaansa tarjota lukijoille eväät ymmärtää tapahtumat laajemmassa asiayhteydessä eli kontekstissa. Koska verkko on tänä päivänä ajanut lehtien edelle nopeudessa, voisivat painetut mediat Viitasen (2008) mukaan keskittyä nopeuden sijasta monipuolisen tiedon tarjoamiseen. Tätä toivon myös omalta tutkimusaineistoltani, sillä uutiset Kim Jong-ilin kuolemasta levisivät nopeasti sähköisiä verkkomedioihin, jolloin printtimedioilla oli mahdollisuus taustoittaa uutista kattavammin.

Aivan kuten Ristilän (2009) tulokset osoittivat, minulla on syytä olettaa median luovan Pohjois-Koreasta hyvin negatiivista kuvaa, pohjoiskorealaisista kerrotaan todennäköisesti positiivisemmin. Kansalaiset representoidaan oletettavasti diktatuurin uhreina, jotka eivät mahda kokemalleen sorrolle mitään. Pohjoiskorealaisia kohtaan osoitetaan oletettavasti länsimaisessa mediassa myötätunnon merkkejä, itse maasta puhutaan karuna ja synkkänä paikkana asua ja elää. Ja koska maan viestintää kontrolloi tiukasti niin sanottu propagandakoneisto, on perusteltua olettaa Kim Jong-ilin hautajaisten representaatioiden ja pohjoiskorealaisten surun representaation olevan jossakin määrin epäilevää ja ihmetteleväistä, jopa huvittunutta ja sirkusmaista. Kansalaisten surua ei kenties oteta vakavasti. Syy selviää Helsingin Sanomien ulkomaankirjeenvaihtaja Petteri Tuohisen näkökulmakirjoituksesta, jossa hän hämmästeli Kim Jong-ilin kuoltua ”miten joku voi surra historian yhden pahimman tyrannin kuolemaa?” (Tuohinen ”Sokeus ei parane pimeyden ytimessä” 20.12.2011)

Ihmiset peilaavat vieraita maita ja niiden kulttuureja automaattisesti omiin kulttuureihinsa. Länsimaissa ollaan sitä mieltä, että muiden tulisi ottaa mallia meistä, mikä kulttuurintutkimuksellisesta näkökulmasta ajateltuna tuntuu väärältä lähestymistavalta, koska kysymyksessä on Pohjois-Koreassa elävä kansakunta (ks. luku 2). Sosiaaliset ryhmät ja kansat tarvitsevat käsitettä *toinen* vahvistaakseen minuuttaan. Minuuden hahmottamisen kannalta on tärkeää, että ryhmällä on vertailukohta johonkin toiseen ryhmään. Toiseuden määrittelyssä korostetaan usein vihollisuutta ja kilpailua. Vastakohta itsensä ja toisen välillä tuo esiin identiteettejä ja maankuvia. (Petkova 2006: 137.)

Ihmisoikeusjärjestä Amnesty Internationalin arvioiden mukaan nälänhätään kuolleet pohjoiskorealaiset lasketaan tänä päivänä jo miljoonissa ihmisissä ja elinolosuhteet ovat hyvin kurjat ja köyhät (ks. Lehtonen 2011). Näiden faktojen pohjalta on vaikea odottaa tutkimusaineistosta löytyvän juuri positiivisia ilmaisuja, jutut keskittynevät selvästi enemmän kurjuuksien representaatioihin. On huomattava, että edellä mainitut faktat ovat tätä tutkimusta tehdessä myös omassa tiedossani länsimaisen median kautta. Tutkimukseni analyysi koostuu Pohjois-Koreasta ja pohjoiskorealaisista kertovien diskurssien tutkimuksesta, jotka tuottavat suomalaisessa mediassa vallalla olevaa kuvaa maasta.

Tässä tutkimuksessa ymmärretään maankuvan käsite jonkin yhteisön näkemyksenä jostakin yhteiskunnasta. Maankuvaan kuuluvat yhtenä osana mielikuvat ja stereotyyptit eli oletukset, jotka koskevat maan kansalaisia, heidän ulkonäköään, käytöstään, luonteenpiirteitään ja suhtautumistapojaan (Lehtonen J. 1998: 308). Kuva ei välttämättä vastaa todellisuutta, koska käsitykseen vaikuttavat ihmisen oma tausta: yhteisö, kulttuuri ja omat henkilökohtaiset kokemukset (Mackerras 1999: 1).

1.2 Aineisto

Tutkimukseni aineistona on Helsingin Sanomien Pohjois-Koreaa koskevat lehtijutut ja -kirjoitukset aikaväliltä 15.–31.12.2011. Tutkimusaineisto sisälsi yhteensä 55 eri juttua Pohjois-Korea-viittauksella. Aineisto rajattiin edellä mainitulle aikavälille, koska kyseisenä ajanjaksona Pohjois-Korea sai ulkomaan uutisoinnissa huomattavan paljon normaalia enemmän palstatilaa lehdessä. 15. ja 16. päivän lehdet valittiin mukaan, jotta tutkimukseen saadaan mukaan myös muutamia juttuja ajalta ennen Kim Jong-ilin kuolemaa. Jutuissa käsitellään paitsi maan johtajan kuolemaa myös sulkeutuneen maan poliittista tilannetta sekä kuoleman vaikutuksia maan sisä- ja ulkopoliittiseen tulevaisuuteen. Myös Kim Jong-ilin henkilöhistoriasta kerrotaan kattavasti. Pohjois-Koreaa isänsä kuolinvuodesta 1994 asti johtanut Kim Jong-il kuoli sydänkohtaukseen junassa 17. joulukuuta 2011 (Tuohinen ”Hysteria iski Pohjois-Koreaan” 20.12.2011).

Aineistojuttujen pituudet vaihtelevat merkittävästi kokonaisesta sivusta muutaman virkkeen mittaiseen sähkeeseen. Olen sisällyttänyt mukaan myös lyhyemmät, vain kuvien yhteyksissä olleet muutaman virkkeen mittaiset pääuutissivun juttuvinkit, jotta analyysini tulos vastaisi mahdollisimman kattavasti siihen, mitä Pohjois-Koreasta ja pohjoiskorealaisista Helsingin Sanomissa kirjoitetaan. Lyhyet sähkeet on jätetty diskurssianalyysin ulkopuolelle, koska niistä ei ollut muodostettavissa selkeää diskurssia.

Tämä tutkimus keskittyy tarkastelemaan Helsingin Sanomien journalistista sisältöä aikavälin kaikkien niiden tutkittavien lehtijuttujen kautta, jossa Pohjois-Korea, pohjoiskorealaiset tai Kim Jong-il on mainittu. Koska Kimin kuoleman aikaan Pohjois-Korea hallitsi ulkomaan uutisia ympäri maailmaa, on mielenkiintoista tutkia maata koskevaa uutisointia juuri edellä mainitulta ajanjaksolta. Koska uutinen oli maailmanpoliittisesti merkittävä, sai se osakseen myös suuren mediahuomion. Analyysin ulkopuolelle jätettiin naapurimaa Etelä-Koreaa koskevat jutut, vaikka muutamia linkkejä Pohjois-Koreaan oli rakennettavissa. Tämä johtui siitä, että varsinaista selvää suoraa yhteyttä ei ollut, eikä Etelä-Koreaa koskevia artikkeleita katsottu tarpeelliseksi ottaa siitä syystä mukaan tähän tutkimukseen. Leipätekstien ja pääjuttujen rinnalle kainalojutuiksi taitetut uutisanalyysit ja uutiskommentit on laskettu omiksi jutuikseen. Kyseiset analyysit käsittelevät usein pääjuttuja subjektiivisemmasta näkökulmasta ja ottavat aiheeseen kantaa pääjutun ulkopuoleltakin. Tästä syystä ne voidaan erottaa kahdeksi eri jutuksi (Fairclough 1997: 13).

Helsingin Sanomat valittiin tutkimuksen tarkasteltavaksi aineistoksi siitä syystä, että HS on Pohjoismaiden suurin päivälehti. Sanoma Oyj:n omistama ja Sanoma Newsin kustantama päivälehti perustettiin vuonna 1904 edeltäjänsä Päivälehdin seuraajaksi (Sanoma 2012). Sen kokonaislevikki Levikintarkastus Oy:n vuoden 2010 tilastojen mukaan oli 383 361 ja sunnuntailevikki 435 152. Lukijoita Helsingin Sanomilla on Sanomalehtien Liiton tilaaman Kansallisen mediatutkimuksen (2012) toteuttaman tutkimuksen mukaan keskimäärin 905 000 lukijaa. Helsingin Sanomat valikoitiin aineistoksi myös siksi, että lehdellä on Kiinan Pekingissä oma ulkomaankirjeenvaihtajansa, joka toimittaa valtaosan myös Pohjois-Koreaa koskevista

uutisista. Laajimmat Kim Jong-ilin kuolemaa käsittelevät artikkelit ovat HS:n ulkomaankirjeenvaihtaja Petteri Tuohisen toimittamia. Uskali (2007: 52) on määritellyt ulkomaankirjeenvaihtajan toimittajaksi, joka työskentelee ulkomailta käsin.

Pohjois-Korean valtio on sosialistinen ja sitä johtaa kommunistinen puolue. Maa on virallisesti ilmoittanut olevansa yhteispuoluejärjestelmä, jonka ideologia perustuu juche-aatteeseen (Central Intelligence Agency 2012). Pohjois-Korean ulkopuolella maata on kuitenkin luonnehdittu valtioksi, joka elää stalinistisen diktatuurin alaisuudessa. (ks. The New York Times 2003) Yhdysvallat ja Neuvostoliitto jakoivat toisen maailmansodan jälkeen 1945 Korean niemimaan kahteen osaan. Kolme vuotta myöhemmin, 9. syyskuuta 1948 Korean demokraattinen kansantasavalta julistautui itsenäiseksi valtioksi (Suomen Ulkoasiainministeriö 2012).

Valtion päämieheksi nostettiin työväenpuolueen pääsihteeri Kim Il-sung. Tämä kehitti valtiolle oman ideologisen juche-aatteen ja julisti Korean demokraattisen kansantasavallan sosialistiseksi valtioksi. Vuosina 1950–1953 soditun Korean sodan jälkeen Kim Il-sungin ympärille luotiin henkilökultti ja hän keskitti vallan puolueen sisällä olevalle lähipiirilleen. Virallisesti vuonna 1972 maan presidentiksi julistettu Kim Il-sung kuoli vuonna 1994. Tuolloin hänet nimitettiin maan ”ikuiseksi presidentiksi”. Kolmen vuoden virallisen suruajan jälkeen Pohjois-Korean johtoon kansallisen puolustuskomitean puheenjohtajaksi, ts. valtionpäämieheksi, nousi vuonna 1997 Kim Il-sungin poika Kim Jong-il. (U.S. Department of State 2012.)

Kim Jong-ilin aikakaudella erityisesti 2000-luvulla Pohjois-Korea on esitetty länsimaisissa uutisotsikoissa pääosin negatiivisessa valossa. Hallintorakenteensa lisäksi keskeisiä aihealueita ovat olleet nälänhätä ja köyhyys sekä ydinase- ja ohjuskokeilut. Myös kansalaisten eriarvoinen asema ja ihmisoikeus- ja hyväntekeväisyysjärjestöjen kantamasta huolesta Pohjois-Korean tilannetta kohtaan on uutisoitu kattavasti (ks. Map Report 2012). Kim Jong-il kuoli junamatkan aikana 17. joulukuuta 2011. On uutisoitu, että Pohjois-Korean valtionpäämiehen paikan perii nyt Kim Jong-ilin poika Kim Jong-un (Tuohinen ”Hysteria iski Pohjois-Koreaan” 20.12.2011).

1.3 Menetelmä

Käytän tutkimusmenetelmänä sekä määrällistä sisällönanalyysiä että diskurssianalyysiä. Aloitan aluksi tutkimalla määrällisen sisällönanalyysin keinoin, mistä Pohjois-Koreaa koskevista aiheista Helsingin Sanomissa kerrotaan sekä millä lehden uutisosastolla ja minkälaisissa juttutyypeissä Pohjois-Korea-uutiset esiintyvät. Sisällönanalyysillä pyritään etsimään tekstin sisältämiä merkityksiä. Määrällisen analyysin avulla voidaan saada yleiskuva sanomalehtiaineistosta, siinä esiintyvistä toimijoista, tärkeimmistä teemoista sekä tavoista, joilla teemoja käsiteltiin. (Väliverronen 1996: 18) Kerätystä aineistosta löytyi yhteensä 39 eri viittausta Pohjois-Koreaan. Käsittelen sisällönanalyysissä niistä jokaisen.

Määrällisen analyysin kokonaisuudet pilkotaan osiin ja niiden pohjalta tehdään luokitteluja, jotka yhdistetään kokonaistulkinnoksi. Koska tämäntyyppisessä analyysissä voi kadota tärkeitä asioita, käytän vielä lisäksi diskurssianalyysiä selvittääkseni erilaisia puhetapoja Pohjois-Koreasta. Diskurssianalyysiin lehtijutuista soveltuvi 31 juttua. Tutkielman painopiste on sosiaaliseen konstruktionismiin nojaavassa diskurssianalyysissä. Maailma rakentuu tämän suuntauksen mukaan kielenkäytöstä ja sen ilmiöistä. Lisäksi se konstruoi, kuinka ympäröivä maailma hahmotetaan. (Pälli 2003:11)

Diskurssianalyysiä ja representaatiota yhdistää huomion kiinnittäminen todellisuutta muovaaviin käytäntöihin (Ojajärvi 1998: 179). Tässä tutkimuksessa pohjoiskorealainen todellisuus on suomalaistoimittajien näkemystä pohjoiskorealaisesta yhteiskunnasta. Diskurssianalyysissä aineistoa ei lähdetä käsittelemään minkään erityisen teorian kautta, vaan vastauksia tutkimuskysymyksiin pyritään löytämään aineiston analyysin lopputuloksena. Tekstiä tulee analyysissä käsitellä puhtaasti sellaisenaan, eikä sen kautta pyritä etsimään niin sanottua oikeaa todellisuutta. (Jokinen 1999a: 38–39.) Omassa tutkielmassani en näin ollen etsi ennalta määriteltyjä puhetapoja Pohjois-Koreasta, vaan muodostan tämän aineiston Pohjois-Korea-kuvan tekstissä esiintyvien diskurssien kautta. Muodostamani Pohjois-Korea-kuva on suomalaisten journalistien näkemys Pohjois-Koreasta ja sen kansalaisista.

Kielenanalyysillä voidaan yhdistää yhteiskunnallinen ja kulttuurinen tutkimus. Sen avulla voidaan myös ymmärtää median tarjonnan yksityiskohtia. Tiedotusvälineiden kieltä tulee analysoida diskurssina ja analyysin tulee olla osana tiedotusvälineiden diskurssianalyysiä. (Fairclough 1997: 13). Diskurssianalyysissä huomioidaan sekä käytäntöjä että tekstejä. Tutkimus on laadullista tutkimusta, jonka lähtökohtana on tunnustaa ilmiöiden moninaisuus ja ainutkertaisuus (Valtonen 1998: 16.) Diskurssianalyysissä tutkitaan sitä, miten toimijat tekevät asioita ymmärrettäviksi kielen avulla. Oletuksena on, että samaakin asiaa tai ilmiötä voidaan tehdä ymmärrettäviksi monin eri tavoin. Yksiselitteiseen totuuteen ei siis pyritä. Tavoitteena on tarkastella, millaista kieltä erilaisissa tilanteissa käytetään, jotta asiat olisivat ymmärrettäviä. Lisäksi tarkastellaan, millaisia asiantiloja ja seuraamuksia kielellä rakennetaan (Suoninen 1999: 18.)

Omassa diskurssianalyysissäni olen käynyt useaan otteeseen läpi Helsingin Sanomien Pohjois-Koreaa ja pohjoiskorealaisia sekä maan hallitsijaa käsittelevät jutut. Tutkin, millaisia diskursseja edellä mainituista asioista käytetään. Nostan aineistosta esiin yleisimpiä puhetapoja, joita tarkastelen yksityiskohtaisemmin. Tutkin, millaisia ominaispiirteitä diskursseilla on, miten ne ovat rakentuneet ja miksi. Nimeän diskurssit sen mukaan, millaisin kielellisin keinoin Pohjois-Korea niiden kautta määritellään. Lopuksi tarkastelen diskurssien suhteita toisiinsa.

2 POHJOIS-KOREA ULKOMAANUUTISOINNISSA

Viestinnän ammattilaisuus on osa laajempaa yhteiskunnallista kehitystä, mistä kertoo viestinnänalan ammattilaisten ilmaantuminen ja vakiintuminen modernisoituihin yhteiskuntiin. Organisaatioviestinnän puolella viestinnänalan ammattilaiset ajavat yrityksen tai organisaation etuja. Toimittajat ovat ammattikentällä ennen kaikkea taas välittäjiä ja suhteuttajia. He tulkitsevat maailman monimutkaisia sattumuksia ja vallankäyttäjien puhetta suurelle yleisölle. (Kunelius 1998: 210)

Journalisti on jonkin tiedotusvälineen palveluksessa oleva toimittaja, joukkotiedotuksen subjekti, jonka kautta joukkotiedotuksen funktiot konkretisoituvat (Hemánus & Tervonen 1986: 30). Journalistin ammattitaidon kriteerinä pidetään yleisesti sitä, kuinka hyvin tämä hallitsee mediajulkisuuden säännöt (Ikävalko 1996: 26). Journalisti tarvitsee työssään erityistä kykyä ja taitoa ymmärtää, kontekstoida, tulkita ja yhdistellä erilaisia yhteiskunnallisia diskursseja (Luostarinen 1994: 36). Myös ulkomaanuutisista on omassa tutkimusaineistossani vastannut journalisti, niin sanottu ulkomaantoimittaja, jonka ammattitaidon vaatimuksista ja kriteereistä ulkomaanuutistystyössä on kerrottu tarkemmin luvussa 3.

2.1 Pohjois-Korean historia

Japani miehitti Korean niemimaalla olleen Korean kuningaskunnan vuonna 1910 ja hallitsi maata kolonialistisella otteella vuoteen 1945 asti. Toisen maailmansodan jälkeen maa jakautui kahtia, kun Japani koki sodassa tappion ja joutui poistumaan. Korean niemimaalle jääneet Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton joukot jakoivat niemimaan kahtia. Neuvostoliiton miehittämälle pohjoiselle vyöhykkeelle perustettiin Korean demokraattinen kansantasavalta ja valtionpäämieheksi nousi Kim Il-sung. Hän pyrki yhdistämään Korean niemimaan takaisin yhdeksi työväenpuolueeksi. Pyrkimykset johtivat Korean sotaan 1950–1953, aselepo astui voimaan 27. heinäkuuta 1953. Yhdistyminen ei kuitenkaan Kimin tavoitteiden mukaisesti toteutunut, vaan Neuvostoliiton tukeman Pohjois- ja Yhdysvaltojen tukeman Etelä-Korean väliseksi

rajalinjaksi vakioitui tuon ajan aselepolinja, jota kutsutaan yleisesti nykyisin nimellä DMZ, demilitarisoitu vyöhyke. 27. toukokuuta 2009 Pohjois-Korea kuitenkin ilmoitti mitätöineensä aselevon, joten virallisesti Pohjois- ja Etelä-Korea ovat tällä hetkellä sotatilassa eikä virallista rauhansopimusta ole allekirjoitettu. (Central Intelligence Agency 2012)

Vuonna 1972 Pohjois-Korea otti käyttöön uuden perustuslain, jossa pääministeri Kim Il-sung julistettiin presidentiksi. Hänen henkilökulttinsa vahvistui entisestään ja pojan Kim Jong-ilin lisäksi myös Kim Il-sungin vaimoa Kim Jong-sukia alettiin ihannoida. Kim Il-sung kuoli 8. heinäkuuta 1994, jolloin vallan peri hänen poikansa Kim Jong-il. Isä Kim Il-sung julistettiin maan ”ikuiseksi presidentiksi”. Kim Il-Jong hallitsi Pohjois-Koreaa kuolemaansa saakka joulukuuhun 2011 asti. 2000-luvun taitteessa Pohjois-Korean talousvaikeudet pahenivat ja nälänhätä maassa lisääntyi. Länsimaat lopettivat siihen asti säännöllisesti jatkuneet ruoka-avustuksensa maahan, koska Pohjois-Korea ei suostunut allekirjoittamaan ydinaseohjelmaa rajoittavaa sopimusta tai päästämään virallisia ydintarkastajia laitoksiinsa. Kim Jong-ilin kuoltua 17. joulukuuta 2011 länsimainen media uutisoi vallan siirtyneen hänen pojalleen Kim Jong-unille. (Ks. Tuohinen ”Hysteria iski Pohjois-Koreaan” 20.12.2011; Central Intelligence Agency 2012; Reporters Without Borders 2010; Mayer 2010.)

2.2 Pohjois-Korean eristäytyneisyys

Pohjois-Koreaa kuvataan sulkeutuneeksi valtioksi, jonne on hyvin vaikea päästä sisälle, eikä maa salli kuin tiukoin ehdoin omien kansalaistensa ulkomaanmatkailua. Käytännössä Pohjois-Korea on siis sulkenut rajansa. Kim Il-sungin 1960-luvulla luomaa juche-aatetta ja sen ideologiaa pidetään yhtenä syynä Pohjois-Korean eristäytyneisyyteen. Juche-aatteen päällimmäinen sanoma on valtion ja kansakunnan riippumaton omavaraisuus. (Choe 2006: 94–96, Reporters Without Borders 2010.)

Kansakunta on saatu uskomaan johtajien sanaan propagandan eli totuudenmuuntelun keinoin, minkä vuoksi kansannousua ei ole tapahtunut heikoista taloudellis-

tuotannollisista oloista huolimatta. 1953 päättyneen Korean sodan jälkeen voimakkaaseen jälle rakentamiseen liittyi talouden keskittäminen, luokkarajojen häivyttäminen ja keskittyminen raskaan teollisuuden edistämiseen. 1950-luvun aikana Kim Il-sung keskitti vallan puolueen sisällä olevalle uskolliselle lähipiirilleen. Kilpailevia ryhmiä kohtaan Kim Il-sung hyökkäsi yksitellen. Hän syytti ryhmien jäseniä epäisänmaallisuudesta, juonittelusta ja vehkeilystä ulkomaalaisten kanssa. Ryhmittymien johtohahmoja syytettiin vallankaappauksen suunnittelusta ja tuomittiin kuolemaan. Puolueessa 1950-luvun lopulta 1960-luvun alkuun asti tehtyjen puhdistusten jälkeen Kimin asemaa ei enää uhannut mikään taho. Johtajan ympärille luotiin henkilökultti vahvistamaan autoritaarista diktatuuria. Hänen kuvaansa levitettiin kaikkialle, kansalaiset alkoivat käyttää sillä koristettuja rintamerkkejä, ja kouluissa opetettiin Kim Il-sungin elämäntarinaa ja opetuksia. Propaganda oli vahvasti läsnä, eikä kukaan uskaltanut esittää eriäviä mielipiteitä rangaistuksen uhan vuoksi. (Central Intelligence Agency 2012; Reporters Without Borders 2010; Mayer 2010)

Kim Il-sung päätti juche-aatteen ideologian nimissä eristää Pohjois-Korean muista riippumattomaksi valtioksi. Se vaati myös vahvoja sotavoimia, jotta muut maat osaisivat olla varovaisia. Pohjois-Korean asevoimat on luettu useissa länsimaalaisissa tutkimuksissa maailman suurimpien ja vahvimpien joukkoon. (Central Intelligence Agency 2012; Lehtonen 2011; Reporters Without Borders 2010; Mayer 2010)

2.3 Pohjois-Korea tänään

Koska Pohjois-Korea on omasta tahdostaan muusta maailmasta eristäytynyt ja rajansa sulkenut valtio, ei ulkomaalaisia toimittajia maahan juuri päästetä ja siksi varmaa tietoa on hyvin vaikea saada. Ne ulkomaalaiset, jotka onnistuvat saamaan viisumin maahan, ovat jatkuvan ja hyvin tarkan valvonnan alaisina. Pääasiassa länsimaisen median vastaanottama virallinen tieto Pohjois-Koreasta on aina uutistoimisto KCNA:n laatimaa. Ero länsimaiseen kuvaan maasta on merkittävän erilainen, sillä KCNA:n tiedotteissa Pohjois-Koreaa kuvaillaan maanpäälliseksi paratiisiksi ja sosiaalisesti rikkaaksi maaksi. Koska omilta kansalaisilta kaiken muun tiedon saaminen on rajattu, kielletty ja tehty

käytännössä hyvin vaikeaksi, on tämä ainoa faktaa, jota he saavat maan uutispalvelulta. Kriittistä ajattelua ei siis synny. Hiljattain Pohjois-Korean media aloitti kampanjan, jossa se kannusti väestöään vastustamaan miesten pitkiä hiuksia. Maan oman median mukaan se heikentää miehen älykkyyttä. Kampanjan lopputulos oli toivottu, eli pitkähiuksisia miehiä ei Pohjois-Koreassa tavattu. (Mayers 2010)

Edellä mainittua tietoa ja tiedonlevitystapaa kutsutaan propagandaksi, jolla tarkoitetaan tietoa, jonka tarkoituksena on muokata vastaanottajan mielipidettä. Propaganda saattaa olla valheellista tai tosipohjaista, mutta useimmiten se on yksipuolista ja saattaa valaista asiaa ainoastaan propagandan tuottajalle hyödyllisistä puolista. (Kuورانne 2007: 9). Freedom of The Press -järjestön lehdistövapautta kartoittaneessa listauksessa Pohjois-Korean media oli 197 valtion listalla arvioitu kaikkein kontrolloiduinna ja sensuroiduinna mediaksi. Järjestön mukaan Pohjois-Koreassa ei ole riippumatonta mediaa, vaan lehdistö toimii hallinnon äänitorvena ja palvelijana. Erimielisyydet tukahdutetaan erilaisin sortokeinoin. (Karleker & Dunham 2012: 18).

2.4 Pohjois-Korea länsimaisesta näkökulmasta

Media vaikuttaa ihmisten maankuvan muodostumiseen voimakkaasti. Länsimaisen median Pohjois-Korea-uutiset ovat länsimaisissa medioissa viime vuosien ajan käsitelleen pääosin negatiivisia tapahtumia kuten kurjuutta, diktatuuria, nälänhätää, köyhyyttä, kansalaisten karkausyrityksiä rajan yli, vankileirejä ja propagandaa. Pohjois-Koreaa hallitsee pääpuolueena Korean työväenpuolue, johon kaikki hallinnon edustajat kuuluvat. Maassa on Korean työväenpuolueen lisäksi kaksi sallittua puoluetta, Korean sosiaalidemokraattinen puolue ja Cheondogyolainen Ch'öngu-puolue. Ne eivät vastusta pääpuolueen valtaa. Länsimaat ovat sanoneet Pohjois-Korean hallintomuodon muistuttavan diktatuuria eli yksinvaltiutta, sillä useamman lähdetiedon mukaan työväenpuolueen johtohenkilön paikkaa hallitseva Kimin johtajasuku sanelee yksinoikeudella kaikki maan päätökset ja poliittiset kannat. (U.S. Department of State 2012)

Reporters Without Borders (2010) -järjestön mukaan viestimet ovat Pohjois-Koreassa valtion hallintoelinten tiukassa kontrollissa. Perustuslaki antaa kansalaisille ja joukkoviestimille sananvapauden, mutta käytännössä kuitenkin valtio kontrolloi tätä hyvin tiukasti eikä tyydy pelkästään valvomaan maahan tulevaa ja maasta lähtevää tietoliikennettä, vaan muovaamaan sitä itselleen edulliseksi tosiasioita vääristelemällä. Vuoden 2010 raportissaan Reporters Without Borders (2010) listasi Pohjois-Korean median maailman 177. luotettavimmaksi. Epäluotettavimmaksi arvioitiin vain Eritrean media. Freedom of the Press (2012) arvioi puolestaan vuoden 2012 tutkimuksessaan Pohjois-Korean median 197 maan listallaan kaikkein epäluotettavimmaksi.

Kim Jong-ilin julkaisemassa kirjassa valtion johtaja kehottaa toimittajia pitämään presidenttiä aina korkeassa arvossa. Presidenttiä on ihailtava ja häntä pitää kehua suurena vallankumousjohtajana. Huomionarvoista on myös se, että kaikkien toimittajien on kuuluttava Pohjois-Koreassa työväenpuolueeseen. Jopa pienistä kirjoitusvirheistä voi seurata kasvojen menetys, kova rangaistus tai vankeus. Vain järjestelmää suosiva uutinen on sallittu uutinen. Taloudellisista tai poliittisistä ongelmista ei puolestaan ole lupa kirjoittaa eikä järjestelmää saa arvostella. Pohjois-Korean kansalaiset tai oma media eivät itse saa lukea tai kuljettaa omia tarinoitaan ulkomaalaisten tiedotusvälineiden käyttöön rangaistuksen uhalla. (Mayers 2010)

2.5 Pohjois-Korea-uutisoinnin haasteet

Pohjois-Korea on sulkeutuneisuutensa vuoksi ulkomaantoimittajille hankala uutisoitava. Toimittajilla ei ole pääsyä Pohjois-Korean rajojen sisäpuolelle, joten länsimaiset suuret uutistoimistotkin joutuvat tasapainoilemaan oletettujen tietojen, kuulopuheiden, Pohjois-Korean uutistoimisto KCNA:n (Korean Central News Agency) tuottamien uutistiedotteiden ja historian tapahtumien välillä. Täysin varmaa tietoa on vaikea saada mistään. (ks. Lehtonen 2011.) Pohjois-Koreassa sananvapautta ja ulkomaista viestintää säätelee valtion johto. Kivikurun (1998: 235–236) mukaan ulkomaista viestinnänsäätelyä on tapahtunut joko suoraan erilaisten rajoitusten kautta tai epäsuorasti kansallisvaltioiden syntymästä asti, ja viestintää on aina säädellyt

nimenomaisesti ja tarkoituksellisesti valtiovalta.

Koska toimittajia ei päästetä maahan laillisesti, muutamia länsimaisia toimittajia on mennyt Pohjois-Koreaan luvottomasti. Kiinnijääneet on pidätetty ja vangittu vakoilusta epäiltyinä, ja nämä tapahtumat ovat johtaneet aina uutiskynnyksetkin ylittäneisiin poliittisiin ja diplomaattisiin kädenvääntöihin valtioiden välillä. (Ks. BBC News 2009.) Syinä voidaan pitää sitä, että toimittajat ovat kiinnostuneita nostamaan uutisaiheita esiin maasta, josta on edellä mainitun vaikeaa saada tietoa. He metsästävät kunnianhimoisesti skuppeja, mutta tässä tapauksessa heidän on hyvin hankala päästä käsiksi arkoihin ja hankaliin uutisaiheisiin, joista kertomisen he katsovat velvollisuudekseen. Mielenkiintoa ja kriittistä keskustelua syntyy vain aiheista, jotka pääsevät lehtien sivuille. Pohjois-Koreassa tiedon ja salaisen tiedon välinen raja on vähintäänkin häilyvä, propagandamainen ja epäselvä. (Uskali 2007: 9–10) Suomalaismedia on tuonut Pohjois-Koreasta esiin pääasiassa kurjuuden, nälänhädän, köyhyyden, diktatuurimaisen hallintotavan ja Kimin hallitsijasuvun vallan (ks. Lehtonen 2011).

3 UUTINEN JA JOURNALISTISEN TYÖN EHDOT

Suomessa ilmestyy lähes 200 sanomalehteä. Luku on poikkeuksellisen korkea maan väkilukuun nähden. Jos asukasmäärää verrataan lehdistön kokonaislevikkiin, sijoittuu Suomi koko maailman tilastossa kolmanneksi. Lehteä luetaan ylivoimaisesti eniten paperisena printtiversiona, minkä vuoksi valitsin myös tutkimusaineistokseni Helsingin Sanomien printtiversioon Pohjois-Korea-utiset. Kansallisen Mediatutkimuksen mukaan 96 prosenttia suomalaisista seuraa viikoittain jotain painettua lehteä. Tutkimus myös osoitti, että lukutavat vaihtuvat hitaasti. Keskimäärin suomalainen kuluttaja lukee kahta painettua sanomalehteä ja niiden niteitä. Yli 90 prosenttia luottaa sanomalehden sisältöön melko paljon tai erittäin paljon. (Sanomalehtien Liitto 2012)

3.1 Uutinen

Uutinen on journalistinen genre eli tekstilaji, joka kertoo uuden ja merkittävän tiedon äskettäin tapahtuneesta tai äskettäin tietoon tulleesta, yleisesti kiinnostavasta asiasta tai ilmiöstä (Kuutti 2009). Uutisilla on suuri merkitys ihmisten käsityksiin maailmasta. Ihmisten käsitykset ympäröivän yhteiskunnan tapahtumista ovat usein peräisin uutisista. Toimittajien oletetaan voivan asettaa sivuun omat henkilökohtaiset mielipiteensä asioista ja tuottavan uutisia objektiivisesti eli mahdollisimman puolueettomasti ja tasapuolisesti, useita näkökulmia huomioiden. Sen vuoksi ihmiset uskovat uskollisesti uutisiin todellisuuden representaatioina. Uutisten luoman todellisuuden uskotaan olevan juuri sellainen, kuin se todellisuudessakin on (Allan 1993: 83). Kuitenkin uutiset kertovat väistämättä vain tietyistä tärkeiksi arvioiduista asioista tietyistä näkökulmasta, eivätkä uutiset siten ole koskaan täydellisen objektiivisia. Kaikkien kielenkäyttäjien, myös toimittajien, on kerrottava asioista tietyistä rajatusta näkökulmasta (Kalliokoski 1996: 37).

Uutinen voidaan nähdä todellisuuden heijastuman sijaan toimittajan rakentamana kertomuksena, sosiaalisena konstruktiona tapahtuneesta (Allan 1999: 87). Uutinen tuotetaan tiettyjen sääntöjen, konventioiden ja käytäntöjen pohjalta kuvaamaan

todellisuutta. Toimittaja nimeää ja määrittelee asioita sekä yhdistelee niitä toisiin asioihin ja ilmiöihin tehden niistä merkityksellisiä. Uutiset siis ovat pitkälti toimittajan omien valintojen ja muokkausten tulosta. (Väliverronen 1996: 90) Toimittaja ei vain selosta tapahtunutta vaan tulkitsee ja selittää sitä luodakseen yleisölleen tietyn käsityksen tapahtuneesta (Fairclough 1997: 120).

Medioiden rooli ihmisten käsitysten muodostamisessa on siis suuri. Joukkoviestimet vaikuttavat kuluttajien uskomuksiin, tietoon, ihmisten välisiin sosiaalisiin suhteisiin ja yksilöiden identiteetteihin. Joukkoviestimet ja viestintävälineet yleensäkin merkityksellistävät asioita riippuen niiden representaatiosta, tavasta esittää asioita. Fairclough (1997: 10) sanoo joukkoviestinnän voiman perustuvan ennen kaikkea kieleen. Joukkoviestintä ja yksilöviestintä erotellaan yleisesti määritelmällä, jonka mukaan joukkoviestintä on sanomien välittämistä suhteellisen suurelle, ennalta rajaamattomalle yleisölle. Se on yksisuuntaista viestintää ainakin lyhyellä aikavälillä (Kunelius 2004).

Fowler (1991: 12) korostaa myös uutistoimituksilla ja niiden laatimalla niin sanotulla lehden linjalla olevan vaikutusta uutisiin ja niiden objektiivisuuteen. Lehden linjalla tarkoitetaan toimituksen suunnittelemaa omaa toimituspolitiikkaa, joka vaikuttaa siihen, mitä aiheita lehdessä pidetään tärkeänä ja mitkä juttuaiheet täyttävät uutisten juttukriteerit. Lisäksi toimituksilla on aina tietty sosiaalinen, poliittinen ja taloudellinen taustansa, joka ei voi olla vaikuttamatta uutisointiin. Tämä pätee uutisten lisäksi mihin tahansa representaatioon. Koska kaikki representaatiot esitetään kielen avulla aina tietyistä ideologisista näkökulmista, on täyttä objektiivisuutta mahdoton saavuttaa. (Valtonen 1998: 108)

Eri ilmaukset sisältävät myös ideologisia eroavaisuuksia. Representaatioiden laatija joutuu valitsemaan tietyn tavan esittää todellisuutta ja hylkäämään muut mahdolliset representaatiotavat tehden samalla myös ideologisia valintoja. (Fairclough 1997: 42) Objektiivisimmatkaan uutiset eivät siis ole puhtaan neutraaleja tai arvovapaita jos kenkään takia, että ne rakennetaan kielen avulla (Fowler 1991: 12). Cunningham (2003) ei näe, että täydellinen objektiivisuus olisi missään olosuhteissa edes mahdollista.

Hänen mukaansa kymmeneltä toimittajalta saataisiin kymmenen erilaista vastausta, mikäli heiltä kysyttäisiin objektiivisuuden käsitteestä journalismissa. Silti toimittajat kiukustuvat heti, jos joku väittää, etteivät he olisi objektiivisia (emt.). Toimittajilla kuitenkin on jatkuva pyrkimys objektiivisuuteen ja asiaa painotetaan myös Suomen Journalistiliiton *Journalistin ohjeissa*. (Suomen Journalistiliitto 2011)

3.1.1 Juttutyypit

Uutinen on journalistinen genre eli tekstilaji, joka kertoo uuden ja merkittävän tiedon äskettäin tapahtuneesta tai äskettäin tietoon tulleesta, yleisesti kiinnostavasta asiasta tai ilmiöstä (Kuutti 2009). Hemánus (1990: 82) määritteli uutisen olevan tyyliältään neutraaliksi tarkoitettu ajankohtainen faktapohjainen kuvaus jostakin asiasta tai aiheesta. Tyypillistä sille on uuden, yllättävän ja merkityksellisen tiedon välittäminen tapahtumasta. Kuutti (2006: 242–243) muistuttaa myös, että yleensä lukija voi odottaa saavansa lähiaikoina uutisesta lisäinformaatiota. Toimittajan tekemät valinnat, mielipiteet ja näkemykset vaikuttavat aina lopulliseen uutiseen, vaikka ne eivät sen perinteiseen määritelmään kuulukaan. Näin ollen uutinen ei ole vain tekstituote. (Sipola 1998: 84–85)

Uusia juttutyyppejä syntyy koko ajan. Ne syntyvät perinteisten juttutyypilajien yhdistelmien kautta tai journalismin ja kirjallisuuden lajien sekoittuessa keskenään. Useimmiten uusi laji syntyy kuitenkin nykyisin Internet- tai tv-journalismin kautta saaduista vaikutteista. (Uskali 2007: 56) Juttutyyppejä voidaan jaotella esimerkiksi niiden kohteen, pituuden, aiheiden, näkökulman, tyylin ja toimittajan mukaan. Pidempiä uutisartikkeleita ovat uutinen, henkilöhaastattelu, feature ja arvostelu. Mielipiteellisinä teksteinä pidetään sellaisia tekstejä, joissa kirjoittaja tuo oman äänensä ja ajatuksensa näkyvästi esille. Näitä juttutyyppejä ovat kolumnit, näkökulmat ja pääkirjoitukset. Pikku-uutiseksi on perinteisesti määritelty sellainen uutisjuttu, jonka merkkimäärä on silmämääräisesti arvioiden alle tuhat merkkiä. Harvinaisempaan juttutyypikategoriaan lukeutuvat kuvat ja niiden kuvatekstit, tilastot ja omaan uutisisältöön viittaavat vinkit. (Juntunen 2011: 18)

STT (2012) määrittelee omat sanomalehtijuttunsa ja niiden pituudet kolmeen eri kategoriaan: osastojen pääaiheisiin, keskipitkiin juttuihin ja lyhyisiin juttuihin. Lyhyet jutut ovat yhden palstan juttuja tai etusivun vinkkejä. Pääaihejuttu on sisällöltään ja käsittelyavaltaan oman osastonsa ykkösjuttu. Sen ohjeelliseksi merkkimääräksi STT on asettanut 3000 merkkiä. Keskipitkä juttu on lyhyen jutun ja pääuutisjutun välimalli, joka sopii osastonsa kakkos- tai kolmosaiheeksi. Pituudeltaan keskipitkä uutisjuttu on noin 2000 merkkiä. Keskipitkään juttuun suositellaan liitettäväksi mukaan myös korkeintaan tuhannen merkin juttu, joka voi olla faktalaatikko, kainolajuttu toimittajan oma näkökulma aiheesta. Merkittävät uutistapahtumat tuottavat juttuja jokaisesta tyyppiluokasta ja eri näkökulmista. Tällöin on mahdollista, että pääjuttu muodostuu myös koosteena aiemmista jutuista. Se ei kuitenkaan saa olla rutiininomainen referaatti. (STT 2012) Omassa tutkimusaineistossani oli viisi STT:n tuottamaa juttua, lisäksi STT:a oli käytetty useassa jutussa yhtenä aineistolähteenä. STT puolestaan oli saanut lähteensä kansainvälisiltä uutistoimistoilta kuten AP:lta ja Reutersilta. Koska STT on tietotoimisto, jolta lehdet voivat ostaa sisältöä lehtiinsä, voidaan heidän ohjeitaankin yleisesti soveltaa suomalaisessa sanomalehtimaailmassa, jossa pituudet ovat kohtuullisen vakioita. STT myy juttunsa mahdollisimman valmiissa muodossa suomalaisille sanomalehdille ja siksi sen juttupituusohjeet ovat tutkimukseni kannalta relevantit. (STT 2012)

Juttujen pituuskategorioiden lisäksi jutun aiheyytensä voidaan jaotella omiin kategorioihinsa. *Tiivistelmä* on isoista ja monipuolisista uutisaiheista tiivistetty versio, pituudeltaan noin 1000–1500 merkkiä. *Taustajuttu* valottaa tapahtuman tai ilmiön taustaa ja pituudeltaan se on enintään 2000 merkkiä. *Henkilokuva* kertoo jonkun henkilön taustasta ja elämäntyöstä enintään 2000 merkin mittaisena juttuna, poikkeuksellisen merkittävästä henkilöstä sallitaan 3000 merkin juttu. Myös nekrologi eli muistikirjoitus on henkilokuva. Sen lisäksi kirjoitetaan yleensä erikseen uutinen henkilön kuolemasta ja sen aiheuttamista reaktioista tai seurauksista. (STT 2012)

Viikon henkilö on juttu ajankohtaisesta, mielenkiintoisesta ihmisestä, joiden taustasta ja persoonasta halutaan kertoa lukijoille syvemmin kuin uutisjutussa on mahdollista. Juttu voidaan rakentaa haastattelemalla joko henkilöä itseään tai häntä tuntevia ihmisiä.

Viikon henkilö -jutut ovat pituudeltaan 3000 merkkiä ja oheen tehdään usein faktalaatikko, jossa voi olla esimerkiksi henkilön ohjeita ajankohtaiseen tilanteeseen tai vastauksia lyhyeen kysymyssarjaan. (STT 2012)

Miten niin? -juttu on kysymys-vastaus-juttu, jossa kysymykset ja vastaukset kirjoitetaan näkyviin sellaisenaan. Pituudeltaan juttu on korkeintaan 1500 merkkiä ja aihepiiri jutussa on yleensä kipeä tai arka. *Toimittajan kommentti* on jutun ohessa julkaistava oma erillinen, jutusta irrotettu toimittajan oma näkemys uutisaiheesta. Toimittaja kirjoittaa sen aina omalla nimellään, pituudeksi on määritelty enintään 1500 merkkiä. Usein toimittajan kommentin yhteydessä on myös valokuva toimittajasta, jotta lukija tunnistaa sen nimenomaisesti toimittajan omaksi mielipiteeksi, ei faktaksi. (STT 2012)

Feature-juttu ei vaadi uutiskärkeä ja siihen voidaan tehdä useampiakin kainalojuttuja. Feature vaatii toimittajan omaa läsnäoloa ja juttu perustuu toimittajan omakohtaiseen havainnointiin ja on pituudeltaan enintään 5000 merkkiä. Feature-juttua ei koskaan tehdä toimituksessa vaan tapahtumapaikalla ja se on sekoitus toimittajan omakohtaista havainnointia, haastatteluja, reportaaseja ja huomioita. (STT 2012)

Edellä esitellyt pääjuttulajit pätevät myös ulkomaanuutisten osiossa. Ulkomaanjournalismin pääjuttulajeista omassa aineistossani esiintyvät uutisjuttu, uutiskommentti, haastattelu ja reportaasi. Feature-jutusta ei voitu puhua, vaikka raja on suomalaisesta katsontakannasta häilyvä. Helsingin Sanomien ulkomaankirjeenvaihtaja Petteri Tuohinen oli toimittanut valtaosan tutkimusaineiston jutuista, mutta hänen toimipaikkansa on Kiinan pääkaupunki Pekingissä, eikä hän Kim Jong-ilin aikaan päässyt Pohjois-Korean maarajojen sisäpuolelle. Tästä syystä Tuohisen juttuja ei voida luokitella puhtaiksi feature-jutuiksi, vaan ennemminkin uutisjutuiksi.

Vaikka kolumnit julkaistaan usein uutisten yhteydessä kainalojuttuina, on Kuutti (2006: 13, 97, 180) erottanut ne omiksi journalismin lajeikseen, aivan kuten pääkirjoituksetkin. Vaikka kolumnit ja näkökulmat eivät varsinaisesti ole ulkomaanuutisten lajeja, esiintyy niitäkin aineistossani. Kolumni on journalistin tai jonkun toimituksen ulkopuolisen tahon usein henkilökohtainen näkemys jostakin asiasta. Pääkirjoituksessa taas lehti

esittää instituutiona näkemyksensä johonkin asiaan. Pääkirjoitukset ovat nimettömiä, toisin kuin kolumnit ja näkökulmat, eivätkä täten edusta kirjoittajan henkilökohtaista kantaa vaan lehden yleistä linjaa. (Kuutti 2006: 12, 97, 180)

3.1.2 Uutiskriteerit

Uutiskriteerit ovat syntyneet yleisön halujen tyydyttämiseksi. Ne pyrkivät määrittelemään, mikä on uutisoinnin arvoista ja mikä ei. (Nieminen & Pantti 2002: 105) Uutiskriteereitä tarvitaan, sillä tarjolla olevaa aineistoa on aina palstatilaa tai tv-ohjelma-aikaa enemmän saatavilla. Vaikka kriteereitä ei erikseen määriteltäisi, niiden olemassaolo on välttämätöntä tilanteissa, joissa joukkoviestin, toimitus tai yksittäinen toimittaja tekee päätöksen aineiston käytöstä sellaisenaan, jatkojalostamisesta tai aineiston hylkäämisestä. (Ikävalko 1996: 37–38)

Toimittajat tekevät omien kielellisten valintojensa lisäksi myös uutisaiheita koskevia valintoja, jotka vaikuttavat siihen, millainen kuva maailmasta lukijalle uutisen kautta rakentuu. Osa tapahtumista, jotka hiljaisempana uutispäivänä päätyisivät uutisotsikoihin ja painettuun sanomalehteen, jäävät vilkkaampana uutispäivänä kokonaan ilman toimittajan huomiota. Uutisarvo määrittelee sen, mitkä tapahtumat ja ilmiöt media valikoi esiin nostettaviksi ja mitkä taas ei. (Fowler 1991: 13) Uutiskriteerit perustuvat useimmiten norjalaisten tutkijoiden Johan Galtungin ja Marie Holmboe Rugen 1960-luvulla esittämään luokitukseen. Uutisarvo perustuu uutiskriteereihin, joita ovat esimerkiksi negatiivisuus ja odottamattomuus. Mitä useamman uutiskriteerin tapahtuma tai ilmiö täyttää, sitä todennäköisimmin siitä kerrotaan. (Galtung & Ruge 1965: 71)

Tämän vuosituhanen ulkomaan uutisia ovat Suomessa hallinneet Lähi-idän sodat, Yhdysvallat sekä Aasia. Vastaavasti 1990-luvulla paljon otsikoissa ollut Bosnian sodan uutisointi, ja Bosniaa koskevat uutiset ovat vähentyneet merkittävästi konfliktin rauhoituttua. Ulkomaantoimitusten uutiskriteerit ovat hyvin moniselitteisiä, sillä toimittajat työskentelevät monien tiedostamattomien ja tiedostettujen vaikuttimien alaisina. Monesti he joutuvat työskentelemään myös olosuhteissa, joissa tiedonsaanti ja todellisuus ovat vaikeasti hahmotettavissa. (Uskali 2007: 9, 18)

Galtung ja Ruge (1965) ovat luoneet tunnetun 12-kohtaisen uutiskriteeristön, johon voidaan tukeutua vielä tänäkin päivänä maailman ja median muutoksista huolimatta (ks. Kunelius 2004: 190). 12-osainen uutiskriteeristö koostuu seuraavista kriteereistä:

- 1) kielteisyys
- 2) tuoreus
- 3) läheisyys (maantieteellinen ja kulttuurinen), tutuus
- 4) yhdenmukaisuus, vastaa kulttuurisia odotuksia
- 5) selkeys
- 6) odottamattomuus, uutuus
- 7) superlatiivisuus (suurin, väkivaltaisim jne.)
- 8) relevanssi, vaikutus yleisön elämään
- 9) henkilöitävyys
- 10) eliittihenkilöt
- 11) edustavuus, lähteen asiantuntijuus ja auktoriteetti
- 12) faktisuus (Galtung & Ruge 1965: 66-68).

Kim Jong-ilin kuolema täyttää useita yllä mainittuja uutiskriteerejä. Vaikka tieto kuolemasta alkoi levitä vasta vajaat kaksi vuorokautta kuoleman jälkeen, oli se uutisena tuore (2), selkeä (5), tietyllä tapaa odottamaton, tosin varauksellisesti (6), mikä johtuu siitä, että Kim Jong-ilin uskottiin olleen fyysisesti sairas ja heikkokuntoinen. Uutisissa Pohjois-Koreaa kuvataan usein superlatiivein, väkivaltaisesti ja negatiivisesti (7). Lisäksi uutinen oli henkilöitävässä (9), kysymyksessä oli eliittihenkilö (10), uutisissa haastateltiin ja lainattiin paljon muita valtion päämiehiä (11) ja Pohjois-Korean valtion kuolemanvahvistamisen jälkeen uutinen oli kiistämättä faktaa (12).

Ulkomaan uutisoinnissa uutiskriteerit ovat melko samankaltaiset kuin kotimaan uutisoinnissa. Ulkomaan uutisoinnissa korostuu kuitenkin konfliktien ja kielteisten tapahtumien merkitys (Pietiläinen 1998a: 39). Uskali (2007: 44) on luetellut ulkomaan uutisten uutiskriteereiksi juttuaiheiden ja tietolähteiden monipuolisuuden, epäselvien tai nimettömien lähteiden vähäisen käytön, etusivulle pääsyn sekä arkojen

aiheiden suuren osuuden juttutuotannosta.

Ulkomaanuutisilla nähdään olevan vaikutusta suuren yleisön mielipiteisiin muista maista ja niiden kulttuureista, samaten kyseisen maan kansalaisista, ja sitä kautta vaikutusta on myös ulkopoliittikkaan (Pietiläinen 1998a: 15). Ulkomaanuutisilla luodaan ennakkoluuloja, stereotypioita ja pelkoa, ja niillä voidaan nostattaa lukijoiden keskuudessa turhaa levottomuutta. Toisaalta kuitenkin on myös huomattava, että ulkomaanuutisilla on mahdollisuus häivyttää virheellisiä käsityksiä ja stereotypioita sekä lieventää kireitä suhteita ja jyrkkiä ennakko-asenteita. (Merrill 1983: 3; Sipola 1998: 98) Yksittäinen uutinen ei vielä riitä muokkaamaan yleisön käsityksiä aiheesta, mutta kun samasta aiheesta uutisoidaan toistuvasti tietystä näkökulmasta, vaikuttaa uutinen jo ihmisten arvoihin. (Sipola 1998: 97–98)

Tässä tapauksessa on kuitenkin muistettava journalismin tarjoavan vain aiheita ja puhetapoja, joiden kautta ihmiset rakentavat omia käsityksiään asioista. Kokonaiskuvaan ja käsitykseen vaikuttavat myös ihmisen omat kokemukset, omat tiedot ja oletukset. Uutiskynnyksen ylittää Uskalin (2007: 26, 73) mukaan todennäköisimmin negatiivinen uutinen. Mitä kaukaisemmasta maasta on kysymys, sitä negatiivisemmalla latauksella uutisen tulee olla varustettu, jotta se nousee otsikoihin. (Galtung & Ruge 1965: 66–68)

Pietiläinen on sitä mieltä (1998a: 39), että negatiivisen uutiskriteerin soveltaminen tuottaa vääristymiä ulkomaanuutisointiin. Länsimainen journalismi ei yleensä ole uutisoinut hitaista ja myönteisimmistä arkisista muutoksista puhtaina omina uutisinaan, vaan niistä on kerrottu taustailmiönä pääasiassa negatiivisten uutisten yhteydessä. Myös Pohjois-Koreaa koskeva uutisointi on länsimaisessa mediassa ollut oman kokemukseni mukaan pääosin negatiivista, aiheet ovat pääasiassa käsitelleet diktatuurimaista hallintotapaa sekä nälänhätää ja kurjuutta ja kuolemaa, joiden keskellä Pohjois-Korean kansa joutuu päivittäin elämään. Tutkin, onko lataus negatiivinen myös tämän tutkimuksen tutkimusaineiston jutuissa.

Sotien ja katastrofien uutisointi on merkittävää, mutta Uskalin (2007: 26) mielestä olisi vielä tärkeämpää seurata maailman hiljaisempia tapahtumia, kuten kulttuurien välistä vuorovaikutusta, sillä valtiot ovat globalisaation myötä koko ajan jatkuvasti enemmän tekemisissä toistensa kanssa. Pitkäaikaisten tapahtumien ymmärtäminen ja uutisointi on tuottanut reaaliaikaiselle joukkoviestinnälle ongelmia. Ilmiöiden uutisointi on siirtynyt vahvemmin aikakauslehdistön tehtäväksi ja sanomalehtien kuukausi- ym. liitteiden käsiteltäväksi.

Reaaliaikaisuudessa printtilehden voittava Internet-uutisointi on kuitenkin pakottanut myös printtilehden käsittelemään juttuja aiempaa vahvemmin taustailmiöiden kautta. Sähköinen uutisointi on vähentynyt pakon edessä. Verkko tarjoaa mahdollisuuden välittää uutisia nopeasti ja päivittää niitä jatkuvasti. Verkko ja sähköinen media elävät uutisajassa jatkuvammin läsnä, minkä vuoksi painetussa lehdessä pitää olla aamuisin aina uutta tarjottavaa: ihmisiä, tarinoita, hyötyjuttuja lukijan arkeen, uusia näkökulmia, merkitysten avaamista, katsetta eteenpäin, uudenlaista visuaalisuutta. Varsinainen uutinen on yleensä seuraavan päivän sanomalehdessä jo ”vanhaa, tuttua tietoa” uutiskärkensä osalta. (Behm 2012: 5; Drake, Haasio & Jääskeläinen 2009: 16)

Hyvät asiat tapahtuvat kuitenkin niin hitaasti, ettei media ole kiinnostunut niistä. Hyvistä uutisista on myös haastavampaa rakentaa tarinan kaarta. Huonot asiat ovat jo itsessään täynnä koskettavaa draamaa, ja niistä saa vaivattomasti rakennettua mielenkiintoisen jutun. Sipolan (1998: 96) mukaan tiedotusvälineet pitävät selvänä sitä, että veriteot ja katastrofit kiinnostavat lukijoita ja tästä syystä ne hallitsevat medioita. Todellisuuden ja uutisten täydellistä vastaavuutta ei kannata olettaa uutisvirtojen tasaisuuden ja uutisten todellisuuden ihannelähtöiseksi. Pietiläinen (1998a: 39) painottaakin, että olisi tärkeintä luoda tila, jossa uutiset tuottaisivat realistista maailmankuvaa. Ulkomaan uutisten kohdalla tämä ei usein toteudu, koska jokin maa saattaa saada palstatilaa mediassa vain sodan tai katastrofin kautta. Tällöin siitä tuotetaan helposti todellisuutta negatiivisempi kuva.

Sananvapauskäytännöt vaihtelevat lisäksi merkittävästi eri maissa, mikä asettaa omat rajansa uutisille. Reporters Without Borders -järjestön tutkimuksen mukaan eniten

sananvapautta rikotaan Aasiassa ja vähiten Pohjoismaissa. Pohjois-Korean valtio on saanut toistuvasti muilta mailta huomautuksia sananvapauden ja muiden ihmisoikeuksien rikkomisesta. (Reporters Without Borders 2010)

3.1.3 Uutisrutiinit

Toimittajien tekemiä valintoja ohjaavat vakiintuneet käytännöt, joita kutsutaan rutiiniksi. Möra (1996: 105–106) kutsuu näitä rutiineja mediarutiineiksi. Mediarutiinien kollektiivisuus selittää viestien sisällön samankaltaisuutta. Käytännössä rutiinit näkyvät siinä, etteivät lukijat huomaa uutisvirrassa merkittävää muutosta, oli työvuorossa kuka uutispäällikkö tahansa. Mediarutiinit jaetaan kolmeen osaan: keruurutiineihin, määrittelyrutiineihin ja esitysrutiineihin. (Möra 1996: 105–106)

Keruurutiineilla tarkoitetaan vakiintuneiden ja toistuvien keinojen tai kanavien käyttöä uutisten raaka-aineiden hankkimiseksi. Keskeisimpiä keruurutiineita ovat muun muassa muut joukkoviestimet, vuodot, briiffaukset, tiedotustilaisuudet, uutistoimistot ja eliitti. (Möra 1999: 108–109) Määrittelyrutiineilla tarkoitetaan sellaisia rutiineja, joiden kautta erilaiset asiat ja aiheet valikoituvat uutiseksi ja muuksi journalistiseksi jutuksi. Se, mikä määritellään julkaisemisen arvoiseksi asiaksi, määritellään juuri määrittelyrutiinien perusteella (Möra 1999: 88). Useimmiten uutiseksi kelpaa paremmin yksittäinen ja ainutkertainen kuin jatkuva ja toistuva asia. (Möra 1996: 106) Utiskriteereistä on kerrottu tarkemmin luvussa 3.1.2. Toimitukset tarvitsevat näitä rutiineja, koska ne varmistavat toimituksellisen aineiston keruun ja saannin taloudellisesti ja kitkattomasti (Möra 1996: 107).

Esitystaparutiineina pidetään niitä säännöllisesti toistuvia, jutun muotoon ja rakenteisiin liittyviä konventioita, joiden avulla journalistit tekevät esitystapaa koskevia valintoja. Näitä muoto- ja konventiorakenteita määrittelee puolestaan se, mitkä seikat ovat tarinan kannalta tärkeitä ja miten tapahtumat jaetaan journalistisiksi jutuiksi. (Möra 1999: 127) Useimmista lehtiutisista on löydettävissä kaksi esitystapaan liittyvää rutiinia: objektivointi ja kärjellään olevan pyramidi. (Möra 1996: 111) Kärjellään oleva pyramidi tarkoittaa sitä, että tärkein asia ja koko jutun kiteytys, uutisarvoltaan keskeinen asia,

sijoitetaan jutun alkuun ja vähiten tärkein jutun loppuun. Objektivoinnilla taas tarkoitetaan keinoja, joiden avulla viestimet pyrkivät ruokkimaan vaikutelmaa ulkopuolisuudesta, puolueettomuudesta ja luotettavuudesta. (Mörä 1996: 111–112) ”Puolustusstrategioista” kenties yleisin on sitaattien käyttäminen.

Ennen kuin mitään edes on tapahtunut, uutisorganisaatiot ovat jo tehneet oman päätöksensä, mistä uutisia pääsääntöisesti etsitään. Vakiintuneiden rutiinikäytäntöjen vuoksi jotkut tapahtumat jäävät käsittelemättä. (Corteau & Hoynes 2003: 128.) Mediarutiinit voivat näin ollen vinouttaa joukkoviestinnän sisältöä. Toisaalta mediarutiinit tunteva ulkopuolinen saattaa niiden avulla käyttää joukkoviestimiä hyväkseen. Rutiinien vuoksi tietyt piirteet jutuissa korostuvat toisten, mediarutiineihin sopimattomien piirteiden kustannuksella. Pahimmillaan käy niin, että rutiinit alkavat määritellä sisältökriteerejä. Mediarutiinit suosivat näkökulmia, joiden mukaan politiikka on ensisijaisesti peliä. Toinen yleinen journalistinen tapa käsitellä asioita on asettaa kaksi eri mieltä olevaa eliitin edustajaa vastakkain. (Mörä 1996: 113)

Merkittävä osa uutisista on alun perin lähtöisin erilaisista tiedotteista, tiedotustilaisuuksista ja haastattelulausunnoista. Henkilön ja asian yhteiskunnallinen asema on keskeisessä roolissa asian, ilmiön tai tapahtuman uutiskynnystä määriteltäessä. Esimerkiksi presidentti pääsee julkisuuteen käytännössä aina, kun hän itse haluaa. Mitä pienemmästä ryhmästä on kysymys ja mitä kauempana ryhmä on vallankäytön keskiöstä, sitä vaikeampaa myönteisen julkisuuden saaminen yleensä on. Kielteisen julkisuuden saaminen on puolestaan selvästi helpompaa. (Mörä 1996: 108–109)

Heinonen (1999: 9) sanoo eliittijulkisuuden olevan kansalaisten suuntaan ylhäältä alas. Tällä tarkoitetaan eliittijulkisuuden olevan journalismia, joka ei suuresta kosketa tavallisten ihmisten arkea. Journalismi toki käsittelee tärkeitä aiheita, mutta lähestymistapa on tavallisille ihmisille etäinen. Journalismin herkkyys kuunnella tavallista ihmistä on paljon huonompi kuin alttius kuunnella päättäjälimiä. Osasyynä tähän ovat muotoutuneet ammatilliset rutiinit, jotka ohjaavat sisällöllisiä ratkaisuja lähdekäytäntöjen kautta. Toinen syy löytyy ammattirooliin kiteytyneistä asenteista.

3.2 Ulkomaanjournalismi

Kulttuurien läheisyyden on havaittu vaikuttavan uutisten valintaan. Kulttuurisella läheisyydellä viitataan historiallisiin ja kulttuurisiin siteisiin sekä taloudellisiin ja poliittisiin suhteisiin. Usein ulkomaan uutisissa eniten esillä ovat kulttuurisesti meitä lähellä olevat maat. Hetkelliset poliittiset tai ulkomaankaupan muutokset eivät vaikuta kulttuuriseen läheisyyteen tai kulttuurisiin vaikutteisiin. Ulkomaan uutisen arvo kasvaa aina silloin, kun se liittyy jotenkin oman maan tapahtumiin. (Pietiläinen 1998a: 31–32) Pohjois-Korean johtajan Kim-il Jongin kuolema ei sisällä linkkiä kotimaan tapahtumiin millään muotoa. Myöskään Suomen ulkomaankaupassa Pohjois-Korea ei ole tärkeä vienti- tai tuontimaa. Pohjois-Koreassa ei myöskään tietävästi ole vakituisesti asuvia suomalaisia, jos ei kansainvälisten avustusjärjestöjen työntekijöitä lueta tähän joukkoon. (Elinkeinoelämän Keskusliitto 2012) Silti oletan, että suomalaisten lukijoiden kiinnostus Pohjois-Koreaa kohtaa oli Kim-il Jongin kuoleman aikaan tavallista suurempaa.

3.2.1 Länsimaalainen ulkomaanjournalismi

Ulkomaanaineiston ja ulkomaankaupan välillä on selvä yhteys. Maat, jotka ovat eniten esillä ulkomaan uutisissa, ovat suurimmaksi osaksi niitä, joiden kanssa maalla, tässä tapauksessa Suomella, on eniten kauppasuhteita. Talousuutisten lisäksi sama ilmiö koskee myös muita uutisia. Ilmiö on vakaa, ja Pietiläisen (1998b: 89) tutkimuksen mukaan uutisointi Afrikasta on vuosien 1961–1995 välillä pienentynyt puolella, kun taas samaan aikaan uutisointi Aasiasta oli kasvanut lähes kaksinkertaiseksi. Määräävässä asemassa ovat myös käytössä olevat resurssit, jotka sanelevat paljon asiakaskunnan tarpeiden kanssa yhdessä sen, mihin uutisia tulisi keskittää. Valikointia tehdään jo siinä vaiheessa, kun lehden hallituksissa päätetään, minne kirjeenvaihtajat maantieteellisesti halutaan sijoittaa. (Pietiläinen 1998a: 39–40) Ulkomaanavustajalla tarkoitetaan suomalaista toimittajaa, jonka pääasiallinen työpaikka sijaitsee ulkomailla (Uskali 2007: 53).

Ulkomaan uutisoinnin tutkimuksissa on käynyt ilmi, että uutiset ovat lähinnä angloamerikkalaisia tai laajemmin ilmaistuna länsimaisia tulkintoja (Uskali 2003). Tämä johtuu Yhdysvaltojen mediadominanssista, sillä useat suuret televisioyhtiöt sekä maailmanlaajuinen uutistoimisto AP ovat yhdysvaltalaisia. Länsimainen uutinen kelpaa monille tiedotusvälineille sellaisenaan, ja laajojen välityskanavien kautta se leviää nopeassa ajassa hyvin laajalle ympäri maailmaa. Omassa tutkimusaineistossani pääpaino on kuitenkin suomalaisilla uutisilla, jotka ovat Helsingin Sanomien Kiinan-kirjeenvaihtajan toimittamia.

Kulttuurien kuvaus on haastavaa, sillä se on aina riippuvainen toisesta kulttuurista. Journalistin tapaan nostaa jutuissaan esille hänen mielestään tärkeät seikat pohjautuvat toimittajan omaan kulttuuriin, lukijan kulttuuri vaikuttaa tapaan jäsenellä viesti omassa päässään (Lehtonen 1998: 311). Sanomalehdet ovat pysyneet tärkeinä merkityksiä välittävänä kanavana, vaikka radio, televisio ja viimeisimpänä Internet ovat nousseet vahvasti perinteisen painetun sanomalehdistön rinnalle (Mackerras 1997: 7).

Journalistit eivät kirjoita artikkeleihinsa muihin asiaseikkoihin viittaavia konnotaatioita eli muihin asiayhteyksiin viittaavia assosiaatioita yleensä tahallaan, vaan usein ne ovat tahattomuuden lopputulosta. Länsimaiset toimittajat ovat sosiaalistuneet omaan kulttuuriinsa ja tiettyihin käsityksiin ammattimaisuudesta. Menettelytavat saattavat noiden kulttuurista opittujen sääntöjen pohjalta näyttää neutraaleilta, mutta esimerkiksi kiire ja tiukat aikarajoitteet saavat heidän käyttämään virallisia ja selkeitä lähteitä. Rakenteelliset marginaalit ja radikaalisti poikkeavat näkökulmat on kaikessa hiljaisuudessa sivuutettu ja jätetty kokonaan pois. (van Ginneken 2007: 206)

3.2.2 Ulkomaanjournalismin tutkimus

Ulkomaan uutiset toimittavat pääasiassa ulkomaan uutistoimittajat. Niinivaara (2004: 36–38) haastatteli Helsingin Sanomien ulkomaantoimittajia ja tutki, mikä sai toimittajan alkamaan tai ajautumaan ulkomaantoimittajaksi. Motiiveiksi nousivat kiinnostus kansainväliseen politiikkaan, mahdollisuus puolustaa demokratiaa ja sanavapautta, sosiaalinen vastuu, halu parantaa maailmaa ja henkilökohtaiset luonteenpiirteet kuten

vahva temperamentti ja halu puhua vieraita kieliä sekä matkustella ja seikkailla. Pedelty (1995: 5) on luetellut houkuttimina palkan, ylenemismahdollisuudet, työn pahamaineisuuden viehätyksen, oman identiteetin toteuttamisen ja mahdollisuuden käyttää mielikuvitustaan. Joidenkin kohdalla työ tyydyttää näyttämisen tai näyttäytymisen halun, himon saada ensimmäisenä skuuppi tai merkittävä tarina. Toiset taas haluavat seikkailla ja kokea ulkomaista elämää. (McLaughlin 2002: 6–8)

Ulkomaanuutisia on tarkasteltu konkreettisesti kolmella erilaisella tutkintatavalla, eli maailmankuvatutkimuksena, uutisvirtatutkimuksena ja kehitysviestinnän tutkimuksena. Uutis- ja mediavirtatutkimuksella on tarkasteltu viestinnän tuotanto- ja jakelurakenteita sekä näiden viestien sisältöjä. Maailmankuvatutkimuksella taas on haluttu selvittää, miten jokin media kuvaa toista maata. Kehitysviestintätutkimuksella on keskitytty tutkimaan joukkoviestinnän muotojen kehittymistä sekä sitä, kuinka viestintä on toiminut kehityksen edistäjänä. (Kivikuru 1990: 43) Oma tutkimukseni keskittyy maailmankuvatutkimukseen, koska pyrin hahmottamaan Pohjois-Koreasta annettavaa kuvaa suomalaisessa mediassa, tarkemmin Helsingin Sanomissa.

Tapahtumilla on melko pieni vaikutus siihen, mistä asioista ja maista ulkomaanuutisissa raportoidaan. Suurempi vaikutus on maiden välisillä vallitsevilla taloudellisilla ja kulttuurisuhteilla (Pietiläinen 1998b: 107). Ulkomaanuutisia on tutkittu pääasiassa tekstien tasolta, koska vaikka kuvat ovatkin keskeinen osa uutista niin huomionvangitsijoina kuin merkityksiltään, on kuvien tarkasteleminen teksteihin vertaamalla vaikeaa. Ulkomaanuutiskuvat ovat pääasiassa ulkomaisilta uutistoimistoilta ostettuja, mikä rajaa vaihtoehtoja merkittävästi ja tekee analyysistä haastavaa. Uutistoimistojen valinnat ohjaavat paljon muutenkin esiin nostettavia aihe-alueita, sillä suurten uutistoimistojen valinnoista sanomalehtien ulkomaantoimittajat voivat päätellä, mikä uutinen on milloinkin tärkeä. (Rantanen 1998: 44) Erityisesti uutiseksi päätyvät sellaiset aiheet, joista on saatavilla myös kuvamateriaalia (Sipola 1998: 88–89). Vuonna 1995 tehdyn uutisvirtatutkimuksen mukaan valtaosa tutkituista ulkomaanuutisista käsitteli konflikteja, sotaa ja terrorismia sekä politiikkaa ja taloutta. (Pietiläinen 1998b: 73; ks. Uskali 2003)

Ulkomaan uutisia luetaan ja seurataan melko tavanmukaisesti. Muutokset ovat harvinaisia ja hitaita. Uutisvalintoihin vaikuttavat eniten tapahtumat kansainvälisissä suhteissa sekä erilaiset konfliktit. (Pietiläinen 1998b: 107.) Oma tutkimusaineistoni eroaa kuitenkin tästä merkittävästi. Pohjois-Korea ja siihen liittyvät uutisaiheet olivat Kim Jong-ilin kuoleman aikana esillä Helsingin Sanomien uutisissa tavallista useammin, koska johtajan kuolema ylitti uutiskriteerin kynnyksen ja poiki paljon juttuja Pohjois-Koreasta.

4 TODELLISUUDEN RAKENTUMINEN

Ihmisillä on todellisuudesta toisistaan poikkeavia käsityksiä, mikä tekee todellisuudesta monimerkityksellisen käsitteen. Todellisuus voidaan määritellä tahdosta riippumattomaksi ilmiöiden maailmaksi, johon yksilöt eivät pääse vaikuttamaan. Sosiaalisen konstruktionismin lähtökohtana on todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Mikä tahansa tieto saattaa muodostua sosiaalisesti hyväksytyksi todellisuudeksi ihmisten välisessä kanssakäymisessä. (Berger & Luckmann 1966: 11, 13)

4.1 Sosiaalinen konstruktionismi

Sosiaalinen konstruktionismi tarkastelee sosiaalisen eli yhteisöllisen todellisuuden ja merkitysten rakentumista. Sen alkuperäisenä pääteoksena pidetään Peter Bergerin ja Thomas Luckmannin (1966) teosta *The Social Construction of Reality* (Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen) (Burr 1995: 10). Sosiaalisen konstruktionismin suuntauksen kehittelyä ovat sittemmin jatkaneet muun muassa narratiivisuuden ja diskurssien tutkimus. Diskurssianalyysin juuret ovat juuri sosiaalisen konstruktionismin traditiossa. (Jokinen 1999: 39.) Sosiaalinen konstruktionismi on ennen kaikkea kiinnostunut sosiaalisista yhteisöistä ja niiden jäsenten vaikutuksesta yhteisön jäsentensä diskurssiin (Luukka 2000: 151). Diskurssianalyysi on kuitenkin kehittynyt enemmän metodiseksi lähestymistavaksi, kun taas sosiaalinen konstruktionismi on teoreettis-metodologinen viitekehys. (Jokinen 1999: 38–39)

Luukan (2000: 144) mukaan diskurssitutkimuksen suuntaukset voidaan jaotella interaktionaaliseen, kognitiiviseen, tekstuaaliseen ja konstruktionistiseen suuntaukseen. Tässä tutkimuksessa keskityn viimeksi mainittuun konstruktionistiseen suuntaukseen, jossa diskurssit ovat osa laajempaa sosiaalista kontekstia. Suuntauksen mukaan kieltä tarkastellaan osana todellisuutta, ja sitä voidaan analysoida todellisuuden rakentamisena. Tutkimaamme todellisuutta ei voida kohdata ilman jonkin näkökulman merkityksellistämistä. Merkityksellistämiseen kuuluu aina kaksi tendenssiä: merkitysten vakiinnuttamisen prosessi, merkitysten rajojen hämäryys, merkitysten moninaisuus ja

merkitysten muuttuminen sekä uusien merkityksellistämisen tapojen esiin nouseminen. Merkitysten vakiinnuttamisen prosessin kautta ihminen voi erottaa järjellisen järjettömästä. Toinenkin tendenssi on koko ajan läsnä: merkitysten monimuotoisuus, sen rajojen epäselvyys, merkitysten vaihtuminen sekä uusien merkityksellistämisen tapojen ilmaantuminen. (Jokinen 1999: 38–39)

Asioiden välille merkitykset luo selvän eron tekeminen. Esimerkiksi läntinen maailma saa merkityksen suhteessa itäiseen maailmaan. Myös kontekstilla on suuri rooli merkitysten syntymisessä. Sanottu asia saa tarkemman merkityksensä vasta osana laajempaa yhteyttä, kuten esimerkiksi tarkasteltaessa yksittäistä sanaa lauseen osana tai lausetta tekstikokonaisuuden osana. (Jokinen 1999: 40) Merkityksen muodostumisen osana kontekstit voidaan nähdä kulttuurisiksi resursseiksi, joiden avulla tuotetaan tekstien merkityksiä (Lehtonen 1998: 165). Jokaisella tutkimusaineistoksi valitulla tilanteella on oma historiansa ja tulevaisuutensa, mikä pakottaa tutkijan miettimään, miten tutkimuksessa huomioidaan tilanneisuus ja kulttuurien jatkumo.

Diskurssianalyttisen tutkimuksen kohteeksi valikoidaan ne kielelliset prosessit ja prosessien tuotokset, joissa ja joiden kautta hahmottamamme sosiaalinen todellisuus rakentuu. Oleellista on havaita, että tutkija luo itse uutta samaan aikaan, kun hän kuvaa tutkimuskohteensa kautta todellisuutta. Tulkintakehyksenä sosiaalinen konstruktioismi näkyy diskurssianalyysissä tutkimuskohteen valinnassa, tutkimuskysymysten muotoilussa, analyttisten työkalujen kehittämisessä sekä siinä, miten tutkijan ja tutkimuskohteen välinen suhde ymmärretään. (Jokinen 1999: 40–41) Koska tieto syntyy suuntauksen mukaisesti sosiaalisissa prosesseissa, on niin kutsuttu totuus se, mikä muodostuu ja tunnustetaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa – ei se, mikä oletetusti vastaisi oikeaa todellisuutta (Burr 1995: 5). Edellä esitetyn ajatuksen mukaan siis suomalaisessa mediassa totuudeksi Pohjois-Koreasta ja pohjoiskorealaisista muodostuu se, mikä on suomalaisjournalistien käsitys valtiosta ja sen kansalaisista.

Aineistoni on syntynyt toimittajien ja heidän kohtaamiensa tilanteiden ja tapahtumien kautta. Tarkastelen sitä, miten aineistossa esiintyvät totuudet syntyvät sekä sitä, kuinka pysyviä tai muuttuvia ne ovat. Tutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat muun muassa

kielen käyttö eri tilanteissa, yhteisöissä ja kulttuureissa. Lisäksi huomiota kiinnitetään kielen toimintaan viestinnän ja merkitysten muodostumisen välineenä. Tarkastelen siis, mitä kielen avulla voidaan luoda. (Ks. Luukka 2000: 151) Tutkimuksessani Kim Jong-ilin kuoleman kontekstilla on suuri vaikutus aineiston journalistiseen uutisointiin.

4.2 Diskurssianalyysi

Diskurssianalyysiksi voidaan kutsua hyvinkin erilaisia tutkimuksia. Oma tutkielmani painottuu enemmän analyyttisen diskurssianalyysin puolelle. Analyyttinen diskurssianalyysi eroaa kriittisestä diskurssianalyysistä siinä, että se on tiukasti aineistolähtöistä analyysiä, jolloin tutkija on avoimempi aineistolleen ja mahdollisille nouseville jäsenyksille. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, ettei tiukkoja etukäteisoletuksia tehdä, vaan aineistoa pyritään analysoimaan mahdollisimman objektiivisella otteella. Analyyttinen tutkimus ei kuitenkaan täysin sulje pois kriittisen diskurssianalyysin käsitteistön käyttöä (vrt. Jokinen & Juhila 1999: 86). Hyvää diskurssianalyysiä on vaikea tehdä ilman taustatietoja ja oman kulttuurin vaikutuksia, jotka inhimillisistä syistä muodostavat myös jotakin, joskin hataria, ennakkokäsityksiä ja oletuksia asiasta. Edellä mainituista syistä oman analyysinikään ei voida katsoa olevan puhtaasti aineistolähtöistä (vrt. Valtonen 1998: 100).

Tutkimusmetodina diskurssianalyysi on moninainen. Diskurssianalyysi on omaksunut vaikutteita kriittisestä lingvistiikasta, sosiologiasta, antropologiasta, semiotiikasta, sosiaalipsykologiasta ja sosiaalipolitiikasta. (Valtonen 1999: 96) Analyysi voi olla joko yhteiskuntatieteellistä tai kielitieteellistä diskurssianalyysiä, aivan kuten kriittinen diskurssianalyysikin. Yhteiskuntatieteellinen diskurssianalyysi lähestyy kieltä sosiaalisten rakenteiden ja sosiaalisten ilmiöiden suunnasta, kun taas kielitieteellinen diskurssianalyysi tutkii aiheita ja ilmiöitä kielen kautta. Kriittisen diskurssianalyysin voidaan katsoa olevan sekä kielitieteellistä että yhteiskuntatieteellistä. Lingvistisen analyysin kautta saadaan tietoa ilmiöiden diskursiivisesta puolesta, yhteiskuntatieteellinen näkökulma liittyy kielen ilmiöt suurempiin osalliseksi suurempia kokonaisuuksia. (Pietikäinen 2000: 192–193)

Laajimmillaan diskurssianalyysi voi käsittää kielenkäytön, kirjoitettujen tekstien, keskustelujen ja jopa kokonaisten viestintätapahtumien tutkimista (Luukka 2000: 133–134). Teksti voi siis olla muodoltaan kirjoitusta yhtä hyvin kuin puhetta. Sen kautta voidaan tutkia niin keskusteluja, esitelmiä kuin televisioväittelyäkin. (Hiidenmaa 2000: 165) Kieltä käytetään siis aina suhteessa johonkin kontekstiin, jolloin ilmaistut seikat saavat merkityksensä (Lehtonen 1998: 53; Jokinen ym. 1993: 29–30). Lausumat paitsi väittävät jotakin todellisuudesta, myös tuottavat todellisuutta. Kontekstiksi voidaan nimittää sitä, miten sanat ovat yhteydessä lauseeseen tai jokin teko koko toimintaepisodiin. (Lehtonen 1998: 53) Kontekstin huomioiminen analyysissä tarkoittaa sitä, että kielen käyttö on tietyssä ajassa ja paikassa toteutunutta sosiaalista toimintaa (Valtonen 1998: 107). Institutionaalinen konteksti voi olla esimerkiksi lehdistön tai yrityksen konteksti. Se on tärkeä tekstin funktiota määriteltäessä, koska se rakentaa tilannekontekstin, johon reaktiona tekstejä tuotetaan. (Mauranen 2000: 315)

Omassa tutkimuksessani tärkeinä konteksteina ovat journalismin ja Pohjois-Korean kontekstit sekä kuolemanuutisen kontekstit. Yhteiskunnassa vallitseva keskustelu toimii näyttämönä, jossa diskurssit pyrkivät pääsemään esille. Välillä jokin diskurssi saavuttaa vahvemman valta-aseman ja toiset diskurssit jäävät taka-alalle. (Pietikäinen 2000: 199) Pohjois-Korean kohdalla puhe yhteiskunnasta voi esimerkiksi muuttua läntisessä maailmassa vallalla olevien yleisinä pidettyjen mielipiteiden vuoksi. Esimerkiksi hyvät asiat pohjoiskorealaisten elämässä – joita oletettavasti on koska on elävää elämääkin – saattavat helposti jäädä muiden aiheiden alle. Kurjuus, nälänhätä, diktatuuri ja köyhyys tuottavat todennäköisimmin Pohjois-Koreasta ja sen hallitsijasta negatiivisia diskursseja, joiden kautta maankuvasta muodostuu vallitsevasti kielteinen.

Diskurssianalyysi purkaa merkityksellistämisen päinvastaisesta suunnasta diskurssin syntymään nähden. Merkitykset ovat rakentuneet osana erilaisia sosiaalisia käytäntöjä. (Jokinen ym. 1993: 21) Usein käy niin, ettei teksteistä ei voida erottaa vain yhtä selkeää diskurssia, sillä monet tekstit ovat erilaisten diskurssityyppien sekoituksia. Fairclough (1997: 76) kuitenkin sanoo juuri tällaisten tekstien olevan usein niitä kaikkein mielenkiintoisimpia, vaikkakin analyysissä ne ovat vain tiettyä diskurssia sisältäviä tekstejä huomattavasti haastavampia. Helsingin Sanomien jutuissakaan toimittajan

tuottamat diskurssit eivät siis välttämättä ole yksin hänen tuottamiaan, vaan niihin vaikuttavat koko ympäröivä maailma: hänen ideologiansa ja oma identiteetti. Nämä vaikutukset tulevat usein esille käytettyjen mediarutiinien kautta. Diskurssianalyysille ominaista on ulkoisen maailman merkityksellistämisen eli konstruktioiden esiin saattaminen ja erittely (Fairclough 1992: 41).

Diskurssianalyysi sopii tutkimuksiin, joissa halutaan saada selville, miten jokin asia käsitteellistetään, luodaan tai määritellään kieltä käyttäen. Toisin sanoen diskurssianalyysi pureutuu diskurssikäytäntöjen ja sosiokulttuuristen käytäntöjen välisiin yhteyksiin. Sosiokulttuurilla tarkoitetaan ihmistä yhteisön jäsenenä. Sosiokulttuurin mukaan ihmisen kulttuuri vaikuttaa paljon hänen psyykkiseen kehitykseensä ja identiteettiinsä. Yhteisö on siis suurin tekijä ihmisen kehityksessä. (Fairclough 1997: 29) Analyysin avulla päästään käsiksi tekstin takana olevaan laajempaan yhteiskunnalliseen yhteyteen, omassa tutkimuksessani Pohjois-Korean kansaan ja yhteiskuntaan. Tavoitteeni on selvittää, miten Pohjois-Korea ja pohjoiskorealaiset käsitteellistetään, luodaan ja määritellään suomalaisessa kulttuurissa.

Tutkimuksessani diskurssi ymmärretään journalistien tapana puhua Pohjois-Koreasta, pohjoiskorealaisista ja sen johtajasta. Erilaiset puhetavat rakentavat tietynlaista Pohjois-Korea-kuvaa ja jättävät käyttämättä samaan aikaan toisenlaisia näkökulmia, aiheita ja juttujen lähestymiskeinoja.

Diskurssit voivat saada aikaan ristiriitoja, kun puhetavat ovat vastakkaisia. Ristiriitaisten kuvausten esiintuominen saattaa tästä huolimatta, tai paremminkin tämän ansiosta, tuottaa lehdelle hyvää imagoa. Lukijat saattavat helposti rakentaa tällaisissa tapauksissa itselleen vaikutelman tasapuolisesta uutisoinnista ja erilaisten näkökulmien huomioinnista. (Valtonen 1998: 112) Diskurssit vaikuttavat ihmisten maankuvaan ja käsityksiin, ja niiden välisillä ristiriidoilla voi tässäkin tapauksessa olla enemmän positiivinen kuin negatiivinen merkitys. Ristiriitojen avulla jokainen mediankäyttäjä voi rakentaa aiheesta omanlaisena tulkinnan. Pällin (2003: 182–184) mukaan diskurssianalyysin lähtökohtana on se, että on olemassa ryhmiä, joihin ihminen kuuluu ja niin ikään vastaavasti ryhmiä, joihin ihminen ei kuulu. Diskursiivisella tasolla

kiinnostuneita ollaan siitä, kuinka eri tavalla ja erilaisia tarkoituksia varten ryhmiä rakennetaan sekä siitä, miten toiseutta rakennetaan ja käytetään. Uutisessa puhuja rakentaa Pällin ihmisryhmiä tarkastelleessa väitöskirjassa kaksi ryhmää, jotka kielellisten valintojen mukaan jakautuivat ”toisiksi” ja ”meiksi”. (Pälli 2003: 182–184)

Pohjoiskorealaisia koskevissa jutuissa Helsingin Sanomien artikkelit muodostavat analyysini mukaan juuri tällaista jaottelua. Jaottelu vaikuttaa rankalta ja kovalla kädellä vedetyltä. Koska Pohjois-Korean valtio on eristäytynyt muista maailman valtioista, eritoten länsimaista, länsimainen media kirjoittaa herkästi premissijonon jatkeeksi toisen premissin, jonka johtopäätös on se, että myös pohjoiskorealainen on eristetty muusta maailmasta ja hänestä puhutaan silloin ”toisina”, ja toisista kirjoitetaan mediassa nimenomaan ”meille”.

Ridell (1990: 64) on analysoinut sanomalehti uutisissakin esiintyvän me/ne-erottelua, jonka mukaan lehden ja lukijan välinen vastakohtasuhde on primaarinen ja sijoittaa muut ihmiset muuksi ryhmäksi kaikkiin niihin, joista lehti lukijalleen puhuu. Vain suorat lainaukset murtavat Ridellin mukaan tämän suhteen.

4.2.1 Diskurssi ja merkityssysteemi

Diskurssit koostuvat merkityssysteemeistä. Merkityssysteemi on jokin kohde tai asia, jota tekstissä käsitellään. Se on muotoutunut kirjoittajan omien vallitsevien käsitysten mukaan. Merkityssysteemejä voi olla tekstissä useampia ja ne vaativat yleensä useamman lukukerran, jotta ne avautuvat lukijalleen. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993: 17–20). Niiden avulla voidaan hahmottaa ja merkityksellistää tekstissä rakentuva sosiaalinen todellisuus (emt.). Mitään ilmiötä ei kuitenkaan voi merkityksellistää etukäteen, vaan merkityksen muodostuminen vaatii sosiaalista toimintaa, kuten kieltä käytettäessä (Valtonen 1998: 98).

Merkityksellistäminen tapahtuu kahdella tavalla: Voimme joko käyttää samaa vakiintunutta prosessia, jonka avulla teemme eron järjellisen ja järjettömän välille. Toisaalta taas merkitysten rajat ovat hämärät, ne muuttuvat jatkuvasti, usein merkitykset

ovat moninaisia ja uusia tapoja merkityksellistää asioita syntyä tiheästi. (Jokinen 1999a: 39.) Merkitysten muodostuminen teksteistä on näin ollen melko subjektiivinen prosessi, kuten myös diskurssit, joita merkitysten kautta syntyä. Diskurssit ovat puhujan tai kirjoittajan henkilökohtaisia näkemyksiä asioista ja ilmiöistä. Näkökulmien takana on oma henkilökohtainen ideologia eli omien uskojen ja arvojen muodostama kokonaisuus (Kalliokoski 1997: 2.)

4.2.2 Diskursiivinen käytäntö

Diskurssi on tapa käyttää kieltä sekä tapa puhua jostakin asiasta tai ilmiöstä (Väliverronen 1998: 20; van Dijk 1985: 1–2). Diskurssi syntyä ihmisen mielessä tiedon prosessoinnin tuloksena, mutta se voidaan määritellä myös jonkin yhteisön sosiaalisesti käytännöksi. Yhteiskuntatieteissä diskurssilla nähdään olevan sosiaalisia vaikutuksia ympäröivään maailmaan ja niihin asioihin ja ilmiöihin, joista puhutaan ja kirjoitetaan. Erilaiset näkemykset realisoituvat kielenkäytöissä eli diskursseissa. Kielitieteessä diskurssi taas nähdään ihmisen mielessä syntyvän tiedon prosessoinnin tuloksena. (Pietikäinen 2000: 192; Luukka 2000:134–135). Voimme katsoa kontekstin olevan kielenkäytön ympäristö. Kielen ulkoissosiaalinen konteksti vaikuttaa siihen, kuinka kieltä kussakin tilanteessa käytetään. Monessa lähteessä on painotettu sitä, kuinka kielen käyttö itsessään muovaa todellisuutta. (Heikkinen 2000: 119.)

Lukijan mahdollisuuksia tehdä kielellisiä valintoja ja tulkita kieltä rajoittaa hänen sitoutumisensa johonkin sosiaaliseen yhteisöön sekä uskomus- ja arvojärjestelmään. Laajimmillaan diskurssi voidaankin ymmärtää viittauksena kaikkeen puhuttuun tai kirjoitettuun kieleen ja monesti myös visuaalisiin ja audiovisuaalisiin merkitysten tuottamisen tapoihin. Kuten edellä todettiin, diskurssia voidaan tarkastella ainakin yhteiskuntatieteellisestä ja kielitieteellisestä näkökulmasta. Ne ovat toisistaan poikkeavia suuntauksia: yhteiskuntatieteissä diskurssi käsitetään tietyinä yhteiskunnallisena käytäntönä, sosiaalisena konstruktiona. Kielitieteessä diskurssia tarkastellaan taas kielenkäytön tutkimuksen yhteydessä eli tarkastellaan, kuinka ne muodostuvat sosiaalisissa yhteyksissä kahden tai useamman ihmisten keskinäisessä vuorovaikutussuhteessa. (Väliverronen 1998; Fairclough 1997: 31.)

Diskurssi on erityinen tapa esittää eli representoida jonkinlaista inhimillistä todellisuutta. Se voi olla yhtä hyvin tapa puhua, tietty kielenkäytön alue, tapa kirjoittaa kuin tapa ajatella. Suomenkielisiä vastineita diskurssille voisivat tältä kannalta olla esimerkiksi puheenparsi tai puhetapa. Kukin diskurssi esittää sille ominaisia oletuksia, jotka näyttäytyvät niissä sille ominaisina lausumina. Eri kielet ja samojen kielten sisältämät erilaiset puhetavat eli diskurssit jakavat maailman merkityksellisiin osiin erilaisin tavoin. Diskurssit ovat siis seurausta merkitysellistämisestä, merkityksellinen taas on aina osa kieltä. Tämän seurauksena on niin yksilöllinen kuin muuallakin oleva todellisuus ovat ymmärrettäviä kielen ja merkitysten synnyttäminä, eivät sen alkuperinä. (Lehtonen M. 1998: 32, 69)

Jokainen diskurssi kohdistaa huomion tiettyyn aspektiin ja nostaa esille erilaisia näkökantoja. Diskurssit vaikuttavat eri kohteeseensa ja niistä jokainen tavoittelee olevansa juuri se oikea näkökanta. Kaikki representaatiot, kuvat ja ilmaukset muodostavat yhdessä oman tietynlaisen versionsa tapahtuneesta eli oman tietynlaisen diskurssinsa. (Burr 1995: 48–49.) Diskurssia on myös kuvattu ryhmäksi lausumia, joiden avulla voidaan puhua tietynlaisesta jotakin aihetta koskevasta tiedosta, toisin sanoen representoida tätä tietoa. Tämän kuvauksen mukaan diskurssissa tietoa tuotetaan kielen välityksellä, ja myös kieli on tiettyjen käytäntöjen tuotosta. (Hall 1999: 98–101, 105.)

Diskursiivisella käytännöllä tarkoitetaan siis merkityksen tuottamisen käytäntöä. Ilmauksia, jotka muodostavat diskurssin, säätelee tietty diskursiivinen käytäntö. Nämä käytännöt synnyttävät lausumattomia sääntöjä, joiden mukaan on toimittava. Säännöt määrittelevät sen, mitä voidaan puhua, kuinka asia esitetään, kuka pääsee ääneen ja mitkä ehdot vallitsevat näissä tilanteissa. Diskursiivisella käytännöllä valvotaan tiedon jakautuminen ja tehdään yleisiksi tietynlaiset puhetavat. (Lehtonen M. 1998: 68.) Hallin (1999: 105) mukaan diskurssit palvelevat tietyn ihmisjoukon etuja, koska diskurssien avulla voidaan tuottaa käytännön vaikutuksia esimerkiksi tekemällä asioista tosia. Käytännön vaikutuksilla Hall tarkoitti hallinnollisia valtasuhteita esimerkiksi lännen ja muun maailman välillä. Länsi on perinteisesti odottanut ja oletanut muun maailman

seuraavan sen esimerkkiä julistamalla läntiset käytännöt yleisiksi toimintamalleiksi. Muun muassa tällä tavoin se käyttää valtaansa moniin itäisiin valtioihin ja kehitysmaihin, koska länsi odottaa niidenkin toimivan läntisen maailman tavoin.

Valtasuhteiden tarkastelu onkin yksi osa diskurssianalyysiä. Jotkut diskurssit nousevat mediassa toisia vahvemmiksi, jolloin voidaan puhua diskurssien valta-asemasta eli hegemoniasta. Vallan käsitettä ja valtasuhteiden rakentumista tutkitaan kuitenkin perinteistä diskurssianalyysiä enemmän kriittisen diskurssianalyysin parissa. Kriittisen diskurssianalyysin tutkimuskohteena on tarkastella, miten yhteiskunnan valtasuhteita pidetään yllä. Tästä syystä analyysin keskipisteenä ovat juuri kielenkäytön erilaiset valtasuhteet. (Valtonen 1998: 97; Jokinen ym. 1993: 10.) Kriittinen diskurssianalyysi eroaa perinteisestä diskurssianalyysistä siinä, että perinteinen diskurssianalyysi pyrkii erottelamaan todellisuutta mahdollisimman yksityiskohtaisesti, kun taas kriittinen diskurssianalyysi pyrkii paljastamaan stereotyyppioita ja erilaisia alistussuhteita (Jokinen ym. 1993: 85–87).

Kriittisessä analyysissä painopiste onkin valtasuhteiden, ideologioiden ja diskurssin välisten suhteiden paljastamisessa. Ideologia voidaan ymmärtää diskursiiviseksi prosessiksi, jossa kielen avulla esitetään tietynlainen näkemys ilmiöstä tai tapahtumasta ja tämä näkemys liitetään kontekstiin, johonkin tiettyyn muottiin eli tiettyyn ihmisryhmään tai sosiaaliseen identiteettiin. (Pietikäinen 2000: 193, 202.) Kriittisessä diskurssianalyysissä tutkija pyrkii huomioimaan syy-seuraussuhteita, jotka ovat sidoksissa kielenkäyttötapoihin ja sosiaalisiaan konteksteihin (Fairclough 1997: 75).

Koska diskurssit rakentavat sosiaalisen todellisuuden rajoja ja niillä on vaikutusta ihmisten elämään, voidaan diskurssien sanoa yksinkertaisesti luovan todellisuutta (Kunelius 1998: 223). Diskurssien analyysissä keskeistä on kiinnittää huomiota siihen, millaiset kielelliset valinnat ovat tietyissä tilanteissa ymmärrettäviä ja millaisia seuraamuksia ja asiantiloja niillä kulloinkin rakennetaan (Suoninen 1999: 18). Tiedotusvälineiden diskurssijärjestyksen tutkiminen on mielekästä paitsi analyytikkojen kannalta, myös koko yhteiskunnan ja kulttuurin suurten muutosten analysoinnin apukeino. Diskurssijärjestyksellä tarkoitetaan tietyn sosiaalisen instituution käyttämien

diskurssityyppien summaa. Diskurssityypit taas muodostuvat diskursseista ja genreistä. Diskurssianalyysin moninaisiin luonteisiin ja omaan diskurssianalyysiini perehdytään tarkemmin luvussa 4.2.

4.2.3 Toiseus

Sosiaaliset ryhmät ja kansat tarvitsevat käsitettä *toinen* vahvistaakseen minuuttaan. Minuuden hahmottamisen kannalta on tärkeää, että ryhmällä on vertailukohta johonkin toiseen ryhmään. Tästä syystä toiseuden määrittelyssä korostetaan usein vihollisuutta ja kilpailua. Vastakohta itsensä ja toisen välillä tuo esiin identiteettejä ja maankuvia. (Petkova 2006: 137) Omassa tutkimuksessani keskityn etnisen toiseuden hahmottamiseen. Toiseutta voitaisiin tutkia myös esimerkiksi sukupuoleen liittyvien toiseuksien tuottamisena. Etnisestä alkuperästä toiseutta tarkasteltaessa tarkastellaan itsestä ja omasta ryhmästä poikkeavaa etnistä vierautta. Toiseus voi tässä tapauksessa perustua esimerkiksi ihonväriin tai muuhun luonnolliseen ilmiönsuon eroon, tapoihin, kulttuuriin perinteisiin tai historiaan. Se voi myös perustua poliittisiin perusteisiin, kuten ”me” länsimaalaiset vastaan ”ne” arabiterroristit. (Raittila 2004: 17)

Pällin (2003: 142) mukaan ihmisiä luokitellaan eniten kansalaisuuden, valtion tai etnisen taustan perusteella. Pohjoiskorealaiset luokitellaan hyvin uniikiksi kansaksi, eikä vastaavaa löydy kuin ehkä jonkinlaisin vertauksin 1900-luvun puolivälin kiinalaisista, albanialaisista ja venäläisistä. Noiden valtioiden kansalaiset olivat pohjoiskorealaisten tavoin valtion alisteisessa hallinnassa ja kovan propagandamaisen aivopesun kohteina, mutta heillä oli mahdollisuus saada ainakin jonkinlaista tietoa ulkomaailmasta, toisin kuin pohjoiskorealaisilla, joilta tiedonhankinta tai edes yritykset ovat tiukasti kiellettyjä kovien rangaistusten uhalla (ks. Lehtonen 2011).

Yleensä yhteiskunnat rakentuvat monenlaisten sisä- ja ulkoryhmien vuorovaikutuksessa. Yksilön identiteetti kehittyy aina suhteessa omaan sisäryhmään, mutta myös päinvastoin, eli myös suhteessa ulkoryhmään. Tämä perustuu kielen ja sosiaalistumisen luokitteluun, jonka avulla maailmaa jaotellaan kategorioihin, jotka sulkevat toisena pois. Sisä- ja ulkoryhmien dialektiikalla tarkoitetaan molempien

ryhmien jäsenten näkemistä stereotyyppisinä ja pelkistettyinä. Näin rakentuva toiseus voi kuulostaa omassa yhteiskunnassamme varaukseltaan negatiiviselta, mutta se on luonnollinen osa ihmiselämää, jota ei ole syytä tai tarvetta torjua. (Raittila 2004: 18, 20) Omassa tutkimuksessani toiseutta edustavat pohjoiskorealaiset ja Pohjois-Korea.

Toiseus voidaan nähdä helposti myös uhkana. Toisen rotu, uskonto tai etnisyys voidaan nähdä omaa asemaa uhkaavina tekijöinä (Raittila 2004: 24). Suomessa Pohjois-Korean toiseutta tuskin nähdään kuitenkaan yleisesti uhkana, jollei sitten länsimaiden median uutisoimaa ydinaseohjelmaa ja vahvaa sotilaallista ideologiaa lueta tähän kategoriaan. Käsitteet *idästä* ja *lännestä* ovat aina sisältäneet myyttejä ja fantasioita. Länsi mahdollistaa käsitteenä yhteiskuntien luokittelun eli jaon läntisiin ja ei-läntisiin yhteiskuntiin. Lännen käsite toimii osana kieltä ja se representoi verbaalisesti ja visuaalisesti yhteiskuntia, kulttuureja ja kansakuntia. Länsi voi olla myös vertailukohde, joihin ei-läntisiä yhteiskuntia verrataan. Lisäksi länsi antaa arviointiperusteet, joihin ainakin lännestä katsottuna muita kansakuntia voidaan historian tapahtumien nojalla peilata ja joiden historianvaiheille voidaan kasata vahvoja positiivisia ja negatiivisia varauksia. (Hall 1999: 77, 79–80) Pohjois-Koreaa hämmästellään ja monelta osin pelätäänkin länsimaissa. Päivittäisissä keskusteluissa päivitellään usein, miten modernin nyky-yhteiskunnan aikana voi edes olla mahdollista, että maailmassa on yksi täysin muista eristäytynyt valtio.

4.3 Maankuva

Ihmisten omilla kokemuksilla ja vaikutelmilla on vain pieni osuus maankuvan rakentumisesta, sillä ihmiset rakentavat käsityksensä toisesta useimmiten mediasta saadun kuvan kautta (Petkova 2006: 137–138). Nykyisin jokainen maa on yhä tarkempi imagostaan verrattuna esimerkiksi aikaa 20 vuotta sitten. Maankuvan arvoa ja tilaa on hyvin vaikea määritellä, mutta sitä pidetään hyvin tärkeänä kansallisen vallan keinona (Ding 2007: 628). Maankuva ei ole yhteiskunta itsessään, vaan sen kuva rakentuu ja muokkaantuu jatkuvasti uudelleen. Tätä kautta muodostuu perusta kollektiiviselle samaistumiselle. Maankuva on hyvin riippuvainen kulttuurisesta ja sosiaalisesta

kontekstista, jossa sitä tarkastellaan. Maankuva on heijastuma alati kehittyvästä käsityksestä itsestä ja ”toisista”. (Petkova 2006: 136–140)

Maankuvaa voidaan tutkia myös diskursiivisesta näkökulmasta, jolloin tarkastellaan yhteiskunnan hahmottumista teksteissä ja niistä löytyvistä viesteistä. Petkova (2006: 137–138) yhdistää konstruktiiivisen ja diskursiivisen näkökulman. Hänen mukaansa maankuva on kaksitahoinen mentaalinen käsite, joka representoi yhteiskunnan jäsenten minäkuvaa ja itsetuntoa, mutta myös yhteiskunnan jäsenten asenteita siihen kuulumattomia jäseniä kohtaan. Tämän pohjalta maankuvan voidaan katsoa olevan yhteiskunnan jäsenten minäkuva ja tärkeä osa omaa identiteettiä sekä kuva jostakin toisesta yhteiskunnasta ja asenne sitä kohtaan. Tulee huomata, että maankuva ja kuva maan ihmisistä ovat kaksi eri asiaa, vaikka niistä on paljon kytköksiä toisiinsa. (Petkova 2006: 139)

Maankuvalle tärkeässä roolissa on yleinen kuva tietyn yhteiskunnan jostakin tietystä jäsenestä. Monesti tällainen henkilö on valtion päämies. Joillakin mailla on hyvin positiivinen maankuva niiden koosta tai valta-asemasta huolimatta, kun taas toiset valtiot ovat huomanneet huonon maankuvansa vaikuttavan epäedullisesti maan kansainväliseen kiinnostavuuteen. (Ding 2007: 629) Nykyisen digitalisoituneen tietoyhteiskunnan aikakaudella kansallisella ja kansainvälisen median levittämällä informaatiolla on merkittävä rooli maan kansallista ja kansainvälistä imagoa määriteltäessä. Kansainvälisessä mediassa esiintuodulla maan imagolla on tärkeä vaikutus valtion ulkopoliittisiin suhteisiin ja asemaan kansainvälisillä politiikan kentillä. Mediasta on toisen maailmansodan jälkeen tullut hallitseva informaatiolähde osana päivittäistä elämää ihmisille maapallon ympäri. Media on voimakas vaikutin lähes kaikissa valtion suhteita koskevissa asioissa. (Ebo 1997: 43, 47) Perustan on oltava kunnossa. Luodakseen ja ylläpitääkseen suotuisaa kansainvälistä imagoa valtiolla tulee olla taitoa ylläpitää myös kansallista imagoaan muita parempana. (Ebo 1997: 54)

Esimerkiksi Kiina pyrki vuoden 2008 Pekingin olympiakisojen yhteydessä kohottamaan imagoaan järjestämällä kaikkien aikojen hienoimman urheilutapahtuman. Siinä se myös onnistui, vaikka ihmisoikeuskysymykset nousivatkin kisojen aikana monessa

kansainvälisessä mediassa esille. Silti imagon ylläpitäminen on ollut Kiinalle haastavaa, koska länsimaiset arvostelijat näkevät Kiinassa vain ongelmia. Sensuuri, ihmisoikeusloukkaukset ja sananvapauden rajoittaminen ovat toistuvasti esillä. Kiinassa nämä koetaan luonnollisesti negatiiviseksi julkisuudeksi, ja asiaan on yritetty puuttua korostamalla maan saavutuksia, mutta myös sensuurilla. (Asikainen 2005: 197) Vaikka yhteiskunnallinen tilanne Kiinassa on oletettavasti Pohjois-Koreaa huomattavasti parempi, on Kiina hyvä vertailukohta, koska se oli nykyisen Pohjois-Korean tavoin ulkopuolisilta suljettu maa vielä 1970-luvulla.

5 POHJOIS-KOREA HELSINGIN SANOMISSA

Tässä luvussa tarkastellaan, miten Pohjois-Koreaa, pohjoiskorealaisia ja Pohjois-Korean edesmennyttä johtajaa Kim Jong-iliä sekä koko Kimin hallitsijasukua kuvataan Helsingin Sanomien uutisissa. Aluksi kartan uutistyyppinä ja niiden sijaintia HS:ssa. Tämän jälkeen selvitän teemoja ja toimijoita sisällönanalyysin keinoin. Lopuksi tarkastellaan aineiston diskursseja.

5.1 Artikkelien juttutyypit ja sijainti Helsingin Sanomissa

Analyysin ensimmäinen osa koostuu 39 Pohjois-Koreaa käsittelevästä lehtiartikkelista. Sisällönanalyysin kautta tarkastellaan, millaisia juttutyyppejä Pohjois-Korea-aiheiset jutut ovat. Juttujen yhteydessä olevat mahdolliset mielipide- ja näkökulmakirjoitukset sekä kolumnit on laskettu omiksi jutuikseen. Juttutyypit on koottu taulukkoon 1.

Taulukko 1. Aineiston juttutyypit.

Juttutyyppi	Määrä tutkimusaineistossa
Uutisjuttu	19
Mielipide, näkökulma, uutisanalyysi	5
Henkilökuva	2
Taustajutut	2
Tiivistelmä	2
Faktalaatikko	2
Haastattelu	1
Pääkirjoitus	1
Kolumnit	1
Muut maininnat	4
Yhteensä	39

Taulukosta 1 voimme havaita aineistossa olleen selvästi eniten perinteisiä sanomalehden uutisjuttuja. Niistä pitkiä, osaston pääuutisjuttuja, oli yhteensä 3 kappaletta, keskipitkiä eli niin sanottuja osaston kakkosjuttuja oli aineistossa niin ikään 3 kappaletta, lyhyitä alle tuhannen merkin juttuja oli uutisjutuista selvästi eniten, yhteensä 13 kappaletta. Huomioitavaa on se, että STT:n (2012) ohjeiden mukaisesti osaston pääjutuiksi yltäneiden uutisjuttujen yhteydessä oli joka kerta myös kainalojuttuna näkökulma, faktalaatikko tai tiivistelmä tai joissakin tapauksissa nuo kaikki kolme.

Luonnollisesti suurin osa jutuista käsitteli Kim Jong-ilin kuolemaa ja sen ympärille liittyneitä aiheita. Suurin osumaprosentti ”Pohjois-Korea”, ”pohjoiskorealaiset” ja ”Kim Jong-il” -hakusanoilla oli Helsingin Sanomien digilehden arkistossa Kim Jong-ilin kuolinuutisten julkitulopäivän, 18. joulukuuta, seuraavana neljänä päivänä. Pohjois-Korea sai tuolloin epätavallisen paljon mediatilaa ja uutiskynnyksen ylittivät myös niin sanotuista kovista uutisjutuista poikkeavat jutut. Näkökulma- ja uutisanalyysikirjoitusten suuri prosentuaalinen määrä (5) aineistossa ja vastaavasti feature-juttujen puuttuminen johtuneet siitä, ettei Pohjois-Koreaan, kuten edellä on todettu, lasketa ulkomaalaisia toimittajia kuin poikkeuksellisissa olosuhteissa.

Helsingin Sanomien itäisen Aasian, pääasiassa Kiinan-kirjeenvaihtaja, Petteri Tuohinen toimii Pekingistä käsin. Näkökulmakirjoitusten suurta määrää voidaan selittää myös sillä, että huolimatta kaukaisesta sijainnistaan ja sulkeutuneisuudestaan, tai kenties juuri siksi, maa on saanut myyttisen maineen, joka kiinnostaa ihmisiä. Maailmanrauhan kannalta Pohjois-Korea on myös suuren armeijansa ja uhittelevan luonteensa takia länsimaisen median jatkuvassa seurannassa. Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita sen huhtikuussa 2012 suorittama rakettilaukaisu, joka sai laajaa huomiota kaikissa länsimaisissa kärkimedioissa (ks. Tuohinen ”Pohjois-Korean raketti odottaa laukaisuaan” 12.4.2012).

Kim Jong-ilin kuoleman merkityksellisyydestä kertoo myös se, että tapahtumaan otettiin kantaa myös Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa otsikolla ”Sortajien sukualta saa jatkua Pohjois-Koreassa” (Pääkirjoitus 20.12.2011). Kim Jong-il

noteerattiin myös vuoden 2011 merkittävien kuolleiden henkilöiden listalle Helsingin Sanomien vuoden viimeisessä numerossa 31.12.2011 (Berner, Kaartamo, Martelius, Miettinen, Nykänen & Snellman ”Ajasta iäisyyteen 2011” 31.12.2011). Taulukossa 1 kyseinen maininta on sijoitettu kohtaan ”muut maininnat”, joita aineistosta löytyi yhteensä 4 kappaletta. Muut maininnat olivat Pohjois-Korean uutismainintoja televisio-ohjelmissa. Pohjois-Koreaa käsiteltiin YLE:n aamu-tv:ssä (ks. HS D6 19.12.2011 ja 20.12.2011). Lisäksi pääuutissivu kertoi vasemmassa ylälaidassaan hs.fi-verkkosivujen seuraavan Kim Jong-ilin hautajaisia otsikolla ”Kim Jong-il haudataan Pohjois-Korean Pjongjangissa. Uutiset verkossa” (HS A3 28.12.2011).

Henkilökuvaksi luokiteltavia uutisjuttuja oli aineistossa 2 kappaletta. Samoin tiivistelmäjuttuja ja taustajuttuja. Henkilökuvista toinen kertoi kuolleen Kim Jong-ilin elämänvaiheista ja siitä, mistä hänet tullaan muistamaan, toinen koko Kimin hallitsijasuvun valtakaudesta (Pelli ”Satujen junaileva sankari” 20.12.2011, ”Kimien dynastia on hallinnut Pohjois-Koreaa yli 60 vuotta” 20.12.2011). STT:n (2012) juttutyypiohjeissa sallitaan erityisen merkittävästä henkilöstä 3000 merkin juttu, kun henkilökuvat normaalisti ovat 2000 merkin pituisia. Kim Jong-ilistä kertova juttu on kokonaisuudessaan noin 3000 merkin juttu, joten tämän perusteella hänet voidaan luokitella erittäin merkittäväksi henkilöksi. Juttu on sisältää nekrologimaisia pirteitä, mutta on tästä huolimatta enemmän uutinen. Aineiston aiheet on eritelty tarkemmin luvussa 5.2.

Tiivistelmiä ja taustajuttuja oli aineistossa 2 kappaletta. Taustajutut valottivat tapahtumia ja ilmiön taustaa, pituudeltaan ne olivat keskipitkiä juttuja eli noin 2000 merkkiä. Tiivistelmät puolestaan tiivistivät ison ja monipuolisen aiheen uutisia yhteen ja olivat pituudeltaan lyhyitä uutisjuttuja, noin 1000–1500 merkkiä. Haastattelujuttujen poissaolon selittää feature-juttujen poissaolon tavoin Pohjois-Korean viranomaisten tiukka kontrolli, mikä näkyy, kuten edellä todettiin, uutisanalyysien ja näkökulmien suuressa määrässä. Puhtaita kolumneja aineistossa oli 1 kappale.

Seuraavaksi tarkastelen, millä Helsingin Sanomien osastolla Pohjois-Korea-aiheisia juttuja esiintyy. Aineistossani Pohjois-Korea-aiheisia uutisia esiintyy yhteensä

kahdeksalla eri osastolla. Eniten Pohjois-Koreasta kirjoitettiin ulkomaan uutisissa, yhteensä 22 eri artikkelissa. Tämä johtuu luonnollisesti siitä, että Pohjois-Korea on suomalaiselle sanomalehdistölle ulkomainen valtio, jonka tapahtumista perinteisesti kerrotaan ulkomaan uutisissa (Pietiläinen 1998b: 73).

Muissa osioissa mainintoja Pohjois-Koreasta oli huomattavasti vähemmän. Seuraavaksi eniten mainintoja valtiosta, sen hallitsijasta tai kansalaisista sisälsi lehden alusta löytyvä pääuutissivu, jonka on tarkoitus tiivistetysti sisältää mainosmaisia vinkkejä siitä, mitä lehden numero sisältää (STT 2012). Tässä valossa ei olekaan yllättävää, että pääuutissivu ylsi toiseksi ylimmäs osuimien määrässä, yhteensä niitä oli aineistossa neljä. Määrää voidaan pitää suurena, koska tutkimusaineisto on kerätty 15 lehden numerosta (joulupyhinä 25.12. ja 26.12. Helsingin Sanomat ei ilmestynyt), ja jokaisessa lehdessä on vain yksi pääuutissivu. Omalta osaltaan tämäkin puhuu Kim Jong-ilin kuoleman merkittävyydestä, jota valtaosa uutisista käsitteli erilaisista näkökulmista. Pääkirjoitussivulla mainintoja Pohjois-Koreasta, pohjoiskorealaisista tai Kim Jong-ilistä oli kolme kappaletta. Kyseisellä määrällä se ylsi pääuutissivun jälkeen osastoissa kolmanneksi osumarikkaimmaksi.

Sanomalehtien ulkomaan uutisia ajatellaan usein löytyvän vain ulkomaan uutisosioista, ja oma tutkimusmateriaalini vahvistaa omalta osaltaan ajatusta. Uskali (2007: 22) on kuitenkin huomauttanut, että kun journalistisesti toimitettua materiaalia tarkastellaan kokonaisvaltaisesti, ulkomaan uutisia löytyykin eniten urheilu- ja kulttuuriosioista, ei ulkomaan uutisista. Pohjois-Korean kohdalla tilanne on siinä mielessä erilainen, että esimerkiksi urheilu-uutisosioon maa pääsee vain harvoin sulkeutuneisuutensa vuoksi. Maan urheilujoukkueet matkustavat vain harvoin, eikä ulkomaalaisia urheilijoita juuri maahan päästetä, saati järjestetä kansainvälisesti merkittäviä urheilutapahtumia. Maan myyttisyydestä kiinnostavuudesta kertoo kuitenkin se, että heti, kun poikkeuksia tapahtuu, ollaan sille valmiita antamaan palstatilaa. Helmikuussa 2012 taitoluistelija Laura Lepistön näytösmatka Pohjois-Koreassa tuotti Helsingin Sanomien urheilu-uutisissa monta juttua (Koivuranta ”Laura Lepistö: Vähän ikäväksi mennyt tämä touhu” 20.2.2012).

5.2 Juttujen aiheet

Tässä alaluvussa lasketaan aineistossa esiintyvät yleisimmät aiheet ja ne erotellaan teemoittain. Juttujen hallitsevien sisältöteemojen erottelu saattaa joskus olla hankalaa. Helsingin Sanomien jutuissa ne erottuvat tehokkaimmin kuvitusta ja sanavalintoja tutkimalla, koska Helsingin Sanomien jutuissa ei ole lainkaan väliotsikoita, vaan kappaleet on eroteltu toisistaan alkujen boldauksilla eli tekstin vahvennuksilla. Näiden boldausten kautta olen jaotellut aineistoni sisältöteemoiltaan eri juttutyyppeihin. Pituudeltaan aineiston juttutyypit ovat lyhimmillään pieniä uutisia (joukossa on myös muutama sivulauseetyylinen maininta) ja pisimmillään pitkiä uutisjuttuja tai henkilökuvia, karkeasti arvioiden 3000 merkin pituisia.

Erityisen vaikeaa ryhmittely oli kainalojuttuina uutisten yhteydessä olleiden kolumnien, uutisanalyysien ja näkökulmakirjoitusten kohdalla, koska niissä sivuttiin Pohjois-Korea-aiheita monipuolisista ja päällekkäisistä näkökulmista. Rajasin jokaisen jutun sen aihepiiriin alle, mistä jutussa pääasiallisesti puhuttiin. Toisin sanoen kolumneista ja näkökulmakirjoituksista ja uutisanalyyseista pyrin löytämään niin sanotun punaisen langan ja ymmärtämään, mitä tekstillä haluttiin sanoa. (Ks. Järvi 2006: 148) Juttujen pääaiheet on koottu taulukkoon 2.

Taulukko 2. Juttujen pääaiheet aineistossa.

Jutun aihe	Määrä aineistossa
Kim Jong-ilin kuolema	14
Yhteiskunta ja kulttuuri	9
Kimien johtajasuku	7
Ihmisoikeudet	6
Kansalaiset	3
Yhteensä	39

Eniten tutkimusaineistossa käsitellään Kim Jong-ilin kuolemaa. Tutkimusaineiston 39 jutusta 14 käsittelee Kim Jong-ilin kuolemaa eri näkökulmista. Mukaan on laskettu paitsi uutiset kuolemasta, myös hautajaisista kirjoitetut jutut. Seuraavaksi eniten juttujen aiheet käsittelevät yhteiskunnallisia ja kulttuurisia aiheita. Tähän kategoriaan tutkimusaineistosta kuului yhdeksän juttua. Kulttuuriin ja yhteiskunnallisiin juttuihin luettiin paitsi pohjoiskorealaisesta yhteiskunnasta kertovat jutut, myös yhteiskunnan hallintomallista kertovat jutut. Diktatuurimaista hallintomallia ja sulkeutuneisuutta tuotiin esiin myös muiden kategorioiden jutuissa. Puhtaasti kulttuurisiakin asioita käsiteltiin, esimerkiksi pohjoiskorealaista musiikkia otsikolla ”Pohjois-Koreassa alkoi uuden säveltäjän kausi” käsitelty uutisanalyysi kulttuuriuutisten uutisosiossa 29.2.2011.

Edellä mainittua diktatuurimaista hallintomallia käsiteltiin kulttuuri- ja yhteiskuntakategorian alle luetuissa uutisissa jonkin verran, vahvemmin se tuli kuitenkin esiin Kimien johtajasuvusta kertovissa uutisjutuissa, jotka kertoivat Pohjois-Koreaa 1950-luvun alusta asti hallinneen Kimin suvun historiasta, Kim Jong-ilin isästä Kim Il-sungista sekä johtajaksi Kim Jong-ilin kuoltua siirtyneestä Kim Jong-unista. 20.12.2012 Helsingin Sanomien pääkirjoitus oli laadittu otsikolla ”Sortajien hirmuvalta saa jatkua Pohjois-Koreassa”, niin sanottu äläys eli suurempi tekstilaatikko leipätekstin keskellä tarkensi viestiä vielä: ”Kim-dynastia on käyttänyt hyväkseen historian traumoja.”

Ihmisoikeuksia tutkimusaineistossa käsittelee yhteensä kuusi juttua. Ihmisoikeuksia käsitelleiden juttujen joukkoon on laskettu ne jutut, jotka käsittelevät kansalaisten nälänhätää, Pohjois-Korean propagandakoneiston kansalaisilleen suorittamaa aivopesua sekä yleistä kurjuutta ja kansalaisyhteiskunnan rajoittamista. Jutuissa tuotiin esiin muun muassa se, etteivät pohjoiskorean kansalaiset saa vapaasti keskustella ulkomaalaisen ihmisen kanssa edes maan ulkopuolella, tässä tapauksessa Kiinassa (Tuohinen ”Sokeus ei parane pimeyden ytimessä” 20.12.2011).

Helsingin Sanomien pääuutissivulla 20.12.2011 on lisätty ulkomaankirjeenvaihtaja Tuohisen kommentti uutisvinkin viereen, jossa Tuohinen kirjoittaa: ”Järjestelmällinen aivopesu selittää itkun.” Lehden linjan voidaan katsoa käyvän selväksi Kim Jong-ilin

kuolemauutisen esittämisessä, sillä edellisessä kappaleessa mainittu pääkirjoitus löytyy myös saman lehden samalta aukeamalta, viereiseltä sivulta. Näistä kirjoituksista saa kuvan, että hirmuhallitsijan kuolemakaan ei muuta maan tilannetta länsimaisesta näkökulmasta katsoen parempaan suuntaan, vaan kansalaisten sorto jatkuu, ja sorrettunakin he surevat, koska eivät tiedä mitään paremmasta maailmasta.

Kansalaisista kertoviksi jutuiksi tutkimusaineistosta kategorisoitiin kolme tekstiä. Tähän kategoriaan luettiin myös maasta paenneista loikkareista tehty juttu, joita tutkimusaineistossa oli vain yksi. Kyseinen juttu julkaistiin 16.12.2011 eli ennen Kim Jong-ilin kuolemaa, hallitsijan kuolema vei tämän jälkeen päähuomion. Loikkareista kirjoitettu juttu oli otsikoitu ”Lehti: Kuusi rajavartijaa loikkasi Pohjois-Koreasta”, joka vahvistaa sen, että Helsingin Sanomat on ollut niin sanotun toisen käden lähteen varassa, koska pohjoiskorealaisia pääsee haastattelemaan vain harvoin. Jutussa oli viitattu eteläkorealaiseen verkkolehteen Daily NK:hon.

5.3 Aineiston diskurssit Pohjois-Koreasta ja pohjoiskorealaisista

Helsingin Sanomien uutisoimia aiheita kartoitettiin edellä sisällönanalyysin keinoin. Tämän metodin avulla aineistossa ei kuitenkaan päästä vielä kovin syvälle. Seuraavaksi tarkastelen Pohjois-Korean diskursseja. Puhetapojen kartoituksen myötä saadaan selville, miten ja mitä Pohjois-Koreasta, sen kansalaisista ja heidän hallitsijastaan puhutaan. Sisällönanalyysi vastaa kysymykseen *mitä uutisoidaan*. Diskurssianalyysin avulla tässä luvussa vastaan seuraavaksi kysymyksiin, *miten uutisoidaan* analyysin luonteen mukaisesti.

Osa jutuistani on lyhyitä uutisia tai vain sivulauseenomaisia viittauksia Pohjois-Koreaan tai pohjoiskorealaisiin. Luotettavien tulosten vuoksi olen jättänyt nämä tekstit diskurssianalyysini ulkopuolelle, sillä niissä ei esiintynyt mitään tiettyä diskurssia, ja näin ollen ne olisivat vääristäneet tutkimustuloksia. Lisäksi diskurssianalyysissä suurten aineistojen käsittely on hankalaa ja työlästä, ja tulokset saattavat niissä jäädä hyvin pintapuolisiksi.

Diskurssianalyysissäni on mukana yhteensä 31 juttua. Huomiota on kiinnitetty kielenkäytössä esiintyviin yhtäläisyyksiin ja eroihin. Kaikissa tutkimusaineiston jutuissa ei esiinny selkeästi vain yhtä diskurssia, vaan osassa jutuista on myös useita päällekkäisiä diskursseja. Vaikka tekstien sisältämät monet diskurssit tekevät niiden tutkimisesta haastavampaa, saattavat Faircloughin (1997: 76) mukaan juuri tällaiset tekstit olla niitä kaikkein mielenkiintoisimpia ja antoisimpia tutkittavia. Monesti tutkija saa useampia diskursseja sisältävästä tekstistä siis enemmän irti.

Aineistooni kuuluu myös sellaista puhetta Pohjois-Koreasta, pohjoiskorealaisista ja Kim Jong-ilistä, joka ei sovi minkään löytämäni diskurssin alle. Nämä puheet ovat yksittäisiä artikkeleita, lähinnä uutisanalyysejä tai kolumneja, joissa käsitellään samaan aikaan monia aiheita ja asioita ja hyvin lyhyeen sävyyn – toisinaan vain lauseen tai kahden verran. Olen pyrkinyt löytämään tutkimusaineistosta sellaisia diskursseja, jotka eivät ole riippuvaisia puheena olevasta aiheesta.

Aineistosta löytyvien diskurssien tehtävänä on kategorisoida, tehdä ymmärrettäväksi ja käsitettäväksi sitä, millainen valtio on Pohjois-Korea, millaisia ovat pohjoiskorealaiset ja millainen oli heidän edesmennyt hallitsijansa Kim Jong-il. Kuvat ja kuvatekstit on jätetty diskurssianalyysin ulkopuolelle.

Mielenkiintoiseksi aiheen tekee se, että Pohjois-Korean sulkeutuneen ja luonteensa vuoksi toimittajillakaan ei voi olla asiasta varmaa tietoa. Tämä tulee huomioida, kun luetaan alla olevia lainauksia. Suorien lainausten on tarkoitus paitsi esitellä aineistoa, myös selkeyttää sitä, miten olen tuloksiin päätenyt.

Taulukko 3. Pohjois-Koreaa ja pohjoiskorealaisia kuvaavat diskurssit.

Diskurssi	Ominaisuuspiirteet	Esiintyminen aineistossa
Sulkeutuneisuusdiskurssi	Mystisyys, varman tiedon puute Omavaraisuus Poliittinen pidättäytyvyys	15
Propagandadiskurssi	Aivopesu Totuuden muuntelu ja vääristely	13
Kuolemadiskurssi	Hysterisyys Sureminen Kuolema ja hautajaiset	13
Alistamisdiskurssi	Diktatuurinen, sortava hallinto Ihmisoikeusloukkaukset Eriarvostaminen	10
Nälänhätädiskurssi	Köyhyys ja kurjuus Ruoka-apu Nälkäkuolemat	4
Yhteensä		55

Taulukossa 3 on esitelty viisi Pohjois-Koreaa kuvaavaa diskurssia ja koottu yhteen niiden yleisimmät piirteet. Lisäksi taulukosta voidaan nähdä, kuinka monessa jutussa kukin diskurssi esiintyy. Sulkeutuneisuusdiskurssia hallitsee diskurssin nimen mukaisesti näkemys Pohjois-Koreasta sulkeutuneena valtiona, johon liittyy paljon mystiikkaa, koska varma tieto puuttuu. Maa pyrkii juche-aatteensa ideologian mukaisesti olemaan omavarainen, muista riippumaton valtio ja poliittisesti hyvin pidättäytyväinen, mikä tässä yhteydessä tulee ymmärtää haluttomuutena osallistua maailmanpoliittiseen päätöksentekoon. Sulkeutuneisuusdiskurssi esiintyi kaikkiaan 15 aineiston jutussa.

Propagandadiskurssissa korostuu Pohjois-Korean valtion kansalaisilleen ja ulkomaille harrastama aivopesu eli niin sanottu totuuden muuntelu. Propagandan idean mukaisesti

Pohjois-Korean katsotaan kertovan itselleen positiivista faktaa tapahtumista, vaikka sen aukottomuus ja totuus olisivat kaukana oikeista, absoluuttisista tapahtumista. Pohjois-Korean uskotaan tämän diskurssin mukaan myös suoranaisesti vääristelevän totuutta. Propagandadiskurssi esiintyi yhteensä 13 aineiston jutussa. Kuolemadiskurssi käsittää johtajan kuolemanuutista seuranneen surun ja suoranaisten hysteerisen järkytyksen. Myös hautajaisista kertoneet diskurssit kuuluvat kuolemadiskurssin alle. Huomattavaa on se, että kuolema- ja propagandadiskursseja esiintyi tutkimusaineistossa saman verran, 13 uutisessa. Tämä johtuu siitä, että järjestään jokaisessa kuolemaa ja surua käsitelleessä uutisessa kyseenalaistettiin surun aitous ja arveltiin sen olevan ennemmin Pohjois-Korean propagandakoneiston aikaansaannosta.

Alistamisdiskurssi esittää pohjoiskorean kansalaiset diktatuurisen valtion armotta sortamina kärsijöinä, joiden keskuudessa vallitsee vahva eriarvoisuus. Alistamisdiskurssi esiintyi tutkimusaineiston 10 jutussa. Nälänhätädiskurssissa korostuvat kansalaisten köyhyys, kurjuus, nälänhätä ja siitä aiheutuneet kuolemat. Nälänhätädiskurssi esiintyi tutkimusaineiston neljässä jutussa, tosin osassa propagandadiskurssin jutuissa oli ymmärrettävissä myös nälänhätäviittauksia rivien välissä. Uskon nälänhätädiskurssin suhteellisen vähäisen määrän johtuvan siitä, että länsimainen media ei saa kansalaisten kurjuudesta luotettavaa tietoa juuri mistään käsiinsä. Ainoa keino kuulla kauheuksista tuntuu olevan maasta paenneiden haastattelut, joita on tarjolla vain harvoin. Seuraavaksi käsitelen jokaista diskurssia erikseen ja kerron, kuinka diskurssit ovat muodostuneet.

5.3.1 Sulkeutuneisuusdiskurssi

Aineiston diskursseista kaikkien vahvimpana esiintyy sulkeutuneisuusdiskurssi. Se esiintyi tutkimusaineiston 15 jutussa. Diskurssin lähtökohtana on nimensä mukaisesti Pohjois-Korean eristäytyminen muusta maailmasta omaksi sulkeutuneeksi valtiokseen, jonne ulkopuolisille ei ole pääsyä kuin erityisehdoin. Sulkeutuneisuus aiheuttaa Pohjois-Korean ympärille paljon mystiikkaa, sillä varman tiedon puute heijastuu useissa eri yhteyksissä heti, kun Pohjois-Koreaa koskevat asiat otetaan esiin puheenaiheeksi.

Myös länsimaalaisuuden ja tarkemmin suomalaisuuden konteksti vaikuttaa sulkeutuneisuusdiskurssiin. Pohjois-Korean sulkeutuneisuus koetaan hyvin poikkeukselliseksi maankuvaksi ja toimittajat kiinnittävät sen erityisen luonteen vuoksi tähän asiaan hyvin paljon huomiota. Siitä syystä Pohjois-Korean sulkeutuneisuus muistetaan mainita lähes joka toisessa tutkimusaineiston uutisessa. Samalla sen avulla selitetään taustaa, eli sitä miksi tapahtumat etenevät niin kuin ne etenevät. Sulkeutuneisuusdiskurssin vahvuudesta kertoo se, että vaikka jutussa käsiteltäisiinkin kärkipäässä muita aiheita, otetaan diskurssiksi maan sulkeutuneisuus. Mackerrasin (199: 186) mukaan jo Kiinaa on totuttu pitämään lännessä perinteisesti hirmuvaltana ja totalitaarisena valtiona. Pohjois-Korea nousee kategoriassa oletettavasti vieläkin ylemmäksi diktatuurimaisen hallintomallinsa vuoksi. Vaikutus näkyy myös sulkeutuneisuusdiskurssissa. Pohjois-Korea ei ole avoin ulkopuolisille eikä pohjoiskorealaisilla ole asiaa maansa ulkopuolelle. Esimerkissä 1 tuodaan esiin se, että surkeudessa elävät kansalaiset yrittävät toistuvasti paeta maastaan.

(1) Kuusi pohjoiskorealaista rajavartijaa on *loikkanut* Kiinan puolelle. Kaksi muuta vartijaa yritti *paeta* myös, mutta *paon* havainneet pohjoiskorealaiset vartijat ampuivat heidät rajalle. Paenneet vartijat olivat aseistautuneita. (Tuohinen ”Lehti: Kuusi rajavartijaa loikkasi Pohjois-Koreasta” 16.12.2011)

Loikkauksella viitataan nimenomaan pakoon, joka käy myöhemmin myös ilmi tekstistä, kuten yllä mainitusta esimerkistä voidaan havaita. Kirjoittaja tuo selkeästi esiin Pohjois-Korean sulkeutuneisuuden ja sen, ettei kansalaisilla ole asiaa maansa ulkopuolelle ilman valtion erityistä lupaa. Sulkeutuneisuusdiskurssi tulee vahvasti esiin. Länsimaisen median on hyvin vaikea saada sulkeutuneisuuden vuoksi maasta varmaa tietoa eli sellaista, joka ei olisi Pohjois-Korean propagandakoneiston muuntelemaa totuutta. Tiedonsaannin vaikeutta kuvastavat esimerkit 2 ja 3.

(2) Kim Jong-ilin 17 vuotta kestänyt valtakausi maailman eritäytyneimmän valtion johdossa oli päättynyt. Salaperäisesti eläneen johtajan *kuolemasta kerrottiin vasta kahden päivän kuluttua maanantaina*. Kim oli *kuulemma* kuollut sydänkohtaukseen työmatkallaan junassa. (Tuohinen ”Hysteria iski Pohjois-Koreaan” 20.12.2011)

(3) Toiset uskoivat, ettei tapaus liittynyt rakkaan johtajan kuolemaan lainkaan. Moni myös uskoo, että nuori Kim laskelmoisi olevan parasta jättää ulkovaltojen ärsyttämisen vähemmälle ja keskittyä kotimaan vakauden takaamiseen. *Mutta kun sitä ei tiedä, ja siksi kaikki ovat varpaillaan.* (Eronen ”Isän ulkonäkö ei riitä” 20.12.2011)

Kuolemasta kerrottiin vasta kahden päivän kuluttua maanantaina kuvastaa tiedonsaannin vaikeutta Pohjois-Koreasta. Ja kun virallista tietoa saadaan, ei länsimainen media uskalla ilman omaa tarkkaa harkintaansa siihen suoraan luottaa. Tiedonsaannin epäluotettavuutta kuvataan heti tiedonsaannin vaikeuden jälkeen käyttämällä *kuulemma*-ilmaisua, joka voidaan rinnastaa myös siihen, että tieto voi kirjoittajan mielestä olla yhtä hyvin niin sanottua huhupuhetta ilman varmaa totuusarvoa. Esimerkissä 3 puhe lopetetaan lauseeseen *Mutta kun sitä ei tiedä, ja siksi kaikki ovat varpaillaan*, jolla sulkeutuneisuudesta johtuvaa tiedonsaannin vaikeutta ja tiedon paikkansapitävyyden epävarmuutta korostetaan.

(4) Toista viikkoa sitten kuolleen Kim Jong-ilin nuorin poika Kim Jong-un on nimitetty isänsä ”suureksi seuraajaksi” Pohjois-Korean johtoon. Kenelläkään *ei ole kuitenkaan täyttä varmuutta* siitä, kuka maailman eristäytyneintä valtiota todellisuudessa johtaa. (Reuters ”Japani: Kiinan pidettävä Pohjois-Korea aisoissa” 27.12.2011)

Esimerkin 4 ilmaisu *ei ole kuitenkaan täyttä varmuutta* korostaa sulkeutuneisuuden ja sen vaikutusten seurauksia. Ihmiset pelkäävät Pohjois-Koreaa muiden maiden poliittista johtoa myöten paljon jo siksi, etteivät he tiedä maasta juuri mitään varmaa. Samanlainen on suhtautuminen suomalaistenkin keskuudessa (ks. esimerkki 5).

(5) Kainuun radiossa sanottiin, että Puolanko on *Pohjois-Korea, joka haluaa eristäytyä*. (Syrjälä ”Puolangan pessimismi-ilta epäonnistui” 29.12.2011)

(6) Pohjois-Korea viestitti perjantaina ulkovalloille, *ettei se aio muuttaa politiikkaansa* uuden johtajan Kim Jong-unin kaudella. Muutoksia on Etelä-Korean ja ”muiden hölmöjen poliitikkojen eri puolilla maailmaa turha odottaa.” Tiukan lausunnon antoi maan vaikutusvaltainen puolustuskomissio. Komission mukaan Pohjois-Korea *ei tule olemaan missään tekemisissä myöskään Etelä-Korean kanssa*. Etelä-Korean hallitus on komission mukaan käyttäytynyt loukkaavasti Pohjois-Koreaa kohtaan Kim Jong-ilin suruaikana. (STT-AFP-Reuters ”Pohjois-Korea uhitteli etelänaapurilleen” 31.12.2011)

Pohjois-Korea ja Etelä-Korea sijaitsevat maantieteellisesti Korean niemimaalla ja ovat naapureita keskenään. Maat jakaa niemimaan kahtia leikkaava demilitarisoitu raja-alue. Perinteisesti maiden tärkeimmät ulkopoliittiset suhteet luodaan lähimpien naapurien kanssa, koska heidän kanssaan ollaan eniten tekemisissä. Vertailukohtana voidaan käyttää Suomen ulkopoliitiikkaa, jossa korostetaan vahvasti hyviä Ruotsi-, Viro-, ja erityisesti Venäjä-suhteita. Pohjois-Korean vahvaksi tunnustetut asevoimat tekevät siitä eteläiselle naapurilleen uhan tilanteen mahdollisesti kärjistyessä Korean niemimaalla. Tulee myös huomata, että virallisesti maat ovat keskenään sotatilassa, koska edellistä sotaa ei vielä ole julistettu päättyneeksi.

Se, että esimerkin 6 mukaan Pohjois-Korea *ei tule olemaan missään tekemisissä myöskään Etelä-Korean kanssa* voidaan siis ymmärtää niin, ettei maa silloin aio olla tekemisissä muidenkaan valtioiden kanssa. Kirjoituksessa on tuotu painokkaasti esiin ilmaisu *myöskään*, joka on tässä tapauksessa määräävässä roolissa. Poikkeus on Kiina, joka on Pohjois-Korean pohjoinen rajanaapuri yhdessä Venäjän kanssa. Sulkeutuneisuusdiskurssi näyttää esimerkkien mukaan perustuvan valtionhallinnon tiukkaan kontrolliin. Pohjoiskorealainen mystinen ja hämäränpeitossa oleva maankuva korostuu selkeästi, kun maan sulkeutuneisuutta korostetaan.

5.3.2 Propagandadiskurssi

Seuraavaksi yleisin Pohjois-Koreaa kuvaava diskurssi tutkimusaineistossa oli propagandadiskurssi, jota esiintyi 13 jutussa. Länsimaat ovat vakuuttuneita siitä, että Pohjois-Korean valtionjohto harjoittaa tarkkaan harkittua aivopesua kansalaisilleen, eli propagandan avulla se muuntelee totuutta itselleen positiiviseen muotoon. Samalla useissa tutkimusaineiston artikkeleissakin mainittu Pohjois-Korean propagandakoneisto välittää kansalaisilleen maan hallitsijasta yli-ihmisen kuvaa, jotta kansalaiset katsoisivat hallitsijaa jyrkästi ylöspäin suuresta kunnioituksesta. Tämä käy ilmi esimerkistä 7, jonka mukaan kansalaisille on kerrottu Kim Jong-ilin tehneen *11 hole-in-onea* golfkentällä heti ensimmäisellä kerralla ja säveltäneen muun muassa *kuusi oopperaa*. Vastaavanlaisia tarinoita on kerrottu aikojen saatossa muun muassa Neuvostoliiton johtajasta Leninistä.

(7) Kim Jong-ilin elämästä onkin kerrottava *kaksi versiota*. Ensimmäinen, Pohjois-Koreassa tunnettu, alkaa satumaisesti... Loppu on kehityskertomus renessanssinerojakin uhmaavasta lahjakkuudesta. Hän säveltää *kuusi oopperaa*. Hän suunnittelee kuuluisia maamerkkejä. Hän kokeilee golfia ensi kertaa, ja lyö *11 hole-in-onea*. (Pelli ”Satujen junaileva sankari” 20.12.2011)

Valtioiden hallituksissa Pohjois-Koreaa pidetään kummajaisena, ja Helsingin Sanomat on halunnut tuoda valtioiden päämiesten kantaa esiin mielenkiintoisella tavalla. Kim Jong-ilin elämänvaiheista kertovaan nekrologimaiseen aukeamaan on liitetty kainalojuttu, jossa on faktalaatikkomaisen vaikutelman ensin antava karttakuva, Pohjois-Korean lippu sekä keskeiset faktat maasta. Alle on kuitenkin kerätty kootusti muiden päämiesten ajatuksia Kim Jong-ilin kuolemasta. Ensimmäisenä on siteerattu lainausmerkein Pohjois-Korean virallista tietotoimistoa esimerkissä 8.

(8) Syväksi suruksemme hän nukkui pois liian varhain. Kim Jong-ilin sydän lakkasi lyömästä, mutta armeijamme ja kansamme tulevat ikuisesti muistamaan hänen jalon ja kunnianarvoisan nimensä ja hyväntahtoisen olemuksensa. (Similä ”Kim Jong-ilin kuolemasta sanottua” 20.12.2011)

Pohjois-Korean virallisen tietotoimiston puheen jälkeen alle on koottu Kiinan ulkoministeriön tiedottaja Liu Weiminin puhe, Etelä-Korean presidentin Lee Myung-Bakin tiedottajan puhe (esimerkissä 9), Britannian ulkoministeri William Hagenin puhe, Suomen ulkoministeri Erkki Tuomiojan puhe (esimerkissä 10), Tasavallan presidentti Tarja Halosen puhe sekä Suomi-Korea-seuran puheenjohtaja Antti Siika-Ahon puhe.

(9) Presidentti Lee Myung-Bak kehotti kansalaisia jatkamaan tavanomaisia toimiaan häiriintymättä. Lee ja Yhdysvaltain presidentti Barack Obama päättivät tehdä yhteistyötä ja tarkkailla tilannetta yhdessä. (Similä ”Kim Jong-ilin kuolemasta sanottua” 20.12.2011)

(10) Kukaan ei varmasti jää häntä kovin paljon kaipaamaan. - - Välitön reaktio voi olla, että valtakoneisto tiukentaa tämän (epävarmuuden) pelossa vielä otettaan. (Similä ”Kim Jong-ilin kuolemasta sanottua” 20.12.2011)

Vastakkainasettelu Pohjois-Korean ja muun maailman kesken on haluttu tuoda ilmeisellä tavalla Helsingin Sanomissa esiin: ensimmäisenä esitetään Pohjois-Korean virallinen puhe Kim Jong-ilin kuolemasta, sen jälkeen muiden valtioiden päämiesten

puheet samasta asiasta. Helsingin Sanomat toisin sanoen osoittaa valinnallaan, ettei Pohjois-Korean tietotoimiston viralliseen puheeseen voi luottaa, ja epäilemättä maassa toimiva propagandakoneisto on siihen merkittävänä syynä.

(11) Jumalasta syntynyt. *Pohjois-Korea alkoi tiistaina piirtää Kim Jong-unin ympärille hänen isänsä ja isoisänsä kaltaista auraa*. Kyse oli ensimmäisestä kerrasta, kun valtionmedia siunasi poika-Kimiä samalla ”jumalaisella” viittauksella, josta sukudynastian edelliset päämiehet ovat nauttineet. *Propagandakoneiston ylistys* kieli sitä, että Kim Jong-un valmistautuu ottamaan lauantaina kuolleen isänsä Kim Jong-ilin paikan diktatuurin johdossa... *Henkilöpalvonnan tärkein tavoite* on osoittaa, että Kim Jong-un on samaa lihaa ja verta kuin hänen isänsä ja isoisänsä, jotka ovat taanneet dynastian jatkuvuuden 60 vuoden ajan. (Ämmälä ”Nuori Kim nostettiin jumalaisten joukkoon” 21.12.2011)

Esimerkissä 11 kuvataan Pohjois-Korean valtionmedian eli niin sanotun *propagandakoneiston* tapaa vaikuttaa kansalaisiinsa: *ylistys* viittaa siihen, että myös Kim Jong-unista alettiin luoda kansalaisten mielissä luoda yli-ihmistä, ja hänen ympärille *ympärille hänen isänsä ja isoisänsä kaltaista auraa*, josta osoitus annettiin edellä esimerkissä 7. *Propagandakoneisto*-termillä jutussa tuodaan selkeästi esiin se, ettei länsimainen media luota Pohjois-Korean valtamediaan tai sen omaan tietotoimistoon.

(12) *Pohjois-Korean virallinen ”uutistoimisto” KCNA* jatkaa henkilökultin muovaamista diktaattori Kim Jong-ilin kuoleman jälkeenkin. Kim kuoli viikonloppuna 69-vuotiaana. Propagandan tyylistä aavistuksen saa englanninkielisellä sivustolla. Otsikolla Kim Jong-ilin unohtumattomat viimeiset päivät KCNA kertoo, kuinka *Kimin viimeisinä päivinä keskilämpötila laski 6–9 astetta*, ”alimmilleen sitten vuoden 1985”. (Similä ”Vain Kim Jong-ilin elämä loisti kuin lumi” 23.12.2011)

(13) Pohjois-Korean hallitseva puolue nimitti nuoren Kimin maanantaina puolueen keskuskomitean johtajaksi. Aiemmin hänet on jo nimetty ”suureksi seuraajaksi” ja armeijan ylimmäksi komentajaksi. Nimitykset liittyvät *Kimin henkilökultin rakentamiseen ja vallanperimyksen etenemiseen*. (STT-AFP ”Pohjois-Korean uudelle johtajalle Kim Jong-unille sataa arvonimiä” 27.12.2011)

Pohjois-Korean virallinen ”uutistoimisto” KCNA:n riippumattomuus on esimerkissä 12 kyseenalaistettu esittämällä sana *uutistoimisto* lainausmerkkien ympäröimänä. Tämän

jälkeen loppu teksti saa välittömästi propagandadiskurssin, eikä lukija voi luottaa lähdelainauksen enää objektiivisuuteen. Juuri siihen tekstillä pyritäänkin: jutussa halutaan tuoda ilmi voimakkaasti sitä, kuinka pohjoiskorealaiset uskovat jopa selkeästi luonnonlakien vastaiset väitteet. Jos länsimaissa olisi havaittu Kimin viimeisten päivien aikana keskilämpötilan laskeneen 6–9 astetta, olisi asiaa tutkittu ja siitä olisi uutisoitu myös mediassa, koska tapahtuma olisi hyvin poikkeuksellinen ja täten uutiskynnyksen ylittävä (ks. luku 3.1.2). Ainuttakaan viitettä tällaiseen uutiseen ei kuitenkaan Helsingin Sanomien arkistosta löytynyt, joten väitettä voidaan pitää epätotena ja siten KCNA:n uutinen on väitettyä propagandaa. Samasta syystä myös termi *yli-ihminen*, jollaiseksi Pohjois-Korean johtajaa tässä tutkimuksessa kuvataan, on perusteltu, sillä ihminen itsessään ei pysty keskilämpötilaan lyhyellä aikavälillä vaikuttamaan. Luonnonilmiöt ovat biologisten teorioiden mukaan pitkän aikavälin tulosta, eikä jonkun ihmisen kuolema voi niihin vaikuttaa (ks. Mayr 1997: 45–47). Esimerkki 13 painottaa myös edellä esitettyä henkilökultin rakentamista propagandan keinoin.

(14) Suomessa on kummasteltu, kun pohjoiskorealaiset ovat itkeskelleet näyttävästi diktaattori Kim Jong-ilin kuolemaa. *On epäilty, etteivät itkijöiden tunteet ole aitoja*. Epäily kertoo suomalaisesta kulttuurista. Pitäisikö itkijöiden tunteiden olla aitoja? Mitä se tarkoittaa? Olivatko karjalaisten itkijänaisten tunteet aitoja?... *Pohjois-Koreassa ihminen, joka ei itke itsevaltiaan kuolemaa, voidaan ehkä leimata toisinajattelijaksi*. Siellä on joka tapauksessa totuttu jo tekemään kaikki asiat suurissa joukoissa. On kasvatettu siihen, että kaikkeen pitää osallistua. Nenola ei ole Pohjois-Korean kulttuurin asiantuntija, mutta hän arvelee, että sielläkin vanhat kansantavat on valjastettu ideologiseen käyttöön. *Rituaalinen sureminen pohjaa vanhaan kulttuuriin*. Siinä mielessä näyttävä itku on siellä kulttuurisesti aitoa – riippumatta kunkin omista tunteista, Nenola sanoo. (Nykänen ”Ennen Suomessakin itkettiin ääneen” 24.12.2011)

Pohjois-Korean hallituksen ohjaaman propagandakoneiston uskotaan säätelevän tarkasti myös sitä, millainen kuva maasta annetaan ulkopuolisille valtioille. Kim Jong-ilin kuoltua kansainväliset uutistoimistot saivat käyttöönsä kuvia ja videomateriaalia tv-lähetyksiä varten hysteerisesti itkevästä ja non-verbaalisesta viestinnästä päätellen täydellisen surun murtamista pohjoiskorealaisista.

Esimerkki 14 pukee länsimaisen hämmästyksen sanoihin: *On epäilty, etteivät itkijöiden tunteet ole aitoja*. Suomessa siis uskottiin, että kysymys on ainakin jonkinasteisesta

teatterista, yhdestä suuresta sirkuksesta: diktatuurin keinoin alistetut ja aivopestyt pohjoiskorealaiset itkevät näyttävästi, koska pelkäävät muussa tapauksessa leimautuvansa *toisinajattelijaksi* ja saavansa siitä rangaistuksen.

Esimerkissä 14 on tuotu hyvin kuitenkin esiin se tosiasia, ettei kaikkia pohjoiskorealaisten tekoja tule ajatella pelkkänä propagandan ilmentymänä. Esimerkin lopussa muistutetaan, että suremisen rituaalit ovat kulttuurisidonnainen tapa ja ne vaihtelevat eri kulttuureissa. Koska Suomessa ei ole tapana itkeä hysterisesti valtion päämiehen kuolemaa, on meidän vaikea ymmärtää pohjoiskorealaisten käyttäytymistä. Sosiaalisen konstruktionismin pohjalta pohjoiskorealaisten hysterisentuntuinen sureminen voikin siis yhtä hyvin olla heidän kulttuurisen ja sosiaalisen yhteisönsä jäsenten oma suremisen diskurssi, jonka kautta ihmiset merkityksellistävät johtajansa kuolemaa.

5.3.3 Kuolemadiskurssi

Kuolemadiskurssi esiintyi tutkimusaineiston 13 jutussa eli yhtä monessa, kuin propagandadiskurssi. Yllättävänä voidaan pitää sitä, että kuolemadiskurssi ei ollut aineiston yleisin diskurssi, koska tutkimusaineiston jutut oli kerätty ajalta, jolloin Kim Jong-ilin kuolema oli ulkomaanuutisten kärkijuttuja. Kuolemadiskurssi kuvastaa aineistossani Kim Jong-ilin kuolemaa sekä sen assosiaatioita: kuoleman aiheuttamaa surua, hysteriaa ja hautajaisia. Tunteiden näkyvimpinä ulkoisina tunnusmerkkeinä olivat itku ja äänekäs huutaminen.

Huomattavaa on se, että vain kahdessa tutkimusaineiston jutussa kuolemadiskurssi esiintyi jutun ainoana diskurssina. Muissa 11 jutussa kuolemadiskurssia kerrottiin aina jonkin toisen diskurssin kanssa. Seitsemässä jutussa kuolemadiskurssin rinnalla esiintyi propagandadiskurssi, viidessä jutussa alistamisdiskurssi. Tästä syystä on aiheellista tarkastella, esitettiinkö kuolemadiskurssia eli kuoleman aiheuttamia tunneassosiaatioita tahallisesti tai tahattomasti epäilevässä valossa, eli muodostettiinkö diskurssi ajatuksella, ettei pohjoiskorealaisten suru olisi aitoa, vaan propagandan aivopesun lopputulosta tai kansalaisia sortavan hallinnon määräämää näytelmää.

Sama asia kyseenalaistettiin jo edellisessä alaluvussa esimerkissä 14, jossa sanottiin suomalaisten olevan vaikea ymmärtää pohjoiskorealaisten surua jo kulttuurisesta näkökulmasta. Nyt tarkastellaan, kuinka kuolemaa on käsitetty propagandan ja kansalaisten alistamisten näkökulmasta, sekä puhtaasti suruna itsenään.

(15) Kim Jong-ilin kuolema *herätti voimakkaita reaktioita* tietysti myös Pjongjangissa. *Uutistoimisto AP:n mukaan kansalaiset alkoivat itkeä kaduilla polvillaan* kuultuaan ”rakkaan johtajansa” lauantaisesta kuolemasta. (Tuohinen ”Hysteria iski Pohjois-Koreaan” 20.12.2011)

(16) On hämmentävä kokemus katsoa nuorta pohjoiskorealaista naista silmiin ja kertoa hänelle ensimmäisenä uutinen Kim Jong-ilin kuolemasta. *Naisen hallitsematon itkureaktio tuntuu tulevan luonnostaan*. Olimme kaiken lisäksi Pekingissä, missä elämä on valtavasti vapaampaa kuin maailman suljetuimmassa diktatuurissa Pohjois-Koreassa. Vapaus ei näytä koskevan kuitenkaan pohjoiskorealaisia, menevät he minne hyvänsä. *He ovat aina vankilassa. Miten joku voi surra historian yhden pahimman tyrannin kuolemaa?* (Tuohinen ”Sokeus ei parane pimeyden ytimessä” 20.12.2011)

Esimerkki 15 on lainaus ulkomaanuutisten pääjutusta, jossa kansalaisten näkyvää surua kuvataan objektiivisesti kansainvälisen uutistoimiston lähdetä lainaten. Esimerkki 16 puolestaan on lainaus toimittajan näkökulmakirjoituksesta. Näkökulmakirjoitus on luonteeltaan uutisjuttua subjektiivisempi (ks. luku 3.3.) ja kirjoittajan on tarkoituskin tuoda esiin omaa näkökulmaansa.

Ristiriitaa ei kuitenkaan voi lukijan mielessä olla syntymättä siitä, että sama kirjoittaja on toimittanut niin pääjutun kuin näkökulmakirjoituksenkin. Ne ovat ristiriidassa keskenään: esimerkin 15 teksti kertoo objektiivisesti pohjoiskorealaisten surusta, esimerkissä 16 taas lause *naisen hallitsematon itku tuntuu tulevan luonnostaan* vaikuttaa jopa kirjoittajan hölmistyneeltä omakohtaiselta kokemukselta.

Samassa esimerkissä paljastetaan myöhemmin, että toimittaja todellakin on kokenut pohjoiskorealaisen ihmisen surun hämmentävänä ja epäaitona, vaikka se päällepäin on vaikuttanut aidolta. Hän ei voi ymmärtää, *miten joku voi surra historian yhden pahimman tyrannin kuolemaa*.

(17) *Pohjoiskorealaisnaisen reaktion selittää järjestelmällinen aivopesu.* Pohjoiskorealaisille opetetaan jo lapsena, ettei missään maailmassa ole asiat paremmin kuin heidän kotimaassaan. Lähes koko ulkomaailma on heille vihollinen, joka hyökkää millä hetkellä hyvänsä. (Tuohinen ”Sokeus ei parane pimeyden ytimessä” 20.12.2011)

Surun aitoutta kyseenalaistetaan vahvasti myös esimerkissä 17, jossa selitetään surun johtuvan *järjestelmällisestä aivopesusta*. Edellä mainittua mahdollista ristiriitaa kokemattomamman lukijan mielessä ehkäisee kuitenkin vahvasti lähdeviittaus kansainväliseen uutistoisto AP:iin: *Uutistoimisto AP:n mukaan kansalaiset alkoivat itkeä kaduilla polvillaan*. Se paljastaa, ettei kysymyksessä ole toimittajan oma havainto, vaan jonkun toisen luotettavan tahon aistihavainto. Tässä yhteydessä lähdeviittaus toimii täydellisesti, sillä se kitkee samalla ristiriitaa esimerkkien 16 ja 17 näkökulmakirjoituksen ajatusten ja objektiivisemmän pääuutisjutun väliltä.

(18) *Kim Jong-ilin elämäntyö oli kertoa valhetta, joka piti hänet vallassa. Moni itki huutaen.* Höyry sykähteli vääristyneistä suista ja nyrkit takoivat asfalttia. Tieto Pohjois-Korean johtajan, itsevaltiasta Kim Jong-ilin kuolemasta oli annettu julki, ja *valtion televisio halusi näyttää, kuinka pääkaupunki Pjongjangissa kansa suri*. (Pelli ”Satujen junaileva sankari” 20.12.2011)

Kim Jong-ilin elämäntyö oli kertoa valhetta, joka piti hänet vallassa. Moni itki huutaen on lainaus esimerkistä 18. Se kuvastaa hyvin kuolemadiskurssin esittämistä, mutta samaan aikaan propagandadiskurssin vahvaa vaikutusta sen yhteydessä. Samassa jutussa haluttiin vielä korostaa sitä, *kuinka valtion televisio halusi näyttää, kuinka pääkaupunki Pjongjangissa kansa suri*.

Näin tuotiin jälleen esiin paitsi kansan suru, myös se, *kuinka valtio halusi näyttää maailmalle kaiken tämän surun*. Esimerkin pohjalta relevantti kysymys on, esittikö Pohjois-Korean valtio kansalaisten surun rituaalit ylidramaattisina ulospäin tarkoituksellisesti?

(19) Vieraslistasta, esiintymisjärjestyksestä ja jopa hautajaisten ohjelmasta etsittiin viitteitä siitä, kuka eristäytynyttä ydinasevaltaa tosiasiallisesti johtaa ja näkyykö merkkejä valtakamppailusta. (Kovanen & Jokinen ”Kuinka valta vaihdetaan” 29.12.2011)

(20) Hautajaiset olivat odotetusti mahtipontiset. *Kymmenettuhannet ihmiset itkivät hallitsemattomasti, kun hautajaissaattue eteni lumisilla kaduilla. Taivaskin itki, julisti valtion propagandakoneisto.* Kim Jong-il kuoli 69-vuotiaana 17. joulukuuta. Kuolema siirsi Pohjois-Koreassa Kimien dynastian kolmanteen sukupolveen. (Kovanen & Jokinen ”Kuinka valta vaihdetaan” 29.12.2011)

Yhdessäkään tutkimusaineiston jutussa ei väitetty propagandan ja surun välillä olevan suoraan yhteyttä, vaan yhteys perustui oletukseen, jota tuodaan esille esimerkissä 20. Ensin kerrotaan faktaa, jota ei tarvitse kyseenalaistaa: *Kymmenettuhannet ihmiset itkivät hallitsemattomasti, kun hautajaissaattue eteni lumisilla kaduilla.* Heti perään on kuitenkin haluttu tuoda esiin valtion harjoittaman propagandan läsnäolo: *Taivaskin itki, julisti valtion propagandakoneisto.* Länsimaisissakin uutismedioissa käytetään paljon kielikuvia. *Taivaskin itki*, tarkoittaisi lännen ymmärryksen ja metaforasääntöjen puitteissa sateista sääätä. Kim Jong-ilin hautajaissaattue ei kuitenkaan saanut vesisadetta niskaansa, vaan vain hyvin kevyen lumisateen. *Julistaa* on vahva verbi, jolla *propagandakoneiston* mahtipontista ja omaehtoista ulosantia halutaan vielä painottaa entisestään. Samalla muistutettiin taas ihmisten suuresta surusta, mutta heti perään propagandakoneiston läsnäolosta.

5.3.4 Alistamisdiskurssi

Alistamisdiskurssia esiintyi tutkimusaineiston kymmenessä jutussa. Kaikki liittyivät Pohjois-Korean kansalaiseen, useassa jutussa kuvattiin sitä, kuinka valtionjohto ja erityisesti valtion päämies alistaa kansaansa diktatuurilla. Lisäksi alistamisdiskurssin kautta käsiteltiin Pohjois-Korean heikkoa ihmisoikeustilannetta, ihmisoikeusloukkauksia, diktatuurin vaikutuksia ja kansalaisten keskuudessa vallitsevaa vahvaa eriarvoisuutta.

(21) Valtio komentaa yhteiskunnan rakenteiden lisäksi myös ihmisten tunteita. Jokaisen pohjoiskorealaisen on tulevana viikkoina surtava Kim Jong-ilin poismenoa *äänekkäästi ja näkyvästi henkensä edestä.* (Pääkirjoitus ”Sortajien valta saa jatkua Pohjois-Koreassa” 20.12.2011)

Edellisessä luvussa esitelty propagandadiskurssi johtaa alistamisdiskurssin kuvaamiin seurauksiin, eli ihmisoikeuksien polkemiseen ja kansalaisten alistamiseen. Alistamisdiskurssi on osaltaan siis propagandadiskurssin lopputulosta käytännön toiminnan tasolla. Jos pohjoiskorealainen ei tottele valtionhallinnon määräyksiä, saa hän kovan rangaistuksen esimerkin 21 mukaan. Kim Jong-ilin kuolemaa oli pääkirjoituksessa esitetyn mielipiteen mukaan surtava *äänekkäästi ja näkyvästi henkensä edestä*. Koska pääkirjoitus on julkaistu samassa numerossa, jossa Kim Jong-ilin kuolemasta ensi kertaa uutisoitiin, voidaan Helsingin Sanomien linja nähdä vahvasti pohjoiskorealaisten aitoa surua kyseenalaistavana. HS:n mielestä suru on osa maan propagandakoneiston alistamisprosessia.

(22) Pohjois-Korean ihmisoikeuksia tai niiden puutetta on vaikea verrata muihin maihin, arvioi *YK:n erityislähettiläs* Vitit Muntarbhom vuonna 2010 *raportissaan*. Valtio polkee ihmisoikeuksia toistuvasti, tiivistää *ihmisoikeusjärjestö Human Rights Watch (HRW)* viimeisessä *maaraportissaan*. Kansalaisyhteiskuntaa ei ole, ei vapaita viestimiä tai uskonnollista vapautta. Satunnaiset pidätykset ja tuomiot ilman oikeudenkäyntiä ovat tavallisia, samoin pidätettyjen kiduttaminen. Valtionvastaisista rikkeistä langetetaan joukkorangaistuksia ja pakkotyöhön voivat päätyä lapsetkin. HRW:n mukaan hallitus teloittaa ihmisiä julkisesti esimerkiksi valtion omaisuuden varastamisesta tai ruoan hamstraamisesta. (Mielonen ”Nälkä sisäinen ongelma, ydinaseet kansainvälinen” 20.12. 2011)

Esimerkki 22 on faktalaatikosta, johon oli koottu kansainvälisiin uutistoimistolähteisiin ja haastattelulähteisiin nojaten Pohjois-Korean viisi keskeisintä ongelmaa. Esimerkki 22 oli otsikoitu ”Ihmisoikeuksia ei ole”, ja se oli faktalaatikossa nostettu maan toiseksi vakavimmaksi ongelmaksi. Alistamisdiskurssin arkisia ilmentymiä on kuvattu luettelomaisesti lause lauseelta, mahdollisimman faktapitoisesti. Totuus pohjaa todistetaan *ihmisoikeusjärjestö Human Rights Watchin* viimeisimmällä *maaraportilla* sekä *YK:n erityislähettilään vuoden 2010 raportilla*. Alistamisdiskurssi eli se, kuinka ihmisten oikeuksia rikotaan ja kuinka Pohjois-Korean valtio pohjoiskorealaisia alistaa, tuodaan selkeästi esiin kohta kohdalta. Kaikki esimerkin väitetyt faktat ovat länsimaisen oikeuskäytännön ja Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) artiklan vastaisia (ks. United Nations Human Rights 1948).

(23) Varmimmin tässä tilanteessa *poissuljettu on kansannousun mahdollisuus*. Aineelliseen kurjuuteen ja toisaalta mahtipontisiin seremonioihin alistetuilla ei ole *sosiaalista mediaa aloitteiden jakamiseen*. (HS ”Dikaturin soisi jo päättyvän” 21.12.2011)

(24) Kärjistävä kurjuus tuskin aiheuttaa levottomuuksia, koska *sisäistä oppositiota ei ole*, ainakaan siitä ei ole kantautunut tietoja. Oppositiota ei ole syntynyt, koska *maassa on hyvin vaikea kokoontua, sosiaalista mediaa ei ole ja tavallinen matkustaminen on vaikeaa*. Sisällissotaa tuskin tulee, koska maata hallitsevan sotilasjohdon rintama ei ole rakoillut, ainakaan merkkejä ei ole kantautunut ulkopuolelle. (Mielonen ”Nälkä sisäinen ongelma, ydinaseet kansainvälinen” 20.12.2011)

Esimerkeissä 23 ja 24 on tuotu esiin pohjoiskorealaisten kokoontumiskielto. Käskyn on antanut valtio. Molemmassa esimerkeissä tuodaan esiin sosiaalinen media, tai pikemminkin se, ettei Pohjois-Koreassa ole sosiaalista mediaa, jonka kautta ihmiset tänä päivänä järjestävät kokoontumisia aktiivisesti. Koska sosiaalinen media ja Internet ylipäänsä (ks. Lehtonen 2011) on pohjoiskorealaisilta maassa kielletty, on kysymys paitsi sensuurista, myös sananvapauden rajoittamisesta valtionhallinnon taholta (ks. Lietsala & Sirkkunen 2008: 24).

(25) Epäaitoa on epäilemättä mukana. *Diktatuurissa on osattava ulvoa susien mukana*, hymähtää tutkijatohtori ja Korean-tutkija Antti Leppänen. Heitä ei pidä ajatella vain *propagandan uhreina*, vaan *poikkeuksellisessa valtiossa elävinä ja tunteita ilmaisevina ihmisinä*. (Mielonen ”Kim Jong-il oli kansakunnan ’ylivanhempi’ ” 21.12.2011)

(26) Kim Jong-ilin *hautajaisaattue lumisessa Pjongjangissa kertoi keskiviikkona kaikille, ketkä Pohjois-Koreaa nyt johtajat...* Kaikki valta on nyt nimellisesti keskitetty Kim Jong-unille. Vasta myöhemmin selviää, onnistuuko hän pitämään vallan vai tuleeeko hänestä kenraalien ja puoluepamppujen johdattalema nukkehallitsija. (Kovanen & Jokinen ”Kuinka valta vaihdetaan” 29.12.2011)

Valtaosassa länsimaita noudatetaan demokratian mukaista hallintotapaa. Tavallisena demokratian ominaispiirteenä pidetään, että tärkeimmistä valtiollisista asioista päättää joko kansa tai kansan yleisillä vaaleilla, Suomessa eduskuntavaaleilla, kilpailevien ehdokkaiden joukosta valitsema toimielin. Kilpailun takeeksi katsotaan tavallisesti tarve ilmaisun- ja lehdistönvapaudelle sekä jonkinasteiselle oikeusturvalla. Demokratiassa

armeijan siviilimääräysvaltaa pidetään välttämättömänä, jotta sotilasdiktatuuri tai armeijan sekaantuminen politiikkaan voidaan välttää (Kansanvalta 2012).

Pohjois-Koreaa johdetaan diktatuurilla, joka alistaa kansalaisia. Heillä ei ole demokraattista päätösvaltaa, joka käy ilmi alistamiskurssille tyypilliseen tapaan esimerkiksi 30. Hautajaissaattueen marssijärjestys kertoi sen, että edesmenneen johtajan poika Kim Jong-un peri vallan isältään ilman vaaleja. Esimerkki 23 sanoi *kansannousun* olevan kuitenkin *poissuljettu* mahdollisuus. Esimerkissä 25 Korean-tutkija Antti Leppänen toteaa, että diktatuurissa on osattava ulvoa susien mukana. Alistaminen on siis massareaktiota, eikä kovien rangaistusten uhalla kukaan uskalla nousta kapinaan valtionhallinnon harjoittamaa diktatuuria vastaan. Alistamisella on pitkät perinteet, kuten esimerkiksi 26 voidaan nähdä: Kun propaganda ulottaa lonkeronsa kaikkeen kulttuurista lähtien, kasvavat kansalaiset osaksi alistettua yhteiskuntaa, eivätkä edes osaa vastustaa sortoa. Silti esimerkiksi 25 Korean-tutkija Leppänen toteaa, että on hänen mielestään väärin ajatella pohjoiskorealaiset vain propagandan uhreina. Esimerkissä 26 tuodaan esiin, kuinka Kim Jong-il kontrolloi voimakkaasti myös kaikkea taiteellista, tässä tapauksessa musiikillista esiintymistä. Kansalaiset olivat alistettuja tottelemaan.

(26) Toisen maailmasodan jälkeen Kim Il-sung oli huolissaan siitä, että muusikot menettivät kosketuksensa elämään ja nopeasti edistyvään todellisuuteen... *Kim Jong-il hyväksyikin lähinnä vain häntä itseään ja/tai kommunismin aatetta ylistävän musiikin.* Vallankumouslaulut ja sävelrunoelmat vallitsivat 1970-luvulle, jolloin Kiinan inspiroimana muusikoita lähetettiin maaseudulle. (Kotiranta ”Pohjois-Koreassa alkoi uuden ’säveltäjän’ kausi” 29.12.2011)

(27) *Epäilyttävät suhteet ulkomaalaisiin kun voivat johtaa vankileirille.* Valitettavasti Kim Jong-ilin kuolema ei taida tuoda mitään helpotusta 24 miljoonan pohjoiskorealaisen kärsimyksille. Maan johdossa kun jatkaa hänen poikansa Kim Jong-un. *Miksi diktaattori luopuisi vapaaehtoisesti vallastaan?* (Tuohinen ”Sokeus ei parane pimeyden ytimessä” 20.12.2011)

Esimerkissä 27 korostetaan alistamiskurssiin läheisesti liittyvää pelon ilmapiiriä. Pohjoiskorean kansalaiset ovat sulkeutuneita, koska jo *epäilyttävät suhteet ulkomaalaisiin voivat johtaa vankileireille.* Ja koska diktatuurilla ja alistamisella on

vuosikymmeniä pitkät perinteet, *miksi asemastaan nauttivat diktaattori luopuisi vapaaehtoisesti vallastaan?*

5.3.5 Nälänhätädiskurssi

Nälänhätädiskurssi esiintyi tutkimusaineiston neljässä jutussa. Nälänhätädiskurssia kuvattiin nälänhädän aiheuttamilla nälkäkuolemilla, kansalaisten kurjuudella, ruokaavun tarpeella, köyhyydellä ja yleisesti surkeilla olosuhteilla. Kuvaukset olivat vahvasti negatiivisia kaikissa jutuissa, ja yhtä juttua lukuun ottamatta kaikissa jutuissa läsnä oli samaan aikaan myös alistamisdiskurssi. Yhtälöä voidaan siis jatkaa: jos alistamisdiskurssi oli yhteydessä propagandadiskurssin seurauksiin, on nälänhätädiskurssi seurasta alistamisdiskurssista. Valtio nauttii yltäkylläisyydestä samalla, kun se alistaa nälkää näkevää köyhää kansaansa.

(28) *Pohjois-Koreassa kansalaisilla on nälkä ja vilu.* Suomalaisen Fida International -avustusjärjestön mukaan *Pohjois-Koreassa kärsitään vakavasta aliravitsemuksesta* yhä, vaikka maahan on tänä vuonna saatu toimitettua ruokaa. (Tuohinen ”Järjestö: Pohjois-Korean ruokavarastot lähes tyhjiä” 15.12.2011)

Esimerkissä 28 on kerrottu, että *Pohjois-Koreassa kärsitään vakavasta aliravitsemuksesta*. Objektiiivisen totuus pohjan antaa avustusjärjestöön viittaaminen, sillä monet avustusjärjestöt ovat tutkineet Pohjois-Korean vakavaa nälänhätää ja tulleet samaan lopputulokseen (ks. Reporters Without Borders 2010). *Nälkä ja vilu* kertovat siitä, että ruoan lisäksi pulaa on myös vaatteista, erityisesti kylmään talviaikaan. Diskurssin keskeisimmät seikat ovat köyhä ja kansalaisiaan jyrkästi eriarvoistava maa. Vaikka maailmassa on muitakin köyhiä maita, ei rinnastuksia niihin ole käytetty, koska Pohjois-Korea on täysin omanlaisena, sulkeutunut maa, jollaista toista ei maailmasta löydä. Maailmanpolitiikassa se nähdään kummajaisena, josta kenelläkään ei ole varmaa tietoa (ks. esimerkki 3). Nälän voidaan sanoa olevan valtionhallinnon ratkaisujen ja päätösten seurausta.

(29) Kim Jong-ilin valtakaudella miljoonat pohjoiskorealaiset ovat nähneet nälkää. Maan talous on surkeassa jamassa. Pohjoiskorealaiset ovat hengissä pysyäkseen täysin riippuvaisia kansainvälisestä ruoka-avusta sekä Kiinan tuesta. Se siitä Kim Jong-ilin hehkuttamasta *juche-aatteesta, itseriittoaudesta*. Kim Jong-ilin saavutus sekin, että *Pohjois-Korea on muun maailman silmissä hylkiö*, joka ei keksi hädissään muuta kuin *uhata naapureitaan ydinaseilla*. (Tuohinen ”Sokeus ei parane pimeyden ytimessä” 20.12.2011)

Pohjois-Korean arvoituksellista luonnetta maailmanpolitiikan kentässä kuvataan myös esimerkissä 29. Maa, josta ei tiedetä riittävästi varmaa, on joutunut *hylkiön* rooliin. Samoin kuin nälän, myös tämän voidaan sanoa olevan valtionhallinnon ratkaisujen ja päätösten tulosta. Yksi näistä päätöksistä on salaperäinen *ydinaseohjelma*, jolla Pohjois-Korea uhkailee naapureitaan ja koko yleistä maailmanrauhaa (ks. Lehtonen 2011).

(30) Nälkä on Pohjois-Korean suurin ongelma, ja ruokapula on vain pahentunut, kertoo YK:n Maailman ruokaohjelman (WFP) raportti marraskuulta. Ruokavarastot ovat tyhjentyneet, koska viime talvi oli kovin aikoihin. Kuusi miljoonaa pohjoiskorealaista on tarvinnut ruoka-apua. Kesällä viljaa oli ihmistä kohden alle 200 grammaa, kolmannes tarpeesta. WFP aloitti keväällä hätäohjelman auttaakseen 3,5 miljoonaa ihmistä, etenkin lapsia, naisia ja vanhuksia. Ravinto on äsken maassa käyneen silminnäkijän mukaan yksipuolista. Riisiä on ja jonkin verran maissia. Vakava pulma on siemenperunoiden syöminen, sillä kevääksi ei riitä terveitä siemenperunoita. (Mielonen ”Nälkä sisäinen ongelma, ydinaseet kansainvälinen” 20.12.2011)

(31) *Pohjois-Korea on perin pimeä paikka*. Satelliittikuva paljastaa, kuinka kehittynyt infrastruktuuri kullakin maalla on. Pohjois-Koreassa ei valoja juuri näy. Ero korostuu, kun maata vertaa sen eteläiseen naapuriin. Pääkaupunki Pjongjang lähellä länsirannikkoa on lähes ainoa paikka, jossa kulutetaan paljon sähköä. Paitsi sähköstä maassa on pulaa myös ruoasta. (HS ”Pohjois-Korea on pimeä paikka” 27.12.2011)

Itseriittoausta korostava *juche-aate* oli Kim Jong-ilin poliittisen ideologian ohjenuora, kuten esimerkissä 29 todetaan. Ideologian lopputulos näkyy nälänhätädiskursseina esimerkissä 31, missä Pohjois-Koreaa kuvataan *perin pimeäksi paikaksi*. Lahjomaton satelliittikuva kertoo, että maaperän köyhyys, sähkönpuute ja pimeys luovat Pohjois-Koreasta varsin surkean kuvan. *Pimeys* voidaan ymmärtää tässä tapauksessa myös synkkyyden ja surkeuden kielikuvana.

Nälänhätädiskurssissa luodaan myös vahvaa vastakkainasettelua pohjoiskorealaisen ja Pohjois-Korean välille. Kansalaiset esitetään kärsijöinä, joita valtio alistamalla pitää nälässä. Pohjoiskorealaiset eivät uskalla nousta valtionhallintoa vastaan, koska kiinni jäädessä rangaistus olisi todella kova, pahimmassa tapauksessa teloitus. Lukijan on helppo asettua kärsijän puolelle ja muodostaa negatiivinen mielipiteensä valtiosta, joka pitää kansalaisiaan nälänhädässä. Nälänhätädiskurssissa tämä vastakkainasettelu tuli selvästi muuta tutkimukseni diskursseja vahvemmin esille.

5.4 Yhteenveto

Aineistossani esiintyi selvästi muita juttuja enemmän uutisjuttuja. Eri pituisia uutisjuttuja oli yhteensä 19 kappaletta: pitkiä, osaston pääuutisjuttuja oli tutkimusaineistossa kolme, keskipitkiä eli niin sanottuja uutisosaston kakkosjuttuja löytyi niin ikään kolme. Loput 13 kappaletta olivat lyhyitä uutisjuttuja, arvioiden noin 1000 merkkiä tai hieman sen alle. Seuraavaksi eniten oli mielipidekirjoituksia, näkökulmakirjoituksia ja analyysyjä, yhteensä viisi juttua. Vähiten aineistossa esiintyi haastatteluita, pääkirjoituksia ja kolumneja. Näitä kaikkia aineistossa oli yksi kappale kutakin.

Tulos oli odotettu, sillä valtio kontrolloi tiukasti maankuvansa ja sulkeutuneen luonteensa kautta sitä, etteivät pohjoiskorealaiset anna ulkomaisille tiedotusvälineille minkäänlaisia lausuntoja mistään aiheesta. Uutisjutuissa käsiteltiinkin useimmiten juuri Pohjois-Korean sulkeutuneisuutta, valtionhallinnon harjoittamaa propagandaa ja diktatuurin alistavaa hallintotapaa. Merkittävässä uutisroolissa oli Pohjois-Korean diktaattori Kim Jong-ilin kuolema. Myös köyhyydestä, kurjuudesta ja nälänhädästä kärsivää Pohjois-Korean kansaa käsiteltiin jutuissa. Uutisointi keskittyikin Pohjois-Korean edellä mainittuihin epäkohtiin Kim Jong-ilin kuoleman kautta, epäkohdat tuotiin ikään kuin taustoina esiin lähes jokaisessa jutussa. Merkittävä huomio on myös se, että kaikki tutkimusaineiston jutut olivat negatiivisia, ainuttakaan positiivisesta näkökulmasta kirjoitettua juttua ei aineistosta löytynyt. Pohjois-Koreasta haluttiin antaa synkkä, pelottava ja sulkeutunut kuva.

Diskurssit tukivat tätä negatiivista maankuvaa Pohjois-Koreasta. Ne rakensivat maan ympärille negatiivisen kehän. Mielenkiintoista oli huomata, kuinka valtion ja kansalaisten välille rakennettiin selvää vastakkainasettelua: valtio representoitiin suurena pahana alistajana, kansalaiset olivat tämän alistajan täydellisessä talutusnuorassa ja täydellisen ohjailun alaisina propagandan ja äärimmäisen tiukan kontrollin keinoin. Kim Jong-ilin kuolema oli uutisarvoltaan maailmanlaajuisesti merkittävä tapahtuma, ja uskon, että juuri Kim Jong-ilin kuoleman vuoksi Pohjois-Korea sai tavallista enemmän palstatilaa ulkomaan uutisissa loppuvuoden 2011 aikana. Maailma seurasi sulkeutuneen ja mystisen valtion vallanvaihdosta.

Aineistosta muodostamani diskurssit kuvaavat valtion ja kansalaisten vastakkainasettelua tutkimusaineistoni jutuissa. Pohjois-Korean valtiota kuvasivat sulkeutuneisuusdiskurssi ja kuolemadiskurssi, molempia, mutta pääasiassa kansalaisia, kuvasivat alistamisdiskurssi ja propagandadiskurssi, nälänhätädiskurssi keskittyi kansalaisten kurjiin oloihin Pohjois-Koreassa. Eniten esiintyi sulkeutuneisuusdiskurssia. Tutkimusaineiston jutuista 31 soveltui diskurssianalyysiin, ja niistä 15:sta oli löydettävissä sulkeutuneisuusdiskurssi. Kuolema- ja propagandadiskurssi esiintyivät 13 jutussa. Mielestäni jokaisella muodostetulla diskurssilla on paikkansa suomalaisessa mediatekstissä.

Muodostamani diskurssit vahvistivat omia käsityksiäni suomalaisessa mediassa rakentuvasta Pohjois-Korea-kuvasta. Yllättävintä oli sulkeutuneisuusdiskurssin nouseminen yleisimmäksi diskurssiksi, koska uutiskriteerien perusteella oletin kuolemadiskurssin nousevan yleisimmäksi diskurssiksi Kim Jong-ilin kuoleman vuoksi. Uskon, että kuolema itsessään menetti uutisarvonsa muutamassa päivässä, jolloin mielenkiintoisemmaksi nousi vallanvaihtoprosessin seuraaminen. Koska vallanvaihto ei tapahtunut hetkessä, oli taustajutuille ja useille mielipidekirjoituksille tilauksensa. Sulkeutuneisuusdiskurssi nousi hallitsevaksi todennäköisesti siksi, että Pohjois-Korea on maailmanpolitiikassa kummajainen ja luonteeltaan täysin uniikki valtio, jota ei voida verrata mihinkään muuhun valtioon. Siihen liittyy niin paljon mystiikkaa ja epävarmaa tietoa, mutta sitäkin enemmän arvailuja ja oletuksia, että sulkeutuneisuusdiskurssia piti painottaa lähes puolessa diskurssianalyyseissa tutkituista jutuista.

Se, että pohjoiskorealaisista kirjoitettiin positiivisemmin eli heidän asetettiin kärsijän rooliin, oli odotusteni mukaista. Pohjoiskorealaisia ei esitetty valtionhallinnon päämiehiä lukuun ottamatta negatiivisessa valossa kertaakaan, vaan heidän asetettiin aina alistetun ihmisen paikalle. Suoraan tätä eroa ei kuitenkaan valtion ja kansalaisten välillä korostettu, varmaa tietoa kun ei tästäkään toimittajilla ole. Samasta syystä useissa jutuissa viitattiin eri avustusjärjestöjen raportteihin ja tutkimustuloksiin, jotka toivat uskottavaa pohjaa juttujen väitteille.

On suuri arvoitus, mihin suuntaan Pohjois-Korea kehittyy seuraavien vuosien aikana uuden hallitsijan vallassa. Siitä syystä yhtä diskurssia ei voida pitää toista merkittävästi pysyvämpänä tässä tapauksessa, koska kaikki aineiston viisi muodostettua diskurssia ovat läheisessä suhteessa Pohjois-Korean sulkeutuneisuuteen. Diskurssit voidaan nähdä enemmän hierarkisina vaikutussuhteina. Jos yleisin, sulkeutuneisuusdiskurssi murtuu, murtuvat todennäköisesti perässä muutkin diskurssit. Vielä Pohjois-Korea ei kuitenkaan ole avoin valtio, joten toistaiseksi kaikki viisi diskurssia puolustavat paikkaansa, kun Pohjois-Koreasta kirjoitetaan.

6 PÄÄTÄNTÖ

Tutkielman tavoitteena oli selvittää, minkälainen kuva Pohjois-Koreasta, pohjoiskorealaisista ja sen edesmenneestä hallitsijasta Kim Jong-ilstä välittyy Helsingin Sanomien uutisista Kim Jong-ilin kuoleman aikaan. Aineistossani oli 55 lehtijuttua, joista jokaisesta kartoitettiin sisällönanalyysin keinoin Pohjois-Koreasta, sen kansalaisista ja edesmenneestä hallitsijasta kertovia aiheita. Diskurssianalyysissä mukana oli 31 lehtijuttua. Diskurssianalyysissä tarkastelin median rakentamia puhetapoja edellä Pohjois-Koreasta, pohjoiskorealaisista ja Kim Jong-ilstä.

Kim Jong-il kuoli 17. joulukuuta 2011 työmatkallaan junassa. Kimin kuolema ylitti uutiskynnyksen maailmanlaajuisesti kaikissa tärkeissä medioissa, ja Suomessakin asiasta kirjoitettiin huomattavasti tavallista enemmän, jos vertailukohtana käytetään jonkun muun kaukaisen maan valtion päämiehen kuolemaa. Merkittävä osa tutkimusaineiston lehtijutuista oli Helsingin Sanomien Kiinan-kirjeenvaihtaja Petteri Tuohisen tuottamia. Tuohisen juttujen ero verrattuna muiden toimittajien tuottamiin juttuihin oli se, että hän kirjoitti juttujansa vahvasti itäaasialaisesta näkökulmasta eli toi jutuissaan ilmi muun muassa Pohjois-Korean ja Kiinan välisiä suhteita sekä Pohjois-Korean harjoittamaa propagandaa. Tuohimaalla oli läheisempi tartuntapinta asioihin, koska hänen työtukikohtansa on naapurimaa Kiinan pääkaupunki Peking, ja yksi jutuista käsitteli muun muassa sitä, kuinka Tuohinen oli Pekingissä marssinut pohjoiskorealaiseen ravintolaan omaksumaan kansalaisten tuntemuksia Kim Jong-ilin kuolemasta. Itäaasialaisen kulttuurin omakohtainen tunteminen heijastui Tuohisen jutuista selvästi enemmän läpi. Muiden toimittajien jutut olivat enemmän koostepainotteisia ja taustoittavia, ja niissä viitattiin Tuohisen juttuja enemmän kansainvälisten uutistoimistojen lähteisiin.

Alkuperäinen tutkimustavoitteeni oli muodostaa Pohjois-Koreasta ja pohjoiskorealaisista molemmista omat diskurssinsa. Nopeasti aineiston analyysivaiheessa kävi kuitenkin selväksi, ettei valtion ja kansalaisten jaottelu kokonaan eri diskursseihin ole relevanttia tai tämän tutkimuksen kannalta edes järkevää. Koska pohjoiskorealaisten haastatteluja ei aineistossa ollut, oli kansalaisten diskursseja esitetty

valtion diskurssien kautta tai seurauksena ja toisin päin. Valtio, sen johtaja ja pohjoiskorealaiset olivat tutkimusaineiston jutuissa niin kiinteässä suhteessa toisiinsa, voisi sanoa syy-seuraussuhteessa, että yhteisten yleispätevien diskurssien muodostaminen osoittautui järkevämmäksi ja tarkemmaksi ratkaisuksi.

Eniten esiintyi sulkeutuneisuusdiskurssia, jossa Pohjois-Korean valtio näyttäytyi sulkeutuneena ja mystisenä valtiona. Se on diskurssin mukaan poliittisesti pidättäytyväinen ja maailmanpolitiikan kentällä eräänlainen avoin kortti, suuri kysymysmerkki. Tämä siksi, että aukottoman varmaa tietoa on maasta tiukan kontrollin vuoksi hyvin vaikeaa saada. Propagandadiskurssissa Pohjois-Korea esiintyy totuutta vääristelevänä ja kansalaisiaan aivopesevänä valtiona, joka muuntelee absoluuttista totuutta niin omille kansalaisilleen kuin muille valtioillekin. Useassa jutussa puhuttiin valtion propagandakoneistosta, joka aivopesee kansalaisiaan ja kertoo epätotuudenmukaisen positiivista kuvaa maan oloista, jotka avustusjärjestöjen tutkimustulosten mukaan ovat todellisuudessa varsin surkeat.

Kuolemadiskurssi esiintyi yhtä monessa jutussa kuin propagandadiskurssi. Huomattavaa oli se, että vaikka odotin Kim Jong-ilin kuoleman ylittäneen kaikki uutiskynnykset tavanomaista tehokkaammin, esiintyi kuolemadiskurssi jutun ainoana diskurssina vain kahdessa tutkimusaineiston jutussa. Muissa jutuissa se esitettiin aina jonkun toisen diskurssin rinnalla, useimmin propagandadiskurssin. Usein kuolemadiskurssin rinnalla oli myös alistamisdiskurssi. Uskon, että Kim Jong-ilin kuoleman aiheuttamaa surua pohjoiskorealaisten keskuudessa ei otettu jutuissa sellaisena, kuin se näyttäytyi, vaan muiden diskurssien kautta tunteiden aitoutta haluttiin kyseenalaistaa – koska varmaa tietoa maasta ei ole, voivat myös surun rituaalit olla näyteltyjä ja propagandakoneiston pakottamia. Tämä ennakoasenne kävi selvästi ilmi tutkimusaineiston jutuista.

Alistamisdiskurssi esitti Pohjois-Korean sortavana valtiona ja diktatuurina, jossa ihmisoikeusloukkaukset ovat arkipäivää. Nälänhätädiskurssi puolestaan esitti kansalaisten kurjia ja köyhiä oloja, nälänhätää ja siitä aiheutuneita kuolemia. Juuri kansalaisten nälänhädän ja salatun ydinaseohjelmansa vuoksi Pohjois-Korea pysyy

tasaisesti ulkomaanuutisten otsikoissa, tutkimusaineistossa nälänhätädiskurssi oli kuitenkin muodostetusta viidestä diskurssista harvinaisin. Toisaalta se oli ainoa diskurssi, joka käsitteli puhtaasti kansalaisia. Nälänhätää kuvattiin valtion harjoittaman politiikan lopputuloksena. Uskon, että nälänhätädiskurssia oli vähän siksi, että muut asiat olivat nyt uutisarvoltaan poikkeavampia ja siksi kiinnostavampia, nälänhätä oli tuttua ja kansalaisten huonoa ihmisoikeudellista asemaa ja kurjuutta esitettiin muiden diskurssien kautta ja diktaattorin toimien seurauksena.

Kuten Petkova (2006: 137–138) maankuvasta kertovassa luvussa totesi, voidaan maankuvaa tutkia diskursiivisesta näkökulmasta. Silloin tarkastellaan yhteiskunnan hahmottumista teksteissä. Voimme vain arvailla, miten pohjoiskorealaiset kokevat itse itsensä, koska maankuvan on sanottu olevan myös vahvasti mentaalinen käsite, joka representoi yhteiskunnan minäkuvaa ja itsetuntoa. On sanottu, että pohjoiskorealaisia on propagandadiskurssin tavoin aivopesty luulemaan, että heillä asiat ovat paremmin kuin millään toisen maan kansalaisella. Jos Pohjois-Korean sulkeutuneisuus jonakin päivänä raukeaa, muuttuu maankuvakin niin kansalaisilla kuin maan tapahtumia seuraavillakin kertarysäyksellä. Asenteet ovat alttiita muutoksille. Kuten Petkovakin (2006: 139) osuvasti huomautti ovat maankuva ja kuva maan ihmisistä silti edelleen kaksi eri asiaa, vaikka niillä onkin paljon kytköksiä toisiinsa.

Lisäksi pitää muistaa kulttuurilla olevan läheinen yhteys uutisten muodostumiseen. Vieraan kulttuurin kuvaus on länsimaalaisille haastavaa, sillä oma kulttuurimme vaikuttaa merkittävästi siihen, miten toimittaja asiat esittää sekä siihen, kuinka me vastaanotamme nuo ulkomaanuutiset länsimaissa. Suomalainen ihminen sisäistää asiat ja jäsentää arvomaailmansa hyvin eri tavalla, kuin pohjoiskorealainen ihminen. (Lehtonen 1998: 311)

Suomi ja Pohjois-Korea sijaitsevat maantieteellisesti toisistaan kaukana ja Suomen suhde Pohjois-Koreaan on yhtä etäinen kuin kaikkien muidenkin Pohjoismaiden. Suhteet eivät ole positiiviset tai negatiiviset, käytännössä niitä ei siis ole. Jotkut voivat kutsua tällaista suhdetta myös neutraaliksi nollasuhteeksi. Tässä valossa Pohjois-Korea on saanut Suomessa huomiota yllättävän paljon. Uskon, että tämä johtuu juuri maan

poikkeuksellisesta ja uniikista luonteesta. Pohjois-Koreaan liittyy paljon mystiikkaa, joka kiinnostaa niin toimittajia kuin lukijoitakin. Suomi on sitoutunut omalta osaltaan parantamaan kansainvälisiä perusihmisoikeuksia, joten tältä kannalta tasainen keskustelu on paikallaan. Pohjois-Koreassa ihmisoikeuksia poljetaan surutta.

Tärkeänä huomiona pidin sitä, että valtiosta puhuttiin aina negatiivisesti, kun taas kansalaiset asetettiin kärsijöiden rooliin. Heistä ei puhuttu negatiivisesti vaan jopa säälivästi. Tämä on positiivinen havainto, sillä kansalaisilla ei ole minkäänlaista sanavaltaa hallituksen ja sen pääpuolueen toiminnassa. Oma kieltään kertoo jo se, ettei Pohjois-Korean hallituksessa ole edes oppositiopuoluetta, tai ainakaan sellaisesta ei ole kantautunut tietoa länsimaiselle medialle. Muodostamani diskurssit kertovat vain negatiivista kuvaa Pohjois-Koreasta. Kun kansalaisista kirjoitetaan samassa jutussa, lientyy diskurssi negatiivisesta säälivään muotoon. Diskurssit eivät myöskään ole monipuolisia, vaan negatiivisissa diskursseissa on kaikissa samanlainen taustakaiku, joka kertoo valtion sortavan kansaansa polkevansa heidän ihmisoikeuksiaan, vääristelevän totuutta ja uhittelevansa muille maille ydinasepelotteen voimin. Tämä herättää kysymyksen siitä, onko lukijoille edes mahdollista tarjota monipuolisempaa Pohjois-Korea-kuvaa? Tämän tutkimuksen pohjalta voidaan sanoa, ettei ole. Yksi mahdollisuus voisi olla monipuolisempi uutisaihetarjonta, jolla vältettäisiin stereotyyppisten kuvien muodostumista liian hallitseviksi.

Tämän tutkimuksen kautta on vielä vaikea arvioida sitä, muodostetaanko Pohjois-Korea-kuva negatiiviseksi juttujen kautta siksi, että faktoja maasta on vaikea saada, ja joidenkin tiedettyjen totuuksien, kuten nälänhädän ja diktatuurin, kertominen on uutisaiheena helpompi ja uutiskynnyksen helpommin ylittävä. Ongelmat tiedonsaannissa ovat ilmeiset ja ne edesauttavat negatiivisten diskurssien muodostamista. Haastatteluja ei käytännössä ole mahdollista pohjoiskorealaiselta ihmiseltä saada, joten länsimaisen toimittajan omille ennakko-oletuksille jää paljon tilaa. Se voi omalta osaltaan teroittaa negatiivista kärkeä ehkä tarkoituksettoman teräväksikin. Epäkohdat maassa ovat kuitenkin uutisten mukaan merkittävät, joten voiko maasta edes sanoa mitään positiivista? Uskon sen riippuvan täysin uutisaiheesta.

Joitakin diskursseja voidaan pitää toisia pysyvämpinä. Pohjois-Korean kontekstilla on oma merkittävä vaikutuksensa diskurssien muodostumiseen. Tässä tutkimuksessa aineistosta muodostamani diskurssit ovat luonteeltaan kuitenkin mielestäni hierarkkisten syy-seuraussuhteiden alaisena. Kun hierarkiassa ylin eli sulkeutuneisuusdiskurssi murtuu, kaatuvat todennäköisesti muutkin muodostetut diskurssit perässä. Vaikka kaikki diskurssit olivat negatiivisia, on vahva oletukseni, että länsimaiden suurimmassa maassa Yhdysvalloissa diskurssit ovat oman tuntumani mukaan vieläkin negatiivisempia. Pohjois-Korean kohdalla tulee toki muistaa sekin, että Yhdysvallat on Etelä-Korean poliittinen toveri, joka taas ärsyttää Pohjois-Koreaa ja siitä syystä sekä Korean sodan historiallisista syistä maassa amerikkalaisia kutsutaankin aina ”amerikkalaisiksi imperialisteiksi” (ks. Lehtonen 2011). Suomalaisen median edustaja tuottaa Pohjois-Koreasta tekstejä tietyssä kulttuurikontekstissa. Journalisti on kahden hyvin erilaisen kulttuurin välissä, yrittäen tehdä jutusta totuutta vastaavan mutta myös toisessa kulttuurissa ymmärrettävän. Pohjois-Korean yhteiskunnan salaperäisiä tapahtumia on vaikea muokata kulttuurisesti ymmärrettäviksi todennäköisesti missä tahansa kulttuurikontekstissa, mutta erityisesti demokraattisessa länsimaalaisessa tasa-arvokulttuurissa.

Pohjois-Koreaan kannattaa tutustua myös siksi, että se on yksi osoitus, miten monenlaisille ja merkittävästi erilaisille perustoille yhteiskunta voidaan rakentaa. Sitä voidaan käyttää vertailukohtana omaan yhteiskuntaamme, jotta havaitsisimme vielä selkeämmin, mikä omassa kulttuurissamme on hyvin ja mikä huonosti. Nämäkin näkemykset ja arvot ovat toki kulttuurisidonnaisia. Suomalainen tutkija ei voi koskaan tarkastella täysin arvovapaasti ja objektiivisesti vierasta kulttuuria, koska kuuluu taustansa puolesta länsimaiseen kulttuuriin. Suomalainen on oman kulttuurinsa tuotos, joka väistämättä näkee ja arvottaa maailmaa oman taustansa ja omien opittujen arvojensa kautta. Jonkin toisen kulttuurin edustaja olisi voinut muodostaa tämän tutkimuksen aineiston pohjalta täysin toisenlaiset diskurssit.

Tarkoituksena tässä tutkimuksessa ei ollutkaan löytää niin sanottua todellista Pohjois-Koreaa, vaan lähtökohtana oli muodostaa kuva siitä, millaisena suomalainen media Pohjois-Korean ja pohjoiskorealaiset näkee. Aineistoni tekstit tuottaneet toimittajat ovat

tulkinneet Pohjois-Korean tapahtumia omista näkökulmistaan. Analyysiä tehdessä olen puolestani tulkinnut heidän tulkintojaan. Tutkimuksellani olen päässyt siis lähemmäksi suomalaisten journalistien kuvaa Pohjois-Koreasta kuin sitä todellista Pohjois-Koreaa. Muodostamani diskurssit ovat siitä huolimatta lähellä Pohjois-Koreaa, sillä olen löytänyt niiden tueksi tietoa Pohjois-Koreasta. Nämä tiedot viittaavat siellä vallitseviin asioihin.

Journalismi asettaa toimittajille tietyt kehykset ja säännöt juttujen sisällöstä. Journalistisessa kontekstissa korostuu asioiden kärjistäminen mielenkiintoisten uutiskärkien esiin nostamiseksi. Kun uutisointi keskittyy ääritapausten esiintuomiseen, kuten omien kansalaisten teloittamiseen, on vaarana koko kansakunnan leimautuminen. Myös uutisten viihteellistyminen vaikuttaa siihen, että yhä enemmän tilaa saavat dramaattiselta kuulostavat yksittäistapaukset ilman suurempaa merkitystä. Juttujen tulee olla uutiskriteerit täyttäviä, eikä journalismin kontekstissa sovi esittää mitä tahansa. Journalistisessa kontekstissa juttuihin vaikuttavat lehden linja, käytettävissä olevat lähteet sekä lehden kohdeyleisö.

Suomalaisen median konteksti vaikuttaa omassa aineistossani siten, että länsimainen maailma pyrkii jatkuvasti näkemään asiat oman käyttäytymismallinsa mukaisesti. Siksi Pohjois-Koreaa verrataan usein tahattomastikin itseemme. Paradoksit erottuvat vain lännessä, eivät itäisessä Aasiassa kuten vaikkapa Kiinassa, jossa konteksti on kokonaan toinen. Erottelu meihin ja muihin käy hyvin ilmi tästä. Oman kulttuurin tavat ja lait nähdään toisten tapoja ja lakeja parempina.

Tämä tutkimus on yksi näkökulma johtavassa suomalaislehdessä rakentuneesta Pohjois-Korea-kuvasta. Diskurssianalyttisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole antaa yhtä lopullista vastausta, vaan tarkoitus on enemmänkin toimia keskustelun herättäjänä. Valmiin tutkimusmetodin puuttuminen ja kirjava joukko käytettävää kirjallisuutta sekä käsitteiden paljous saattavat tuottaa diskurssitutkimuksessa ongelmia. (Valtonen 1998: 117) Omassa tutkimuksessani haasteita oli teorian kokoaminen sellaisista lähteistä, jotka eivät tarjonneet vastakaikua oman tutkielmani näkemyksille. Pohjois-Koreasta on tehty muita maita niukemmin maankuvan tutkimusta ja kulttuurintutkimusta, mikä

omalta osaltaan toi niin ikään haasteita. Onnistuin kuitenkin rajaamaan tutkimusaineistoni hyvin ja perustellusti, ja diskurssien sekoittumisesta huolimatta ne olivat yllättävänkin helposti teksteistä tunnistettavissa.

Koen saaneeni aineistosta paljon irti ja onnistuneeni tekemään mielenkiintoisia havaintoja ja löytöjä, kuten sen, että kansalaisista puhuttiin valtion kautta sekä sen, että muodostetut diskurssit olivat läheisessä hierarkkisessa suhteessa toisiinsa. Oma vierailuni Pohjois-Koreassa keväällä 2011 ja kiinnostukseni aasialaisia kulttuureita kohtaan toimivat alkurysäyksenä aiheen tutkimiselle. Olettamukseni tutkimusta aloittaessa olikin, että varmaa tietoa Pohjois-Koreasta on hyvin vaikea saada. Pohjois-Korea esitetään sulkeutuneena ja suurena pahana. Pohjoiskorealaiset taas esitetään valtion hirmuvallan urheina. Pohjois-Korea on mystinen yhteiskunta, jonka tarkastelu ei todennäköisesti vielä pitkään aikaan tule olemaan yksiselitteistä. Ja juuri se maassa kiehtookin ja innoittaa yhtä uusia tukijoita tarttumaan aiheeseen.

Kim Jong-ilin kuoleman myötä valta Pohjois-Koreassa on siirtynyt hänen pojalleen Kim Jong-unille. Maailmanpoliittisesti merkittävä vallanvaihto luo uusia potentiaalisia näkökulmia Pohjois-Korea-journalismin tutkimukseen. Muuttuuko länsimaalaisen median suhtautumistapa maahan uuden hallitsijan myötä, vai säilyvätkö uutisteemat ja uutisten aihepiirit samanlaisina kuin Kim Jong-ilin aikaan? Kuten tässä tutkimuksessakin on useaan kertaan todettu, on medially vahva vaikutusvalta ihmisten ajatusten ohjaamisessa ja muokkaamisessa. Kulttuurienvälinen maantieteellinen suuri välimatka sekä Pohjois-Korean sulkeutunut luonne lisäävät vielä entisestään median jo valmiiksi merkittävää valtaa ohjata mielikuvia valtiosta. Samaan aikaan on todettava, että hämäräperäisyys tekee salaperäisestä kansakunnasta nyky maailman keskellä hyvin mielenkiintoisen kohteen sen erilaisuuden vuoksi. Mihinkin suuntaan Pohjois-Korea ja Pohjois-Korea-uutisointi sitten ovat kehittymässä, selviää vasta tulevaisuudessa. Silloin tehtävän tutkimuksen tuloksia on hyvä verrata omaan tutkimukseeni, joka toimii hyvänä vertailukohtana myöhempisiin tuloksiin.

LÄHTEET

- Allan, Stuart (1999). *News Culture*. Buckingham & Philadelphia: Open University Press.
- Asikainen, Raisa (2005). Kenen kunnia? Kiinalainen nationalismi ja kansallinen omanarvontunto. Teoksessa: *Kiinan yhteiskunta muutoksessa*. Toim. Raisa Asikainen & Juha Vuori. Helsinki: Gaudeamus. 186–200.
- BBC News (2009). *N Korea confirms reporters held*. [online]. [Lainattu 24.3.2012]. Saatavilla: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7956488.stm>
- Behm, Olli-Pekka (2012). Valitus seis! *Suomen Lehdistö* 1/2012: kissa pöydälle – kolumni. 5.
- Berger, Peter L. & Thomas Luckmann (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma*. Helsinki: Gaudeamus.
- Burr, Vivien (1995). *An introduction to social constructionism*. London: Routledge.
- Central Intelligence Agency (2012). *The World Factbook*. [online]. [Lainattu 9.2.2012]. Saatavilla: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kn.html>
- Choe, Huyn (2006). *National Identity and Citizenship in the People's Republic of China and the Republic of Korea*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Croteau, David & William Hoynes (2003). *Media/Society. Industries, Images and Audiences*. Yhdysvallat: SAGE Publications.
- Cunningham, Stanley B. (2003). Rethinking Objective Journalism. *Columbian Journalism Review*. [online]. [Lainattu 5.3.2012]. Saatavilla: <http://www.altnet.org/story/16348>
- Dijk, van Teun A (1985). *Introduction: Levels and Dimensions of Discourse Analysis*. Teoksessa: *Handbook of Discourse Analysis. Volume 2. Dimension of Discourse*. Toim. Dijk, Teun A. van. London: Academic Press. 1–10.
- Ding, Sheng (2007). Digital Diaspora and National Image Building: A New Perspective on Chinese Diaspora. Study in the Age of China's Rise. *Pacific Affairs* 80: 4, 627–648.
- Drake, Merja, Haasio, Ari & Miisa Jääskeläinen (2009). *Valtamedian kainalossa. Online-journalismin parhaat käytännöt -hankkeen loppuraportti*. Haaga-Helia kehittämisraportteja 3/2009 [online]. Helsinki: Edita. [Lainattu 5.3.2012]. Saatavilla: [http://www.haaga-helia.fi/fi/tutkimus-ja-kehityspalvelut/julkaisut/liitteet/ OnlineWEB.pdf](http://www.haaga-helia.fi/fi/tutkimus-ja-kehityspalvelut/julkaisut/liitteet/OnlineWEB.pdf)

- Ebo, Bosah (1997). Media Diplomacy and Foreign Policy: Toward a Theoretical Framework. Teoksessa: *News Media and Foreign Relations: A Multifaceted Perspective*. Toim. Abbas Malek. Norwood, NJ: Ablex. 43–57.
- Elinkeinoelämän Keskusliitto (2012). Perustietoa Suomen taloudesta: Ulkomaankauppa. [online]. [Lainattu 5.3.2012]. Saatavilla: http://www.ek.fi/ek/fi/suhdanteet_ym/perustietoja_suomen_taloudesta/ulkomaankauppa.php
- Fairclough, Norman (1997). *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman (1992). *Discourse and Social Change*. Gampridge: Polity Press.
- Fiske, John (1992). *Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen*. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Fowler, Roger (1991). *Language in the News. Discourse and Ideology in the Press*. Lontoo: Routledge.
- Galtung, Johan & Mari Holmboe Ruge (1965). The Structure of Foreign News. The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers. *Journal of Peace Research* 2: 1, 64–91.
- Ginneken, van Jaap (2007). *Understanding global news: a critical introduction*. London: Sage.
- Hall, Stuart (1999). *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Heikkinen, Vesa (2000). Teksteihin tunkeutuvat todellisuudet. Teoksessa: *Teksti työnä, virka kielenä*. Toim. Vesa Heikkinen, Pirjo Hiidenmaa ja Ulla Tiililä. Helsinki: Gaudeamus. 116–214.
- Heinonen, Ari (1999). Into, antaumus ja tehokkuus. Teoksessa: *Journalismin muutoskaruselli*, 4–12. Toim. Mari Maasilta. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö.
- Hemánus, Pertti (1990). *Journalistiikan perusteet. Johdatus tiedotusoppiin* 2. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hemánus, Pertti & Ilkka Tervonen (1986). *Totuuksista utopioihin*. Keuruu: Otava.
- Hiidenmaa, Pirjo (2000). Lingvistinen tekstitutkimus. Teoksessa: *Kieli, diskurssi ja yhteisö*. Toim. Arja Piirainen-Marsh & Kari Sajavaara. Jyväskylä: Soveltavan kielitieteen laitos. 161–190.

- Ikävalko, Elisa (1996). *Ylivoimapeli mediassa. Julkisuusmekanismit ja julkisuuden hallinta*. Helsinki: Inforviestintä Oy.
- Jantunen, Laura (2011). *Leikkaa-liimaa-journalismia? Tutkimus uutismedian lähdekäytännöistä*. Viestinnän tutkimusraportteja 4/2011. [online]. Helsinki: Viestinnän tutkimuskeskus CRC, Sosiaalitieteiden laitos, Helsingin yliopisto. [Lainattu 24.3.2012]. Saatavilla: http://www.helsinki.fi/crc/Julkaisut/leikkaaliimaa_raportti.pdf
- Jokinen, Arja (1999a). Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa: *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino. 37–53.
- Jokinen, Arja & Kirsi Juhila (1999b). Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa: *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino. 54–97.
- Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (1993). *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- Järvi, Outi (2006). *”Informaatiivinen graafi premillä”*: Johdatusta sanomalehtigrafiikan kielioppiin. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Kalliokoski, Jyrki (1997). Kieli, tunteet ja ideologia uutistekstissä. Näkymiä tekstilajin historiaan ja nykyisyyteen. Teoksessa: *Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä*. Toim. Jyrki Kalliokoski. Helsinki: Helsingin yliopiston suomenkielen laitos. 8–92.
- Kalliokoski, Jyrki (1996). Kieli, tunteet ja ideologia uutistekstissä. Näkymiä tekstilajin historiaan ja nykyisyyteen. Teoksessa: *Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä*. Toim. Jyrki Kalliokoski. Helsinki: Helsingin yliopiston suomenkielen laitos. 37–97.
- Kansanvalta.fi (2012). *Edustuksellinen ja suora demokratia*. [online]. [Lainattu 21.4.2012]. Saatavilla: <http://www.kansanvalta.fi/Etusivu/Demokratia/Edustuksellinendemokratiajasuora-demokratia>
- Karleker, Karin Deutsch & Jennifer Dunham (2012). Press Freedom in 2011: Breakthroughs and Pushback in Middle East. *Freedom of the Press*. [online]. [Lainattu 7.5.2012]. Saatavilla: <http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/FOTP%202012%20Booklet.pdf>
- Kivikuru, Ullamaija (1998). Yhteistä hyvää etsimässä. Viestintäpolitiikka pelisääntöjen kehittäjänä ja vapauksien vartijana. Teoksessa: *Viestinnän jäljillä: näkökulmia uuden ajan ilmiöön*. Toim. Ullamaija Kivikuru ja Risto Kunelius. 231–252.
- Kunelius, Risto (2004). *Viestinnän vallassa*. 5.–6. painos. Porvoo: WSOY – WS Bookwell Oy.

- Kunelius, Risto (1998). Modernin myyntitykit. Journalistisen professionaalisuuden pulmat ja haasteet. Teoksessa: *Viestinnän jäljillä*. Toim. Ullamaija Kivikuru ja Risto Kunelius. Juva: WSOY. 207–229.
- Kunelius, Risto (1988). *Ideologia ja uutinen*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Kuutti, Heikki (2009). Mediasanasto [online]. [Lainattu 5.3.2012]. Saatavilla: <http://www.mediadoc.fi/pdf/U.pdf>
- Kuutti, Heikki (2006). *Uusi mediasanasto*. Jyväskylä: Atena.
- Kuuranne, Iiro (2007). *Propaganda: Valokuvia neuvostoarkistoista*. Helsinki: Otava.
- Lehtonen, Jaakko (1998). Kansainvälinen Viestintä. Monikulttuurisen dialogin mahdollisuus? Teoksessa: *Viestinnän jäljillä. Näkökulmia uuden ajan ilmiöön*. Toim. Ullamaija Kivikuru ja Risto Kunelius. 301–318.
- Lehtonen, Mikko (1998). *Merkitysten maailma*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Lehtonen, Olli (2011). Diktatuurin keskellä. *Suomen Golflehti* 4/2011. 64–73.
- Levikintarkastus Oy (2012). [online]. [Lainattu 8.2.2012]. Saatavilla: <http://www.levikintarkastus.fi/levikintarkastus/tilastot/Levikkitilasto2010.pdf>
- Lietsala, Katri & Esa Sirkkunen (2008). *Social Media: Introduction to the tools and processes of participatory economy*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Luostarinen, Heikki (1994). *Mielen kersantit. Julkisuuden hallinta ja journalistiset vastastrategiat sotilaallisissa konflikteissa*. Juva: Hanki ja Jää.
- Luukka, Minna-Riitta (2000). Näkökulma luo kohteen: diskurssin tutkimuksen taustaoletukset. Teoksessa: *Kieli, diskurssi ja yhteisö*. Toim. Arja Piirainen-Marsh & Kari Sajavaara. Jyväskylä: Soveltavan kielitieteen laitos. 133–160.
- Mauranen, Anna (2000). Kontrastiivinen retoriikka. Teoksessa: *Kieli diskurssi ja yhteisö*. Toim. Kari Sajavaara & Arja Piirainen-March. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus. 299–330.
- Mackerras, Colin (1999). *Western Images of China, Hong Kong*. New York. Oxford: University Press.
- Map Report (2012). *North Korea Timeline*. [online]. [Lainattu 9.2.2012]. Saatavilla: http://www.mapreport.com/countries/north_korea.html
- Mayers, Brian Reynolds (2010). *The Cleanest Race: How North Koreans See Themselves and Why It Matters*. Hoboken, New Jersey: Melville House

- Mayr, Ernst (1997). *This is Biology - The Science of the Living World*. Cambridge: First Harvard university press.
- McLaughling, Greg (2002). *The War Correspondent*. Lontoo: Pluto.
- Merrill, John C. (1983). The Global Perspective. Teoksessa: *Global Journalism: A Survey of the World's Mass Media*. Toim. John C. Merrill. New York: Longman. 2–58.
- Moore, Shaun (2000). *Media and Everyday Life in Modern Society*. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd.
- Mörä, Tuomo (1999). *EU-journalismin anatomia. Mediasisältöjä muokanneet tekijät ennen kansanäänestystä 1994*. Helsinki: Helsingin yliopiston viestinnänlaitos.
- Mörä, Tuomo (1996). Journalistit rutiinien verkossa. Teoksessa: *Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia*. Toim. Heikki Luostarinen, Ullamaija Kivikuru & Merja Ukkola. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 105–116.
- Niinivaara, Susanna (2004). Näkymättömät rintamat. Helsingin Sanomien ulkomaantoimitus ja Irakin sota. Haastattelututkimus. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos.
- Nieminen, Hannu & Mervi Pantti (2004). *Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen*. Helsinki: Lokikirjat.
- Ojajärvi, Sanna (1998). Sukupuolten representaatiot parisuhdevisailussa. Teoksessa: *Media-analyysi: tekstistä tulkintaan*. Toim. Anu Kantola, Inka Moring ja Esa Väliaverronen. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 170–199.
- Okkonen, Antero (1961). *Toimittajan työ*. Ei painopaikkaa.
- Pedely, Mark (1995). *War Stories. The Culture of Foreign Correspondents*. New York / Lontoo: Routledge.
- Petkova, Diana (2006). National images and intercultural dialogue in Southeast Europe. *Journal of Organisational Transformation and Social Change* 3. 2, 135–155.
- Pietikäinen, Sari (2000). Kriittinen diskurssitutkimus. Teoksessa: *Kieli, diskurssi ja yhteisö*. Toim. Arja Piirainen-Marsh & Kari Sajavaara. Jyväskylä: Soveltavan kielitieteenlaitos. 191–217.

- Pietiläinen, Jukka (1998a). Ulkomaanuutistutkimuksen vaiheita ja tuloksia. Teoksessa: *Uutisia yli rajojen: Ulkomaan uutisten maisema Suomessa*. Toim. Ullamaija Kivikuru ja Jukka Pietiläinen. Lahti: Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 15–43.
- Pietiläinen, Jukka (1998b). Ulkomailta Suomeen: Määrällinen analyysi. Teoksessa: *Uutisia yli rajojen: Ulkomaan uutisten maisema Suomessa*. Toim. Ullamaija Kivikuru ja Jukka Pietiläinen. Lahti: Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 84–108.
- Pälli, Pekka (2003). *Ihmisryhmä diskurssissa ja diskurssina*. Tampere: Tampere University Press.
- Raittila, Pentti (2004). *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä*. Tampere: Tampere University Press.
- Rantanen, Terhi (1998). Globaali uutisvälitys. Teoksessa: *Uutisia yli rajojen*. Toim. Kivikuru, Ullamaija ja Jukka Pietiläinen. Tampere: Helsingin Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 44–52.
- Remes, Juha (1997). *Tunne Aasia*. Juva: WSOY – kirjapainoyksikkö.
- Reporters Without Borders (2010). *North Korea - Investigation report*. Toim. Ismaïl, Benjamin. [online]. [Lainattu 8.2.2012]. Saatavilla: fr.rsf.org/IMG/pdf/rsf_north-korea_2011.pdf
- Ridell, Seija (1990). *Miten uutinen puhuttelee? Uutisen ja yleisön suhteen tarkastelua diskursiiviselta kannalta*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Ristilä, Heidi (2009). *Kiinan ja kiinalaisten diskurssit Helsingin Sanomissa Pekingin olympialaisten aikaan*. Vaasan yliopisto: Viestintätieteiden laitos.
- Robinson, Martin, Ray Bartlett & Rob Whyte (2007). *Lonely Planet: Korea*. 7. painos. Oakland: Footscray.
- Sanoma Oyj (2010). [online]. [Lainattu 8.2.2012]. Saatavilla: <http://www.sanoma.fi/tietoa-sanomasta/sanoma-news/sanoma-news-lyhyesti>
- Sanomalehtien Liitto (2012). *Kansallinen Mediatutkimus KTM*. [online]. [Lainattu 8.2.2012]. Saatavilla: http://www.sanomalehdet.fi/files/2366/KMT_lukijatiedote_maaliskuu_2012.pdf
- Selucky, Katka (1984). *News, Narrative and the Quebec Referendum*. Praha: Paper produced for the IMACR congress.
- Simpson, Paul (1993). *Language, Ideology and Point of View*. London: Routledge.

- Sipola, Simo (1998). Lisää koskettavuutta – Miten käy uutisen? Teoksessa: *Journalismia! Journalismia?* Toim. Anu Kantola ja Tuomo Mörä. Porvoo / Helsinki /Juva: WSOY. 83–98.
- Suomen Journalistiliitto (2011). Journalistin oheet 2011. [online]. [Lainattu 8.2.2012]. Saatavilla: www.journalistiliitto.fi/pelisaannot/journalistinohjeet/
- Suomen tietotoimisto (2012). *Viivasta lehtiversioon*. [online]. [Lainattu 24.3.2012]. Saatavilla: <http://www.stt.fi/content/viivasta-lehtiversioon>
- Suomen Ulkoasianministeriö (2012). [online]. [Lainattu 7.2.2012]. Saatavilla: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=17298>
- Suoninen, Eero (1999). Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa: *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Toim. Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino. 17–36.
- The New York Times (2003). North Korea Says It Is Using Plutonium to Make A-Bombs. [online]. [Lainattu 9.2.2012]. Saatavilla: <http://www.nytimes.com/2003/10/02/international/asia/02CND-KORE.html>
- United Nations Human Rights (1948). *Universal Declaration of Human Rights*. [online]. [Lainattu 21.4.2012]. Saatavilla: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/fin.pdf
- Uskali, Turo (2003). Heikot signaalit ulkomaan uutisoinnissa. Uusi maailmanpolitiikka-konferenssi.
- Uskali, Turo (2007). *Ulkomaanuutisten uusi maailma*. Tampere: Vastapaino.
- U.S. Department of State (2012). *Background Note: North Korea*. [online]. [Lainattu 9.2.2012]. Saatavilla: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2792.htm>
- Valtonen, Sanna (1998). Hyvä, paha media. Teoksessa: *Media-analyysi: tekstistä tulkintaan*. Toim. Anu Kantola, Inka Moring ja Esa Väliaverronen. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 93–121.
- Viitanen, Mirva (2008). *Uutisen Sudan ja representaation politiikka: Sudan-uutiset kolmen maan päivälehdissä*. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, viestinnän laitos.
- Väliaverronen, Esa (1998). Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa: *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*, 13–39. Toim. Anu Kantola, Inka Moring & Esa Väliaverronen. Tampere: Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Väliverronen, Esa (1996). *Ympäristöuhan anatomia*. Jyväskylä: Vastapaino.

AINEISTOLÄHTEET

- Berner, Anna-Sofia, Outi Kaartamo, Katja Martelius, Anssi Miettinen, Anna-Stina Nykänen & Ritva Liisa Snellman (2011). Ajasta iäisyyteen 2011. HS 31.12.2011, D3.
- Eronen, Eeva (2011). Isoisän ulkonäkö ei vielä riitä. HS 20.12.2011, B1.
- HS (2011). Kansa meni tolaltaan. HS 20.12.2011, A3.
- HS (2011). Diktatuurin soisi jo päättyvän. HS 21.12.2011, A2.
- HS (2011). Hiljainen hetki diktaattorin muistolle. HS 21.12.2011, A3.
- HS (2011). Pohjois-Korea on pimeä paikka. HS 27.12.2011, D1.
- HS (2011). HS.fi: Kim Jong-il haudataan Pohjois-Korean Pjongjangissa. Uutiset verkossa. HS 28.12.2011, A3.
- HS (2011). Näin vaihtuu yksinvaltainen johtaja. HS 29.12.2011, A3.
- HS-AP (2011). Valta siirrettiin Kim Jong-unille Pohjois-Koreassa. HS 30.12.2011, B1.
- HS-Reuters (2011). YK:ssa puolityhjä sali muisteli hetken Kim Jong-iliä. HS 22.12.2011, B1.
- HS-Reuters (2011). Japani: Kiinan pidettävä Pohjois-Korea aisoissa. HS 27.12.2011, B4.
- HS-STT-AFP (2011). Pohjois-Korean uudelle johtajalle Kim Jong-unille sataa arvonimiä. HS 27.12.2011, B4.
- Huhta, Kari (2011). Zhou ja vallankumouksen merkitys. HS 28.12.2011, A2.
- Koivuranta, Riitta (2012). Laura Lepistö: Vähän ikäväksi mennyt tämä touhu. HS 20.2.2012, B6.
- Kotiranta, Pirkko (2011). Pohjois-Koreassa alkoi uuden ”säveltäjän” kausi. HS 29.12.2011, C2.
- Kovanen, Inka & Riku Jokinen (2011). Kuinka valta vaihdetaan. HS 29.12.2011, B1.
- Mielonen, Matti (2011). Nälkä sisäinen ongelma, ydinaseet kansainvälinen. HS 20.12.2011, B2.

- Mattlin, Mikael (2011). Kiinassa vallanvaihdossa hiotut kuviot. HS 29.12.2011, B1.
- Mielonen, Matti (2011). Kim Jong-il oli kansakunnan ”ylivanhempi”. HS 21.12.2011, B1.
- Mielonen, Matti (2011). Diktaattorin kuolema lietsoo hysteriaa. HS 21.12.2011, B1.
- Nykänen, Anna-Stina (2011). Ennen Suomessakin itkettiin ääneen. HS 24.12.2011, D5.
- Pelli, Petja (2011). Satujen junaileva sankari. HS 20.12.2011, B2.
- Peltomäki, Tuomas (2011). Kimien dynastia on hallinnut Pohjois-Koreaa yli 60 vuotta. HS 20.12.2011, B2.
- Pääkirjoitus (2011). Sortajien sukuvalta saa jatkoa Pohjois-Koreassa. HS 20.12.2011, A2.
- Similä, Ville (2011). Kim Jong-ilin kuolemasta sanottua. HS 20.12.2011, B2.
- Similä, Ville (2011). Kim Jong-un on Suuri seuraaja – toistaiseksi. HS 22.12.2011, B3.
- Similä, Ville (2011). ”Vain Kim Jong-ilin elämä loisti kuin lumi”. HS 23.12.2011, B3.
- Tuohinen, Petteri (2012). Pohjois-Korean raketti odottaa laukaisuaan. HS 12.4.2012, B2.
- Tuohinen, Petteri (2011). Järjestö: Pohjois-Korean ruokavarastot lähes tyhjiä. HS 15.12.2011, B3.
- Tuohinen, Petteri (2011). Lehti: Kuusi rajavartijaa loikkasi Pohjois-Koreasta. HS 16.12.2011, B3.
- Tuohinen, Petteri (2011). Hysteria iski Pohjois-Koreaan. HS 20.12.2011, B1.
- Tuohinen, Petteri (2011). Sokeus ei parane pimeyden ytimessä. HS 20.12.2011, B1.
- Tuohinen, Petteri (2011). Kiina tukee Pohjois-Korean tyranniaa. HS 21.12.2011, B1.
- Väliaho, Tuomo (2011). Puolangan pessimismi-ilta epäonnistui. HS 29.12.2011, C6.
- Ämmälä, Antti (2011). Nuori Kim nostettiin jumalaisten joukkoon. HS 21.12.2011, B1.
- Ämmälä, Antti (2011). Ei tansseja Kimin haudalla. HS 24.12.2011, B4.